

ΠΑΝΔΩΡΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Τ 15 ΙΑ-
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1906

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΜΟΥ

A'

'Ο πλούς. — Κόρινθος καὶ Καλαμάκι. — Οἱ Λαι-
στρηγόνες. — Διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ. — Ο πρῶτος σιδη-
ρόδρομος. — Η εἰσβολὴ τοῦ πολιτισμοῦ. — Η
ἀφίξις. — Αἱ πρώται ἐντυπώσεις.

Ἐις Ἀθήνας διὰ πρώτην φορᾶν ἔφθασα μίαν
έσπεραν βροχεράν Ὁκτωβρίου τοῦ ἔτους
1872. Τὸ ταξείδιόν μας δὲν ὑπῆρξε ποσῶς εὐ-
χάριστον, ἐπερπέτε δὲ νὰ φλέγωμαι τόσον δια-
καῶς ώπο τοῦ πόδου μπτώς ἐπίσκεψθῶ τὴν
πρωτεύουσαν, τὸ κέντρον τῶν φωτεινῶν καὶ
ἴλαρῶν νεανικῶν δινείρων, διὰ νὰ ὑποτῶ ἀγογ-
γυστῶς τὰς κακούγιας του.

Ἡ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία κατ’ ἔκεινην
τὴν ἐποχὴν ἦτο ἀκόμη ἀραιά, ἐλλιπεστάτη καὶ
δυσχερής. Ἐπεκράτει εἰς πάσας τὰς Ἑλληνικὰς
θαλάσσας ἡ μονοκρατορία τῆς ἀδηφάγου Ἑλ-
ληνικῆς Ἀτικολοίας, ἥτις ἔκανόν τε κατὰ βού-
λησιγ, καὶ εἰς μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον ἀπο-
βλέπουσα, καὶ τὰ δρομολόγια καὶ τὰ τιμολό-
για αὐτῆς. Αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου συνεκοινώνουν
ἄπαξ τῆς ἑβδομάδος μόνον μετὰ τῆς ἡπειρω-
τικῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Ἀργοστόλιον, τὴν γε-
νέθλιόν μου πόλιν, τὸ ἀτμόπλοιον προσήγγιζε
κατὰ πάσπν Δευτέραν, ἔξακολουθοῦν τὸν πλοῦν
μέχοι Κεφαλόρας, δόποθεν ἐπιστρέφον τὴν πρώτην
τῆς Τετάρτης, ἔξετέλει ἀντιστρόφως τὴν γραμ-
μὴν τοῦ Κορινθιακοῦ ἥσαν δὲ οἱ ναῦλοι ὑπέ-
ουσικοί, τριπλάσιοι καὶ τετραπλάσιοι τῶν ση-
μερινῶν, καὶ μόνοι οἱ εὔποροι καὶ οἱ προνο-
μούχοι ἥδυναντο νὰ ταξιδεύωσιν ἐν τῇ πρώτῃ,
ἡ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ θέσει.

Ο πλούς ἡμῶν ὑπῆρξε πολυκύμαντος καὶ ἐπί-
πονος, καθότι ενδισκόμεθα ἥδη εἰς τὰ πρόθυρα

τοῦ χειμῶνος τὸ Ἰόνιον συνεκυκάτο, ὁ Κοριν-
θιακὸς συνεταράσσετο καὶ εἰς τὸν Σαρωνικὸν
ἐπεκράτει τοιοῦτος σάλος, ὃστε ἀπεδωκαμεν
εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς ἥχηντες ἄγρευμάντας
ἔξ αιτῆς καὶ τοὺς ὅποιους εἴχομεν καταβρο-
χθῆσει, κατὰ τὴν ἀπαράγραπτον τότε συνή-
θειαν εἰς τὰ περιώνυμα ἐστιατόρια τοῦ Καλα-
μακίου.

Διότι τότε ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Καλαμάκιον
ἥσαν σταθμοὶ ἀπαραίτητοι εἰς πάν διὰ θαλάσ-
σης ταξείδιον ἔκεινην τοῦ Ἰσθμοῦ, διτις ἀκέ-
ραιοις ἀκόμη συνήνου τὰς δύο ξηράς. Πᾶν
ἀτμόπλοιον προερχόμενον ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ
ἐστάθμευε κατ’ ἀνάγκην εἰς Κόρινθον, οἱ δ’
ἐπιβάται οἱ μετοβαίνοντες εἰς Πειραιᾶ ἀπεβι-
βάζοντο μετὰ τῶν ἀποσκευῶν των ἔκει καὶ με-
ταφερόμενοι δι’ ἀμάξῶν εἰς τὸν δύμον τοῦ Κα-
λαμακίου, μετεβιβάζοντο εἰς ἄλλο ἀτμόπλοιον
τῆς Ἐπαρείας ἀναμένον αὐτόθι καὶ ἀποτέλον
μετὰ τὴν ἐπιβίβασιν εἰς Πειραιᾶ. Ἡ τοιαύτη
διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ διάβασις ἀπετέλει τὸ μᾶλλον
ἐπίπονον τοῦ ταξείδιον μέρος, οἱ δ’ ἐπιβάται,
καὶ μάλιστα οἱ τῆς τρίτης θέσεως, ὑπεβάλ-
λοντο εἰς δεινὴν ταλαιπωρίαν. Ἡναγκασμένοι
ν’ ἀποβιβάζονται εἰς τὴν ξηρὰν διὰ λέμβων
ἱδιωτικῶν καὶ οὐχὶ διὰ τῶν τοῦ ἀτμοπλοίου,
δι’ ὃν ἐγίνετο ἡ ἀποβίβασις τῶν ἐπιβατῶν τῶν
δύο ἀνωτέρων θέσεων, περιέπιπτον εἰς τὴν αὐ-
θαίρετον καὶ τυραννικὴν ἔξουσίαν τῶν λεμ-
βουχῶν τῆς Κορίνθου, περιβοήτων διὰ τὴν
ἀγριότητα αὐτῶν. Πολλὰ ἀνέκδοτα ἀνεφέροντο
περὶ τῆς ἀνημερότητος τῶν νεωτέρων αὐτῶν
Λαιστρηγόνων καὶ περὶ τῶν πιέσεων δὲς ἔξη-

σκουν ἐπὶ τῶν δυστυχῶν ἐπιβατῶν. Ὄσάκις τις αὐτῶν ἐβράδυνε καὶ ἔσπευδε νὰ ἐπιβιβασθῇ καθ' ἥν ὥραν τὸ ἀτμόπλοιον συρίζον ἀνεύλκυνε τὴν ἄγνωραν πρὸς ἀπόπλουν, οἱ ἀλιτήριοι ἔκεινοι ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς περιστάσεως ἔπαινον τὴν κωπηλασίαν εἰς τὸ μέσον τῆς θαλάσσης καὶ ἀπῆτουν ναῦλον διπλάσιον τοῦ συμφωνημένους, ἐπ' ἀπειλῇ νὰ ἐπαναφέρωσι τὸν δυστροφοῦντα εἰς τὴν ἔηραν. Ρήξεις καὶ συμπλοκαὶ συνέβαινον διαρκῶς μετὰ τῶν ἐπιβατῶν ἔνεκα τῆς αὐθαδείας καὶ τῆς πλεονεξίας των, καπτότε δὲ εἰς τῶν ἐπιβατῶν, στρατιωτικός, εἰς τὸν διπότον ἥθελησαν νὰ ἐφαρμόσωσι τὴν τοιαύτην μέθοδον τῆς ἐκβιάσεως, τοὺς ἥναγκασε μὲ τὸ πιστόλιον εἰς τὴν χειρανάγηλαν εἰς τὸ ἀτμόπλοιον, ὅπου τῆς καταγγελίᾳ αὐτοῦ συλληφθέντες ὑπὸ τοῦ πληρώματος ἐτιμωρήθησαν διὰ φρεστιμῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ πλοιάρχου. Ἀλλ' ἀν ὑπῆρχον καὶ τινες ἀνθιστάμενοι, οἱ περισσότεροι δύως ὑπέκυπτον εἰς τὴν βίαν καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἰς ἐν τῶν ταξειδίων μου ἥκουσα ἔνα πτωχὸν ἐπιβάτην παραπονούμενον μετὰ δακρύων ὅτι ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ καταβάλῃ δλόκληρον τὸ ποσὸν ὅπερ ἀπῆτουν διὰ τὸν ναῦλον οἱ ἀποτρόπαιοι ἔκεινοι πειραταὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, ἀσπλαγχνότεροι καὶ τοῦ Χάρωνος — διότι δὲ τὸ ποχοχόνιος πορθμεὺς τῆς Ἀχερουσίας ἐπειθέτο κἄν εἰς τὸ ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα τοῦ Μενύππου: οὐκ ἀν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος — ἀφήρεσαν ἔξ αὐτοῦ διὰ τῆς βίας καὶ παρέλαβον πρὸς συμπλήρωσιν τὰ ὑποδήματά του! Ἡ τοιαύτη βαρβάροτης ἀπέδιδεν εἰς τὸ ἀρχαῖον φητόν, οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον, νέον κύρος ὑπὸ νεωτέρων ἐκδοχῆν.

Ἐπειδὴ τὰ κορινθιακὰ ἐστιατόρια δὲν ἐφημίζοντο οὔτε διὰ τὴν ποιότητα τῶν ἐδεσμάτων των οὔτε διὰ τὴν ἀφιλοκέρδειαν τῶν τιμῶν των, οἱ ἐκ δυσμῶν προερχόμενοι ἐπιβάται προειμον τὰ τοῦ Καλαμακίου, ἔνθα παρετίθεντο προκλητικοὶ κατὰ πᾶσαν τὸν ἔποιν ὥραν ἵχθυες νωπότατοι, παντοειδῶς καρυκευμένοι, ὃν προεξῆρχον τὰ περιύμνητα «μουστακᾶτα τριγλία» τοῦ Πτωχοπροδόμου. Ἡ διάβασις τοῦ Ἰσθμοῦ ἐγίνετο δι' ἀμάξῶν μέν, παρεχομένων ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας, ὑπὸ τῶν ἐπιβατῶν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας θέσεως, διὰ μακρῶν δὲ φρετηγῶν διχημάτων καὶ ἐπὶ πληρωμῆς ὑπὸ τῶν τῆς τρίτης, οἵτινες ὑφίσταντο καὶ ἐν τῇ ἔηρᾳ τὸ μαρτύριον τῆς ναυτιάσεως ὃς ἐκ τῶν δεινῶν κλονισμῶν καὶ τῶν διηγεκῶν τιναγμῶν κατὰ τὰς ἀνωμάλους ἀνωφερείας καὶ κατωφερείας τῆς ὁδοῦ. Αἱ πευκόφυτοι ἐκτάσεις, αἱ χαρίεσσαι

τοποθεσίαι, αἱ ἔξαίσιαι ἀπόψεις ἐπὶ τῶν δύο ἐκατέρωθεν θαλασσῶν κατένελγον τὴν δραστήριαν ἥμῶν ἀλλ' ἐνταυτῷ ἡ θέα ἀποσπάσματος ἐφίππων χωροφυλάκων, περιπολοῦντος ἐν τῇ ὅδῳ ὑπεμίμνησκεν ὅτι ἡ δημόσιος ἀσφάλεια εἴχεν ἀνάγκην ἀγορύτουν ἐπιβλέψεως. Ἡ οἰκτρὰ τραγῳδία τοῦ Δήλεσι ἦτο ἀκόμη νωπή, καὶ εἰς τὰ δρεῖα τῆς Πελοποννήσου τὰ κυανίζοντα πρὸς νότον ἐπλανάτο ἀκόμη ἀγέρωχος κυρίαρχος ὁ γηραιός λήσταρχος Λύγκος.

Ἐφθάσαμεν εἰς Πειραιᾶ περὶ λύχνων ἀφάς, ἀποβιβασθέντες δ' ἐσπεύσαμεν νὰ μεταβῶμεν μετὰ τῶν ἀποσκευῶν μας εἰς τὸν σιδηροδρόμικὸν σταθμόν. Ὁ φύλος καὶ συνταξειδιώτης μού, νεαρὸς συμπολίτης μου, φοιτητής τῆς νομικῆς, διανύων τὸ τρίτον τῆς φοιτησίας του ἔτος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἐπομένως δὲ, καθὸ γνώστης τοῦ τόπου καὶ πεπειραμένος, χρησιμεύων μοι ὡς ὀδηγός, ἐπερίμενε πονηρῶς νὰ μὲ τίδη κεχηρότα πρὸ τῆς ἀμαξοστοιχίας, ἥτις ὡς δράκων πυρίπονος βρέμουσα καὶ συρίζουσα ἔμελλε νὰ μᾶς μεταφέρῃ μετ' ἀστραπαίσις ταχύτητος εἰς Ἀθήνας διότι κατ' ἔκεινοντος ἀκόμη τοὺς χρόνους δὲ σιδηροδρομούς, δὲ σήμερον περιφρονούμενος διὰ τὴν νωμόροτητά του, ἐθεωρεῖτο εἰς τὴν χώραν μας ὡς τὸ μέγα θαῦμα τοῦ αἰῶνος, καὶ ἡ μόνη ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσα γραμμὴ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶν ἔξυμνετο ὡς ἡ τραντάτη περὶ τῆς προόδου τῆς χώρας ἥμῶν ἀπόδειξις, ἀφοῦ πρὸ τριετίας μόλις ἀκόμη ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἐξετελεῖτο δι' ἀμάξῶν τὰ δχήματα ἐστάθμευον. εἰς τὴν ὁδὸν Ἐρμοῦ, παρὰ τὴν ἐσχατιάν τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς, ἔγγυς τοῦ Μοναστηρίου, διὸ καὶ τὸ μέρος ἔξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ λέγεται «εἰς τὰς Καρότζαις», ἐκεῖ δὲ διαρκῶς ἀντήχει τὸ κροτάλισμα τῶν μαστιγίων μετὰ τῆς κραυγῆς τῶν ἀμαξηγλατῶν «ἄλλος διὰ τὸν Περδαία!» δι' ἣς προσεκαλοῦντο οἱ ἐπιβάται ἐκάστη ἀμάξη περιελάμβανε τέσσαρας θέσεις, καὶ δι' ἐκάστην αὐτῶν κατεβάλλετο ἀγώγιον μιᾶς σφάντζικας, ἥτοι 95 ἐκατοστῶν τῆς τότε δραχμῆς διηγοῦνται δὲ μάλιστα διτ., διεπόκειτο νὰ κατασκευασθῇ ἡ πρώτη ἔκεινη ἐν Ἑλλάδι σιδηροδρομικὴ γραμμή, Αθηναῖος τραπεζίτης, εὐφυῆς μὲν περὶ τὴν ἐργασίαν του ἀλλ' ἐμφόρούμενος ἐκ τῶν ἀπλοϊκῶν ἰδεῶν τοῦ καιροῦ του, προσκληθεὶς διπλασίας συμμετάσχη τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥθελησε νὰ βεβαιωθῇ διὰ προχείρου στατιστικῆς περὶ τοῦ ἐπικεχδοῦντος αὐτῆς, παραμένων ἐπὶ ὥρας παρὰ τὸν σταθμὸν τῶν ἀμάξων καὶ μετρῶν τοὺς ἀνερχομένους καὶ

κατερχομένους ἐπιβάτας. Φαίνεται δὲ ὅτι τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης του δὲν ἥσαν ἐνθαρρυντικά, διότι ἀπέσχε τῆς ἐπιχειρήσεως, θεωρήσας αὐτὴν ἀσύμφροδον ἀλλὰ τὰ γενναῖα μερίσματα, ἀτινύ μετ' ὀλίγα ἔτη ἡ Ἐταιρεία διένειμεν εἰς τοὺς μετόχους, ἔξηγαγον αὐτὸν βραδέως ἐκ τῆς πλάνης. Τὸ ἀνέκδοτον δύως τοῦτο εἶδα μνημονεύματα τοῦ Ραγκαβῆ, ἀναφερόμενον εἰς ὑπουργὸν χοηματίσαντα ἐν τῇ ἔξουσιᾳ κατὰ πολὺ προγενεστέρων ἐποχήν, ὃστε πολὺ φοβοῦμαι μήπως εἴναι ἐμφύτως πετροκισμένοι, εἴχον μεταβῆ νεαρώτατος ἔτι καὶ διατρίψει ἐπὶ τινα χρόνον εἰς Αἴγινπετον. Ἀλλ' ἡ χώρα τοῦ Φαραὼ δὲν μὲ εἶλκεν δσον ἡ ιερὰ γῆ τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἐνδομάχως ἥσχυνθη μην δπωσοῦ διότι είχα ἐπισκεφθῆ ἐνωρίτερον τὰς Πυραμίδας καὶ τὸν Νεῖλον ἡ τὸν Παρθενώνα καὶ τὸν Ἰλισσόν. Ἀπὸ τοῦ παραδύρου τοῦ βαγονίου τὰ βλέμματά μου ἀνυπόμονα προσεπάθουν νὰ διακρίνωσι καὶ νὰ μαντεύωσι τὰς ιστορικὰς τοποθεσίας καὶ τὰ μνημεῖα δσα ἐγνώριζον ἐκ περιγραφῶν ἀλλὰ τὸ σκότος ἔξηπλοντο παχὺ εἰς τὰ πέριξ καὶ ἡ βροχὴ πίπτουσα ἐστίες τὰς ὑέλους, ἥναγκάσθη δὲ νὰ φυλάξω διὰ τὴν ἐπομένην τὴν ἀνυπόμονον περιέργειάν μου. Ἡ στάθμη δύως ἀρκετὴν συγκίνησιν δτε ἐφθάσαμεν εἰς τὸν παλαιὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ δτε ἀποβιβασθεὶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου καὶ τῶν φωνῶν ἐπάτησα διὰ πρώτην φορὰν τὸ ἔδαφος τῆς πόλεως ἡς ἔμελλον νὰ γένωνται τότε μὲν προσωρινῶς, βραδύτερον δὲ ὄριστικῶς πολίτης· ἡ δὲ κίνησις καὶ ἡ τύρβη περὶ τὸν σταθμὸν καὶ ἐν τῇ κεντρικωτάτῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἐρμαῖη ὁδῷ καὶ ἡ θέα τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν φωταγωγημένων ἐκατέρωθεν αὐτῆς πολυαριθμών ἔργαστηρίων καὶ ἐμπορικῶν καταστημάτων ἔθαμβουν δπωσήποτε τὸ δόμα μου, τὸ συνηθισμένον εἰς τὴν ἐρημήσαν καὶ τὸ σκότος τῆς ἐπαρχιακῆς πόλεως ἔξη ἡς προσηχόμην. Δι' ἀμάξης μετέβημεν καὶ κατελύσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Πετρουπόλεως, κείμενον ἐπὶ τῇ ὁδῷ Ἐρμοῦ, ἔνθα εὐρίσκοντο ἀκόμη τότε τὰ πλεῖστα τῶν ξενοδοχείων τῆς πόλεως, ἔγγυς τῆς Καπνικαρέας καὶ ἀκριβῶς ἐν ἥ θέσει εὑρίσκεται σήμερον ἡ Στοά Λιτεζέρη.

Τὸ ξενοδοχεῖον τοῦτο, διευθυνόμενον ὑπὸ δύο φυστανελλοφόρων ἀδελφῶν ἐκ Πελοποννήσου, ἥτοι ἐκ τῶν σχετικῶν μᾶλλον περιποιημένων, περιεῖχε δὲ καὶ ἐστιατόριον φημιζόμενον διὰ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν ἐκλεκτὴν μαγειρικήν του. Ἀλλὰ καίτοι ἡ ὥρα τῆς νυκτὸς δὲν ἤτο πολυωρημένη, δὲν εύροιμεν φαγητὸν ἐν αὐτῷ, διότι οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ καιροῦ ἐκεί-

νεπλάγη αὐτὸς ἀκούσας ὅτι εἶχον ἥδη ταξειδεύσει διὰ σιδηροδρόμου καὶ δτι, εἰ καὶ νεώτερος αὐτὸν, ἥμην περισσότερον κοσμογυρισμένος. Διότι πρὸ τοιετίας τότε καταληφθεῖς ὑπὸ τῆς ἀκατανικήτου δρομῆς πρὸς ἀποδημίαν, ἔξη ἡς ἀγονταὶ οἱ συμπατριῶται μου Κεφαλλῆνες, χωρὶς δρμας νὰ είμαι ἐφωδιασμένος μὲ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ τὴν περὶ τὸ ἐμπιρεύεσθαι ἱκανότητα, μὲ τὰ δποῖα ἐκεῖνοι είναι ἐμφύτως πετροκισμένοι, εἴχον μεταβῆ νεαρώτατος ἔτι καὶ διατρίψει ἐπὶ τινα χρόνον εἰς Αἴγινπετον. Ἀλλ' ἡ χώρα τοῦ Φαραὼ δὲν μὲ εἶλκεν δσον ἡ ιερὰ γῆ τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἐνδομάχως ἥσχυνθη μην δπωσοῦ διότι είχα ἐπισκεφθῆ ἐνωρίτερον τὰς Πυραμίδας καὶ τὸν Νεῖλον ἡ τὸν Παρθενώνα καὶ τὸν Ἰλισσόν. Ἀπὸ τοῦ παραδύρου τοῦ βαγονίου τὰ βλέμματά μου ἀνυπόμονα προσεπάθουν νὰ διακρίνωσι καὶ νὰ μαντεύωσι τὰς ιστορικὰς τοποθεσίας καὶ τὰ μνημεῖα δσα ἐγνώριζον ἐκ περιγραφῶν ἀλλὰ τὸ σκότος ἔξηπλοντο παχὺ προσωρινῶς, βραδύτερον δὲ ὄριστικῶς πολίτης· ἡ δὲ κίνησις καὶ τύρβη περὶ τὸν σταθμὸν καὶ ἐν τῇ κεντρικωτάτῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἐρμαῖη ὁδῷ καὶ ἡ θέα τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν φωταγωγημένων ἐκατέρωθεν αὐτῆς πολυαριθμών ἔργαστηρίων καὶ ἐμπορικῶν καταστημάτων ἔθαμβουν δπωσήποτε τὸ δόμα μου, τὸ συνηθισμένον εἰς τὴν ἐρημήσαν καὶ τὸ σκότος τῆς ἐπαρχιακῆς πόλεως ἔξη ἡς προσηχόμην. Δι' ἀμάξης μετέβημεν καὶ κατελύσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Πετρουπόλεως, κείμενον ἐπὶ τῇ ὁδῷ Ἐρμοῦ, ἔνθα εὐρίσκοντο ἀκόμη τότε τὰ πλεῖστα τῶν ξενοδοχείων τῆς πόλεως, ἔγγυς τῆς Καπνικαρέας καὶ ἀκριβῶς ἐν ἥ θέσει εὑρίσκεται σήμερον ἡ Στοά Λιτεζέρη.

Τὸ ξενοδοχεῖον τοῦτο, διευθυνόμενον ὑπὸ δύο φυστανελλοφόρων ἀδελφῶν ἐκ Πελοποννήσου, ἥτοι ἐκ τῶν σχετικῶν μᾶλλον περιποιημένων, περιεῖχε δὲ καὶ ἐστιατόριον φημιζόμενον διὰ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν ἐκλεκτὴν μαγειρικήν του. Ἀλλὰ καίτοι ἡ ὥρα τῆς νυκτὸς δὲν εύροιμεν φαγητὸν ἐν αὐτῷ, διότι οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ καιροῦ ἐκεί-

νον ἐγευμάτιζον καὶ ἐδείπνουν ἐνωδίτερον τῶν σημερινῶν, οἱ δὲ ξενοδόχοι μὴ βασιζόμενοι ὡς σῆμερον ἐπὶ τοῦ μεγάλου κινητοῦ πληθυσμοῦ, παρεσκεύαζον ποσότητα ἐδεσμάτων ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν συνήθων αὐτῶν πελάτων.¹ Ἐν τούτοις ἐπειδὴ δὲ νεανικὸς ἡμῶν στόμαχος, ἀνακτήσας ἀφ' ὅτου εὑρίσκετο ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους ὅλην αὐτοῦ τὴν εὐεξίαν καὶ δλα αὐτοῦ τὰ δικαιώματα, ἀπήτει ἐπιτακτικῶς τροφήν, ἐδέησε νὰ ἔξελθωμεν² ἀφοῦ δὲ ἐπὶ ματαίῳ ἀνεζητήσαμεν εἰς τὰ πέριξ μετὰ τοῦ συνταξειδιώτου μου ἐστιατόριον ἀνοικτόν, κατεφύγομεν ἐν τέλει εἰς τὸ ἔκει που, παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Δημοπρατηρίου μέγα παντοπωλεῖον τοῦ Παναγιωταρᾶ, ἀρκεσθέντες εἰς πρόχειρον καὶ λιτὸν δεῖπνον. Μεθ' δὲ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον δπου κατακλιθεὶς ἐκοιμήθην ὑπνον νήδυμον μέχρι πρωΐας.

Τὴν ἐπαύριον μόλις ἔγερθείς, ἀφοῦ έδριψα
τὸ βλέμμα ἀπὸ τοῦ παραδύου τοῦ δωματίου
μου ἐπισκοπῶν μετὰ περιεργείας τὴν ὅδὸν καὶ
τὴν ἐν αὐτῇ πρωΐην κίνησιν, ἔσπευσα νὰ ἐ-
ξέλθω, δπως ἔγχειρισω τὰς συστατικὰς ἐπιστο-
λὰς ὡν ἥμην κομιστής καὶ νὰ συναντήσω τοὺς
φίλους μου, εἰς τῶν δποίων τὰς ἐκθειαστικὰς
περιγραφὰς καὶ τὰς προτροπὰς ὡφελετο κατὰ
μέγα μέρος ἡ ἀπόφασις περὶ τοῦ εἰς Ἀθή-
νας ταξειδίου μούν. Ἐπειδὴ δὲ πάντες σχεδὸν
οἱ ἐν λόγῳ φίλοι μου καὶ συμπατρίῶται μούν,
τέως συμμαθηταὶ μου, ἥσαν σπουδασταὶ, λα-
βὼν τὰς ἀπαιτουμένας περὶ τοῦ δρομολογίου
ὅδηγίας μου, ἐτράπην πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον
καὶ τὴν συνοικίαν τῆς Νεαπόλεως πρὸς ἀγεύ-
ρεσιν αὐτῶν.

B'.

*Ἡ πόλις καὶ ἡ κοινωνία. — Τὰ τμῆματα. — Τὰ
κέντρα. — Καφενεῖα καὶ ξενοδοχεῖα. — Περίπα-
τοι. — Τὰ Χαρτεῖα. — Ἡ δόδος Σταδίου. — Ἡ
Νεάπολις. — Οἱ φοιτηταί. — Δωμάτια καὶ ἐνοι-
κια. — Τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Εὐδή.*

Η πόλις τῶν Ἀθηνῶν κατ' ἔκείνην τὴν ἐποχὴν ἥτο πολὺ διάφορος τῆς σημερινῆς. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς δὲν πιστεύω νὰ ὑπερέβαινε τότε τὰς πεντήκοντα χιλιάδας· ἡ ἔκτασίς της ἥτο περιώδισμένη, τὰ κέντρα της ὀλίγα, ἡ διακόσμησίς της πενιχρά, ἡ κίνησις ὅχι πολὺ σημαντική· τὰ ἥδη της διέσωζον ἀκόμη ἐν μέρει τὴν ἀφέλειαν· καὶ τὴν πατριαρχικὴν σεμνότητα τῶν παλαιῶν χρόνων καὶ ἥσαν κατὰ πολὺ ἀλλοῖαι τῶν σημερινῶν αἱ συνήθειαι τοῦ βίου,

δοτις ἐπαρουσίαζεν ἐν τῷ ουθμῷ καὶ ταῖς διαφόροις φάσεσιν αὐτοῦ κρᾶμα περιέργον ἀνατολικῆς καὶ ἔξηγενισμένης διὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ κοινωνίας, μὴ στερούμενον θελγήτρον. Ταῦτα πάντα θὰ προσπαθήσω, ἀναζωογονῶν τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰς ἀναμνήσεις μου, νὰ περιγράψω καθ' ὃσον παρουσιάζεται ἐν τῇ ἀφηγήσει ἡ εὐκαιρία καὶ ἐπαναφέρονται εἰς τὸν νοῦν μου ἡ εἰκὼν ἐκ τοῦ εἰρμοῦ τῶν ίδεων καὶ ἐφ' ὃσον μὲ βοηθεῖ ἡ μνήμη μου μετὰ μίαν τριακονταετίαν καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ Ἀθῆναι ἀπετελοῦντο κυρίως ἐκ τῶν τεσ-
σάρων τιμημάτων, ἄτινα ἐσχημάτιζον αἱ δύο
κυριώταται οὐδοὶ τῆς πόλεως τέμνουσαι ἀλλή-
λας, ἡ τοῦ Αἰόλου δηλαδὴ καὶ ἡ τοῦ Ἐρμοῦ·
ἥσαν δὲ τὰ τιμήματα ταῦτα τὸ πρῶτον, τὸ τῆς
Πλάκας, ἔνθα διεσώζοντο οἱ ταπεινοὶ οἰκισκοί
τῶν αὐτοχθόνων ἀγροτῶν καθὼς καὶ αἱ ἀρ-
χοντικαὶ κατοικίαι τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἀθη-
ναίων εὐπατριδῶν, τὸ δεύτερον, τὸ σχετικῶς
νεώτερον, τὸ ἀποτελοῦν δρυογάνιον τρίγανον,
ἔχον ὃς πλευράς τὰς δόδοντας Ἐρμοῦ, Αἰόλου καὶ
Σταδίου τὸ τρίτον, τὸ τοῦ Ψειρῆ, πυκνῶς κα-
τρφκημένον καὶ διάσημον διὰ τὸν τραμπουκι-
σμόν του, καὶ τὸ τέταρτον, τὸ τοῦ Ἅγιου Φι-
λίππου, ὅπερ ἥτο καὶ τὸ μᾶλλον ἀσήμαντον.
Εἰς ταῦτα προσετίθετο καὶ πέμπτον, τὸ τῆς
Νεαπόλεως, σχετικῶς νεώτερον καὶ ἥδη ἐν τῷ
σχηματίζεσθαι, ᔁχον ἀνέκαθεν τὸ προνόμιον τοῦ
νὰ φιλοξενῇ τὴν ζωηρὰν ἀκαδημαϊκὴν νεό-
τητα ἔνεκα τῆς γειτνιάσεως τοῦ Πανεπιστη-
μίου. Ἔκαστον τῶν τιμημάτων τούτων περιω-
ρίζετο εἰς τὰ παλαιὰ καὶ φυσικά τὸν σύνορα,
χωρὶς νὰ ἐκχειλίζῃ ἔνεκα τῆς ὑπεροχροφίας καὶ
τῆς πληθύνουσας ἕπτος σύνησον ἀπεκτεινόμενον.

τῆς λικησθαρά, οὐλως οἰησεον, εἰλικενοραν
καὶ καταλαμβάνον λόφους καὶ χαράδρας, ὡστε
νὰ τρέχουν κίνδυνον ἐντὸς δύλιγου νὰ μεταβλη-
θῶσιν εἰς οἰκόπεδα καὶ αὐταὶ τοῦ Ὑμηττοῦ αἱ
ἐπώρειαι.

Τὰ κέντρα τῆς πόλεως ἦσαν δύλιγα κατ' ἐ-
κείνην τὴν ἐποχήν, τὰ κυριώτερα δὲ αὐτῶν, ἥ
καὶ τὰ μόνα δύναται τις εἰπεῖν, ἦσαν αἱ δύο
μεγάλαι διασταυρούμεναι ὅδοι Αἰόλου καὶ Ἐρ-
μοῦ ἐν αὐταῖς ἥ πωρ ἀυτὰς ἔκειντο τὰ ἐμπο-
ρικὰ καταστήματα, τὰ πλεῖστα ἔστιατόρια καὶ
τὰ ἐπισημότερα ἔνοδοχεια, πλὴν τῶν δύο κο-
ρυφαίων, τοῦ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τοῦ
τῶν Ξένων, κειμένων παρὰ τὴν πλατείαν τοῦ
Συντάγματος, εἰς ὃ μέρος ἀκόμη εὑρίσκονται.
Εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο ὄδῶν ἔκειτο
τὸ περίφημον καὶ ἴστορικὸν καφενεῖον τῆς
Ὦραιας Ἐλλάδος, τοῦ δποίου ὃ πρῶτος ἰδρυ-

τῆς, δ. Ἰταλὸς Σάντος εἶχε καταλύσει αὐτόχειρ
τὸν βίον. Ὁλίγον περαιτέρῳ ἥτο τὸ Ἀναβρυ-
τήριον μὲ τὰ πολλά του καφενεῖα, κέντρον τῆς
μεσοίας μᾶλλον ταξιδιώτων καὶ μετ' ὀλίγα βήματα
ἡ Παλαιὰ Ἀγορά, ἐστία θορυβώδης λαϊκή,
ἀείποτε βομβοῦσα καὶ τυρφαζομένη ἔνεκα καὶ
τῆς γειτνιάσεως τῶν στρατώνων, τῶν εἰς φυ-
λακὰς σήμερον μεταποιηθέντων, φυτώριον τῶν
περιφήμων λούστρων τῶν «μαγκών τοῦ Ρολο-
γιοῦ» τῶν διαιτωμένων τοιτέστι παφὰ τὸν αὐ-
τόθι μνηστήριον πύργον ἐν φίλοτατο τὸ ώρο-
λόγιον, τὸ δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ συλητοῦ τοῦ Παρ-
θενῶνος Ἐλγίνου, καὶ ἔξενεγκὸν τὴν τελευταίαν
αὐτομεταλλικὴν κραυγὴν τὴν νύκτα τοῦ Αὐ-
γούστου τοῦ 1884, ὅτε ἀπετεφρώθη ἡ Ἀγορά
ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς.

Εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς πόλεως, παρεκτὸς τῶν συνοικιῶν τῶν ἔχουσῶν τὰ ίδιαιτερά των κέντρα μετά τῶν ίδιαιτέρων των θαμώνων, διλίγη γέτο ή κύνησις καὶ ή τύρβη. Ἡ πλατεῖα τοῦ Συντάγματος μὲ τὸ ἐν αὐτῇ καφενεῖον τοῦ Γιαννούπολου, μετριώτατον τὰς διαστάσεις, καὶ τὸ ἄλλο τῆς Ἀνατολῆς, ἔτι μᾶλλον ἀπέριττον, δὲν ἡτο τόσον πολυσύγχαστος, εἰμὴ κατὰ τὰς ήμέρας καθ' ἃς ἀνέκρουνεν αὐτόθι ἡ μούσικὴ τῆς φρουρᾶς. Τὰ Παραλίσια μὲ τοὺς δύο-τρεῖς ἀπεριποιήτους κήπους των, ἐξ ὧν διέπρεπε τὸ ρομαντικὸν Ἀντρον τῶν Νυμφῶν, τὸ ἔξυμνηθὲν ὑπὸ τοῦ Παφάσχου, ἥσαν μᾶλλον ἔξοχικὸς περίπατος, τὸ Ζάππειον μὲ τὸ πάροκον του ἀγρὸς κριθῆς καὶ οἱ Στῦλοι, δισάκις δὲν ἥσαν τόπος συγκεντρώσεως τοῦ πλήθους χάριν τῶν Κουλούμων, ὅπως προηγγέλετο διὰ τοῦ κήρυκος μὲ τὴν γνωστὴν ἔμμετρον πρόσκλησιν :

*Μασκαράδες καὶ πολῖται,
Εἰς τὰς Στήλας γὰ βοευθῆτε,*

τὸ προσφιλὲς ἐντευκτήριον δὲ λίγων φιλερή-
των καὶ δινειροπόλων καταναλωτῶν τοῦ καφέ,
οὐ λουκουμίου ἢ τοῦ κουρκέτου τῆς λιθίνης
τοχῆς, ἅτινα παρεῖχεν εἰς τὸν πελάτας του τὸ
ενιχρόν αὐτόθι σανιδόπητον καφενεῖον, τὸ
τοίον εἶχε τὸ προνόμιον νὰ είνε καὶ τὸ ἐντευ-
τήριον τῶν κυνηγῶν κατὰ τὰς δρυθρίους ὁρας.
ἀπολυτελῆ μαρμαρότευκτα μέγαρα τῆς ὁδοῦ
τηφισιᾶς δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη οὐδὲ εἰς τὸν νοῦν
ὄντας ἀρχιτεκτόνων των, πέραν δὲ τοῦ ὑπουργείου
ὄντος Στρατιωτικῶν, ὅπερ εἰς προγενεστέρους
όντους ἔχοντις μενεν ὡς Στρατιωτικὴ Φαρμα-
κοποθήκη, ἔξετείνετο ἀληθῆς ἔρημία μέχρι τῶν
απελοκήπων, διακοπτομένη μόνον ὑπὸ τοῦ

φιάλας πρὸς τὸ κατώτερον μέρος παρὰ τὴν Ὀμόνοιαν· ξενοδοχεῖον δὲ εὑρίσκετο ἐν μόνον, τὸ τῆς Αἰγύπτου, ὃπου τὸ τῶν Ἀθηνῶν. Ὑπῆρχε καὶ κάποιον παντοπωλεῖον, νομίζω, καὶ ἐν ζυθοπωλεῖον, διευθυνόμενον παρὰ Γερμανίδος, ἐντὸς μάνδρας κειμένης ἀντικρὺ τοῦ Βουλευτηρίου. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἡ γειτνίασις πολλῶν δημοσίων κοταστημάτων οἷον τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ὃπου ἦτο καὶ τὸ Ταχυδρομεῖον εἰς τὴν φραχθεῖσαν κατόπιν στοὰν τοῦ κατωτέρου ὁρόφου, τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, τῆς Διευθύνσεως τῆς Ἀστυνομίας, τοῦ Φρουραρχείου, τῆς Βουλῆς – συνεδριαζούσης ἀκόμη ἐντὸς τοῦ προσανίου τοῦ σημερινοῦ Βουλευτηρίου εἰς τὸ ἔντινον παράπηγμα τὸ χρησιμεῦσαν διὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν – καὶ τοῦ στρατῶν τῶν Πυροσβεστῶν, κειμένου ὅπου σήμερον τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, προσέδιδεν εἰς τὴν ὁδὸν ποιάν τινα ζωὴν καὶ κίνησιν ἀλλὰ τὴν νόκτα, ἀμελῶς φωτίζομένη μᾶλιστα δπως καὶ ἡ λοιπὴ πόλις, ἥτο ἔρημος καὶ σιωπηλὴ ὡς ἔξοχη κιλεωφόρος.

Ἄπο τῆς ἐπομένης μετὰ τὴν ἄφιξίν μου ἡμέρας, ἔγκαταλείψας τὸ ξενοδοχεῖον ἔγκατεστάθην εἰς τὴν συνοικίαν τῆς Νεαπόλεως, συγκατοικήσας μετὰ φίλου καὶ συμπατριώτου μου φοιτητοῦ εἰς τὸ πρόσγειον δωμάτιον οἰκίας κειμένης ἐν τῇ ὁδῷ ἥτις σήμερον φέρει τὸ δόνομα τῶν Καπλανῶν, ἀνάνυμος τότε οὐδέ. Ἔκτοτε ἵσως χρονολογεῖται ἡ ἰδιαιτέρα μου ἀγάπη καὶ προτίμησις πρὸς τὴν συνοικίαν τῆς Νεαπόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπὸ ἐνὸς ἥδη τετάρτου αἰώνος μονίμως κατοικῶ. Ἀλλὰ πόσον ἀλλοία ἥτο τότε ἡ συνοικία αὕτη! Ἡ μόνη καὶ κυρία καὶ σηματισμένη ὁδὸς αὐτῆς ἥτο ἡ ὁδὸς Σόλωνος κατοικημένη καὶ αὕτη μᾶλλον πρὸς τὸ βόρειον ἢ πρὸς τὸ μεσημβρινὸν αὐτῆς ἄκρον, πέραν τοῦ ὁποίου μόλις ἥδη διεμορφοῦτο δι πυρὸν τῆς εὐρυτάτης σήμερον συνοικίας τοῦ Κολωνακίου. Ἀλλ' αἱ ἄλλαι, αἱ διατέμουσαι τὴν ὁδὸν ταῦτην καθέτως καὶ ἀποτελοῦσαι σήμερον τὰς μεγάλας τῆς Νεαπόλεως ἀρτηρίας, ἥσαν μὲν χαραγμέναι, δὲν προύχωρον δύμως εἰμὶ ἐπὶ τινας δεκάδας μέτρων πέραν αὐτῆς, ἔξαιρέσει δύο ἢ τριῶν, τὰ δὲ πυκνοκατοικημένα σήμερον τετράγωνα τὰ περὶ τὸ θέατρον τῆς Νεαπόλεως καὶ τὰ πέριξ, ἥσαν χῶρος ἀπεψιλωμένος, ἀποτελῶν τὴν παλαιότερον τοῦ δεινοῦ πετροπολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον ἥσκουντο μετὰ ζέσεως τὰ μάχιμα στίφη τῶν μικρῶν Νεαπολιτῶν.

Εἶχεν δύμως ἡ Νεάπολις ἔκτοτε τὴν ἰδιαιτέ-

ραν τῆς φυσιογνωμίαν, τὴν ἰδιαιτέραν τῆς κίνησιν καὶ ζωὴν, διφειλομένην εἰς τὸ ἐν αὐτῇ πλεονάζον στοιχεῖον τῶν φοιτητῶν καὶ εἰς τὴν φυσικὴν φαιδρότητα εἰς τὸ σφρῆγος τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Τὰ ἥμη ἥσαν σχετικῶς ἡμερώτερα ἐν αὐτῇ, ἔλειπε δὲ ἡ χυδαιότης καὶ ὁ βάναυσος τραμπουκισμός, ὁ ἐπικρατῶν εἰς τὰς λοιπὰς συνοικίας, ἔνεκα τοῦ ὅποιου εὑρίσκετο κατ' ἀνάγκην ἐν ὀδιαπτώφιῳ ἰσχυῇ τὸ ἀστυνομικὸν βιούνευρον. Μερικὰ ἀτακήματα δὲν ἀπέλειπον ἀλλ' ἡ φοιτητικὴ ζωηρότης περιωρίζετο συνήθως εἰς εὐθύμιους τινὰς ἀστειότητας, εἰς ἀπέριττα συμπόσια, εἰς ἀσματα θυρυβώδη καὶ ἀποπέιρας καντάδας καὶ σπανίους τινὰς κώμους εἰς τὴν τακτικὴν φοιτησιν τοῦ καφενείου, τοῦ ζαχαροπλαστείου καὶ τοῦ χοροδιδασκαλείου. Αἱ μεταξύ των ἔριδες καὶ διαφοραί, ἀπαραιτητοι εἰς τὴν ἐνωρίς χειραφετουμένην νεότητα, ἐλύνοντα τὸ πολὺ πολὺ διὰ γενναίας ἀσβδομαχίας, κάποτε δὲ ἐλάμβανον χῶραν καὶ ἐκ φυλετικῶν λόγων συγκρούσεις διπώσουν σοβαρώτεραι. Ἀλλὰ τὰ κουμπουριάσματα καὶ τὰ ἔκπαιδευτικοῦ στήματος.

Τὰ τέσσαρα πέμπτα τῶν φοιτώντων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον σπουδαστῶν καὶ πολλῶν μαθητῶν γυμνασίων ἡ τοῦ Πολυτεχνείου, κατώκουν εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ διὰ τοῦτο τὰ δωμάτια αὐτόθι ἥσαν περιζήτητα. Ἡσαν δὲ συνήθως τὰ δωμάτια ταῦτα λιτὰ καὶ ἀπέριττα καὶ σχεδὸν ἐντελῶς γυμνά. Μόνα τὰ τέκνα τῶν εὐπόρων οἰκογενειῶν τῶν ἐπαρχιῶν, τὰ συντηρούμενα διὰ γενναίας μηνιάς παροχῆς, εἰσίχον τὸ προνόμιον νὰ ἐνοικιάσω δωμάτια μετ' ἐπίπλων, ἢ νὰ κατοικῶσιν εἰς τὸ ίστορικὸν ξενοδοχεῖον τοῦ Γλαυκωπίδου, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ Ἀσκληπιού, ἢ εἰς τὸ Φωτιάδου, ἐν τῇ ὁδῷ Σόλωνος. Ἀλλ' αὐτοὶ ἥσαν οἱ Συβαρῖται καὶ οἱ πεντακοσιομέδιμνοι, οἱ φυνούμενοι ὑπὸ τῶν ἄλλων κοινῶν θυητῶν. Ο φοιτητῆς ἥρχετο συνήθως ἐκ τῆς ἐπαρχίας του κομίζων ἀπαραιτήτως ὡς μόνην ἀποσκευὴν τὸ κιβώτιον καὶ τὴν στρωμανήν του μὲ τ' ἀνακαιοῦντα κλινοσκεπάσματα καὶ ἐν ζεῦγος ἔντινον ἡ σιδηρῶν στριπόδων, ἀποτελούντων τὴν κλίνην. Εἰς τὰ ἐφόδια ταῦτα προσετίθετο μικρὰ ξυλίνη τράπεζα, μία λυχνία πετρελαίου, εἰς νιπτήρη ἐνίστε, ἐν ἡ δύο φυσιογνωμίαν καθίσματα καὶ

οὗτο συνεπληροῦν δι εὑρεπισμὸς τοῦ φοιτητικοῦ δωματίου, τοῦ ὅποιου τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν πρόχειρον καθαριότητα ἀνελάμβανεν ἡ οἰκοδέσποιντα. Τὸ ἐνοίκιον τοῦ συνήθους φοιτητικοῦ δωματίου σπανίως ὑπερέβαινε τὰς 15 δραχμὰς κατὰ μῆνα καὶ πολλάκις κατήρχετο ταπεινοφρόνως καὶ κάτω τῶν 10. Ἐγὼ τούλαχιστον ἐνθυμοῦμαι ὅτι δὲ ἐν τοιούτῳ δωμάτιον παρὰ τὴν Χρυσοσπηλιώτισσαν, τὸ ὅποιον κατέλαβε βραδύτερον μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πατέροντος αὐτὸ πρότερον φίλου μου, ἐπλήρωνον ἐνοίκιον δραχμῶν δικτὸ μόνον κατὰ μῆνα. Εἶνε ἀλληλες ὅτι τὸ περίφημον αὐτὸ δωμάτιον ἔκειτο σχεδὸν παρὰ τὸ ὑπερφόνων παρεμφερές πρὸς τὰς παρισινὰς mansardes, ὅτι δὲν εἶχε ὑπηρεσίαν καὶ ὅτι ἥτο τόσον στενὸν ὥστε μόλις ἔχωρει τὰ διλίγιστα πενιχρά μου ἐπιπλα. Εὐτυχῶς τὰ νεανικά μου ὄνειρα καὶ τὰ φαντασιοκοπήματα ἀτινα ἀπετέλουν τὴν κυρίαν μου ἀποσκευήν, καθό διῆλα, δὲν ἀπήτον χῶρον πρὸς ὑλικὸν πρὸς ἐναποθήκευσιν, διότι ἀλλώς δὲν θὰ ἐπήρκει διὰ τὴν πληθύν των διόλκηρος συνοικία μεγάρων.

Τὰ δύο ἀνεγνωρισμένα σημεῖα συγκεντρώσεως ἐν ὅρᾳ μεσημβρίας καὶ ἐσπέρας τῆς συνοικίας Νεαπόλεως, ἥσαν τὸ ἐστιατόριον Ὁλυμπος τοῦ Ξύδη, μονώροφον τότε καὶ τὸ ὑπάρχον ἀκόμη καφενεῖον Καρατζᾶ, ἀμφότερα κεκτημένα πολυάριθμον πελατείαν, ἀποτελουμένην κυρίως ἐκ τῆς ζωηρᾶς νεολαίας. Καὶ τοῦ μὲν καφενείου οὐδέποτε ἐγενόμην τακτικὸς θαμών, προτιμῶν νὰ μεταβαίνω μᾶλλον εἰς τὸ πρωτεῦον τῆς Ωραίας Ἐλλάδος, δην ἐσύναξεν δι μίλος τῶν συμπατριωτῶν καὶ φίλων μου καὶ διαφόρων ἄλλων γνωρίμων. Ἀλλὰ τὸ ξενοδοχεῖον Ξύδη ἐπεσκέφθην ἀπὸ τῆς πορώτης ημέρας τῆς ἐγκαταστάσεως μου, ἔκτοτε δὲ μοὶ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐκτιμήσω τὴν καθαρὰν τροφήν του, τὸν οἰκοκυρικὴν μαγειρικήν του, τὴν εὔθυμον συντροφίαν του καὶ τὴν ἰδιόρρυθμον φυσιογνωμίαν τοῦ διευθυντοῦ του.

Ο ἀγαθὸς μπάριμπα - Γεώργης, δι πρό τινων ἐτῶν ἀποβιώσας ἐν προβεβηκίᾳ ἡλικίᾳ, ἥτο εἰς τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ λαϊκωτέρων ξενοδόχων τῶν Ἀθηνῶν, βραχύσωμος, διοστρόγγυλος καὶ ἀπέριττος, ἔχων παρ' αὐτῷ συνεργαζομένην τὴν πατριαρχικήν του οἰκογένειαν, ἐνθυμονισμένος διαρκῶς πρὸ τοῦ γραφείου του, ἐπιβλέπων τὴν εὐταξίαν, σημειῶν τὰς μερίδας, παρέχων μετὰ προσθυμίας καλοκαράθου τὸ κατάστιχον πρὸς ἐγγραφὴν τοῦ ημερησίου χρέους εἰς τοὺς διαφόρους, ἥτο πατριαρχῶν τῆς συνοικίας Νεαπόλεως, τῆς ἰδιαιτέρως ἀφωσιωμένης εἰς τὸν

Μεσολογγίου πολιτευτήν, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ἑτίμα καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῇ διαμονῆς τοῦ ἀφότου μετέχησεν ἐκ τῆς πλατείας Ὁμονοίας εἰς τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας, πρωτοστατῶν πάντοτε εἰς τὰς διαδηλώσεις τηνάπτων διαιρκῶς δεινούς ἀγῶνας λόγων μετὰ τῶν ἀντιφρονούντων, ἐσυγχανανεν εἰς τὴν αἰθουσαν τοῦ ἀρχηγοῦ του καὶ συνδιελέγετο οἰκείως μετὰ τοῦ ἐπιφανοῦς πολιτι-

κοῦ, διστις ἐφαιδρύνετο ἀκούων τοὺς ἀπλούκοὺς στοχασμοὺς τοῦ ἐκφερομένους μὲ τὴν συνήθη τραχεῖαν ἐλευθεροστομίαν του, καὶ διστις εὐγνώμων παρηριθούμησε τὴν κηδείαν τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος. ὅτε πρὸ δεκατετταῖς περίπου ἔκλεισε τοὺς ὄφθαλμούς, εὐσταθῆ ἔως τέλους εἰς τὰ πόλιτικά του φρονήματα καὶ τὰ συμπαθεῖας του.

X. ANNINOS

ΜΙΚΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1

"Ω, δάκρυ, ἐσὺ ποῦ ἀνέβηκες ἀπ' τῆς ψυχῆς τὰ βάνη
Κι' ἐστάθηκες τρεμάμενο στὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ,
Γύρισε πάλι, ὦ, γύρισε στὴ σκοτεινὴ πηγή σου
Ποῦ ψιθυρίζει μονοικήν ἀγνώστου τραγουδιοῦ.

Δὲ θέλω, δάκρυ μου, ποτέ, ποτὲ ν' ἀργοκυλήσῃς
Σὺ ποῦ ἐγεννήθης μία στιγμὴ παρθένας ὅμορφαις,
Μεῖνε κρυφὸ κι' ἀδώρητο, μεῖνε νὰ μή σε χάσω
Σὰν ὄνειρο γοργόφερο στὴ δύση τῆς νυκτιᾶς.

2

"Ολα τριγύρω νὰ σωπάσουν
Τ' ἀγέρι μόνο ἀς μονομονρίζει
Στὰ πεῦκα, στὰ ψηλὰ τὰ πεῦκα,
Τὴ ρεματιὰ ν' ἀποκοιμίζει.

Μιὰν ὅμορφη ἔχω στὴν ἀγκάλη μου
Μὲ μαῶρα ἔπιλεχα μαλλιά·
Τ' ἀηδόνια ἀς μὴν ἀρχίσουν τὸ τραγοῦδι τους
Κι' ἀς βουνβαθοῦν τοῦ δάσους τὰ πονιά.
Μόνο τῆς ἡδονῆς τ' ἀνάσασμα ν' ἀκούγεται
Καὶ τὸ τρελὸ γλυκὸ φύλι

Καὶ τὰ λογάκια ποῦ ἔφεύγουν ἀπ' τὰ τρίσβαθα
Στὴν ἐρημα, στὴ σιωπή.

"Ολα τριγύρω νὰ σωπάσουν
Τ' ἀγέρι μόνο ἀς μονομονρίζει
Στὰ πεῦκα, τὰ ψηλὰ τὰ πεῦκα,
Τὴ ρεματιὰ ν' ἀποκοιμίζει.

3

"Ανεμε, πάλι ἐφύσηξες ἀπ' τῆς ψηλὲς κιρφὲς
Καὶ τὰ ἔλατα λυγίζονται, τοσαζόνται τὰ πεῦκα,
Τώρα στὸν κάμπο ἐχύνθηκες καὶ παραμύθι λές
Ατέλειωτο καὶ τραγικὸ στὴ γέραιη τὴ λεῦκα.

Καὶ τὸ πικρὸ τραγοῦδι σου ἔνπιάει τὴν ἐρημιά,

"Ω σύντροφε κακότυχε, ποῦ ἔσυχταις μαζί μου,
Κι' ὅταν σ' ἄκούω νὰ ἔσπαξ, Βορηᾶ, καλὲ Βορηᾶ,
Θαρρῶ πῶς ἀπ' τὰ στήθη μου λυτρώνεται ἡ ψυχή μου.

A. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Caro te fa il tuo possibile per venire a mezza-giorno, o a un'altra ora per scriverci qualche cosa, perché voi faranno più presto — E magari che li detti in pretto come abbiam fatto ieri, e poi che tu metta le notti in cima tutte — Sarai bene se tu non vuoi in cima a pranzare, ma pranz. qui, per non perdere tempo — Deh! non mancare; io v'gni- mudi mandarci una vissuta col latore.

Bruno Salomon

Φίλιατέ μου Μιχαηλίδη,

Σοῦ στέλλω ἔνα εὔρημα πρώτης τάξεως, ἀνέκ-
δοτον ἵταλικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σολωμοῦ,
ἡ δοπία μοῦ ἐδόθη εὐγενῶς ἀπὸ τοὺς κ. κ.
Κωνσταντίνος καὶ Ἰωάννης Πήλικαν, ἀνεψιοὺς τοῦ
Σπυρίδωνος Πήλικα, διαπρεποῦς καθηγητοῦ

τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὑπονοργοῦ ἐπὶ Ὅθω-
νος. Ἐκτὸς τοῦ κειμέλιου τούτου, τὸ δοπίον,
ἥ μὲ διεβεβαίωσαν οἱ φύλοι μου κύριοι Κων-
σταντίνος καὶ Ἰωάννης Πήλικας, σκέπτονται
νὰ τὸ δωρήσουν εἰς τὴν Φωσκολιανὴν Βιβλιο-

θήκην τῆς Ζακύνθου, μοῦ διηγήθησαν καὶ μερικά ἀνέκδοτα περὶ τοῦ ποιητοῦ, ἐκ τῶν δοπίων τὸ ἔξης εἶνε νοστιμότατον.

Φαίνεται ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Σπυρίδωνος Πήλικα καὶ πατὴρ τῶν κατόχων τῆς ἐπιστολῆς, Νικόλαος, ἦτο ἀντεραστῆς τοῦ διμομητρίου ἀδελφοῦ τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου, ὁ δοποῖος ἔδρασεν ἀρκετὰ ἐπὶ Ἀγγλικῆς προστασίας, γενόμενος ὑπαρχος, γερουσιαστῆς καὶ πρόεδρος τῆς Γερουσίας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν, εἰς τὴν δοποίαν ἀναφέρεται ἡ ἐπιστολή, ὁ Δημήτριος Σολωμὸς καὶ ὁ Πήλικας ἵσαν νεώτατοι καὶ, ὡς φαίνεται, δὸν ζουανικώτατοι καὶ μὴ ἐννοοῦντες νὰ παραχωρήσῃ ὁ ἔνας εἰς τὸν ἄλλον τὴν ὥραιαν ἀλλὰ καὶ φιλάρεσκον ἐκλεκτὴν τῆς καρδίας των, μέχρις ὅτου ἐφθασαν εἰς ἕνα γερὸ διυλοκόπημα, ἀπὸ τὸ δοποῖον ὁ Πήλικας ἔφαγεν, ὡς φαίνεται, τὰς περισσότερας.

Ἐξαλλος ἀπὸ θυμὸν ὁ ἀδελφὸς τοῦ διυλοκόπημέντος Σπυρίδων Πήλικας ἔξηλθεν ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ ἐτρέχεν εἰς τὴν ἀστυνομίαν διὰ νὰ καταγγείλῃ τὸν Δημήτριον Σολωμόν, ὃτε συναντᾶ κατὰ τύχην τὸν ποιητήν, ὁ δοποῖος γαλήνιος καὶ μειδιῶν τὸν ἔρωτα, ποῦ πηγαίνει τόσον δρομαῖος:

— Πηγαίνω νὰ καταγγείλω αὐτὸν τὸν μπρομάπτε τὸν ἀδελφό σου, τοῦ ἀπαντᾶ ὁ Σπυρίδων Πήλικας. Καὶ τοῦ διηγεῖται τὴν ἰστορίαν τοῦ διυλοκοπήματος.

— Σπῦρο μου, τοῦ ἀπαντᾶ μειλιχίως ὁ ποιητής, εἴμαστε ἐμεῖς τώρα γιὰ καταγγελίες καὶ ἀστυνομίες; Δὲν πᾶμε νὰ διαβάσωμε ποιηματά;

Καὶ ἡ φράσις αὐτὴ τοῦ ποιητοῦ ὡς διὰ μαγείας κατηγόρασε τόσον τὰ νεῦρα τοῦ Πήλικα, ώστε ἀπίγνησεν ἥρεμος πλέον εἰς αὐτὸν:

— Ἐχεις δίκαιοι, πᾶμε στὰ ποιήματα μας.

Καὶ μετέβησαν ὡς καλοὶ φίλοι εἰς τὸ σπίτι τοῦ ποιητοῦ νὰ συνεργασθοῦν εἰς τὰ προσφιλῆ ποιήματά των.

Τίδικός σου πάντοτε
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

Ίδον ἡ μετάφρασις τῆς ἐπιστολῆς:

Ἄγαπητέ, προσπάθησε ὅσον εἰμπορεῖς νὰ ἔλθῃς τὸ μεσημέρι ἢ εἰς τὴν μίαν, διὰ νὰ γράψωμεν κάτι τι, διότι ἔτσι θὰ κάμωμεν γοηγορώτερα. — Εἶνε καλλίτερον νὰ σου ὑπαγορεύω βιαστικὰ δπως ἐκάμαμεν χθὲς καὶ μετὰ ταῦτα τὸ καθαρογράφεις εἰς τὸ σπίτι σου. — Καλὸν θὰ είνε νὰ μὴν ὑπάγης εἰς τὸ σπίτι σου νὰ γευματίσῃς, ἀλλὰ γευματίζεις ἔδω, διὰ νὰ μὴ χάνωμεν καιρόν. — Μὰ νὰ μὴ λείψῃς στεῖλε μου διπλάσια ποιημάτιαν ἀπάντησιν μὲ τὸν κομιστήν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Πρὸς τὸν εὐγενέστατον
Κον ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΠΗΛΙΚΑΝ Ι. Χ.
(Οκτώβριος 1827)

ΚΟΡΑΚΟΦΩΛΗ — ΥΠΟ Β. ΜΠΟΚΑΤΣΙΑΜΠΗ

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ, ΚΑΘ' ΟΝ ΔΙΕΔΟΘΗ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΜΟΣ, ΕΠΙ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΤΩΝ ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΘΕΝΤΩΝ ΕΘΝΩΝ *

Ἐντελῶς ἄλλην ὅδὸν ἥκολούθησεν εὐθὺς ἐξ ὁρχῆς ἡ ἐν Κωνσταντινούπολει Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Οὐδέποτε ἐπέβαλλε τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὸν νεοφωτίστους, ἀλλ' ἀφινεν αὐτοὺς πάντοτε ἐλευθέρους νὰ μεταχειρίζωνται τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν διαλέκτους.

Ἡδη ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰώνος διέδωκε τὸν χριστιανισμὸν εἰς τὸν παρὰ τὸ σύνορον τοῦ Δουναβίων Γότθους ἐν τῇ ἐθνικῇ αὐτῶν γλώσσῃ ὁ ἀπόστολος αὐτῶν Οὐλφίλας μετέφρασεν εἰς τὴν γοτθικὴν γλῶσσαν τὴν Ἀγίαν Γράφην, τοῦ δὲ μεγαλοπρεποῦς τούτου ἔργου, ὅπερ συνέκειτο ἐκ 330 φύλλων, σώζονται ἀκόμη 177 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Οὐλφάλας ἐν Σουηδίᾳ, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀργυροῦς καδίξ (Codex argenteus). Ἀλλων τῆς μεταφράσεως ταύτης χειρογράφων σώζονται ἀποσπάσματα εἰς τὰς βιβλιοθήκας τοῦ Μιλάνου, τοῦ Τωρίου καὶ τοῦ Βολφενβύττελ τῆς Βρουνσβίκης. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι ὅτι εὐθὺς ὡς οἱ Γότθοι διέβησαν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν, ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν ἄλλους γερμανικοὺς λαοὺς τύχην καὶ ἐν Ιταλίᾳ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν γραμματείαν των κατέπνιξεν δοιστικῶς ἡ γλῶσσα καὶ ἡ γραμματεία ἡ λατινική.

Ἄφ' οὗ διαρκεῖ τὸ φραγμὸς χείμαρρος διωχετεύθη πρὸς τὴν Δύσιν, μόνον κατὰ τὸν δύγδοον καὶ τὸν ἔνατον αἰώνα συρρέουσι πάλιν βάρβαροι πρὸς τὰς ὁχθας τοῦ Δουναβίων, τότε δὲ ἡ ἐν Κωνσταντινούπολει Ἐκκλησία ἔρχεται πάλιν πρὸς αὐτοὺς εἰς ἐπικοινωνίαν. Οἱ νέοι οὖντοι βάρβαροι, οἱ ἀπειλοῦντες τὸ κράτος τῆς Ἀνατολῆς, εἶναι οἱ Σλαβοί. Ὁπως ἐπὶ Οὐλφίλα, ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκπέμπει ἀπόστολούς κατὰ τὸν ἔνατον αἰώνα, οἵτινες προσηλυτίζουσιν εἰς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Σέρβους ἐν τῇ ἴδιᾳ αὐτῶν γλώσσῃ, οὕτω δὲ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ μεταφράσθων εἰς τὴν σλαβικὴν γλῶσσαν ἡ Ἀγία Γράφη, οἱ Πατέρες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐγκυλοποιοῦσι καὶ χρονογραφοῦσι, πᾶσα τέλος πάντων ἡ θύραμθεν καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. Τὴν ἀπώλειαν τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου καταπνιγείσης παλαιοτέρως δημώδους εἰδωλο-

λατρικῆς γραμματείας τῶν Σλαύων, δαψιλῶς ἀντισταθμίζει τὸ ἀπειρον πλῆθος τῶν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης σλαβικῶν μεταφράσεων. Οὐδεμία ἐκ τῶν γραμματειῶν τῆς Δύσεως, λέγει δοσφός σλαβιστής Jagitch, εἶχε τόσον πλούτον μεταφράσεων καὶ ἐπὶ τόσον μακρὸν χρόνον αἱ δὲ μεταφράσεις αὗται συνετέλεσαν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὅλην καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν πρωτύπων σλαβικῶν ἔργων. Τῷ δοντὶ δὲ πρὸν ἡ παρέλθωσιν ἐκατὸν ἐπὶ τὸν τούτον ἐκχριστιανισμὸν τῶν Βουλγάρων, ἐπὶ τοῦ τοάρου Συμεὼν (892-927), ἡ βουλγαρικὴ γραμματεία εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς. Ἡ θαυμαστὴ αὕτη πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ τῶν Βουλγάρων ἀνάπτυξις κατεπνίγη, ὡς γνωστόν, εἰς τὸ αἷμα ἀπὸ τὸν ὁρχῶν ἥδη τοῦ ἐνδεκάτου αἰώνος ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἔκτοτε δὲ ἡ ιστορία τῶν Βουλγάρων οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἡ διαδοχὴ ἀταξῶν καὶ συμφορῶν μέχρι τῆς εἰς τοὺς Τούρκους ὑποταγῆς αὐτῶν κατὰ τὸν ιδιαίνων, ἔκτοτε δὲ ἡ ἐπὶ βραχὺν χρόνον ἐκλάμψασα βουλγαρικὴ γραμματεία ἐντελῶς ἀπεσβέσθη.

Ἄλλ' ἡ ἐν Κωνσταντινούπολει Ἐκκλησία εἶχε κηρύξει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς ἄλλον σλαβικὸν ἔθνος, τοὺς Ρώσους, δῶν ἡ πρωτεύουσα, τὸ Κίεβον, δὲν ἀπειχεὶ πολὺ τῆς Κωνσταντινούπολεως, ἦτο δὲ εὐχερής ἡ εἰς αὐτὴν μετάβασις διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ τοῦ Δνείπερος ποταμοῦ. Ὁ ἡγεμὼν τῶν Ρώσων Βλαδιμῆρος ἐβαπτίσθη περὶ τὸ 990, εὐθὺς δὲ ἀμέσως ἡ χριστιανικὴ Εκκλησία παραδέχεται ἐν Ρωσίᾳ τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν εἰς πᾶσαν λειτουργικὴν χρήσιν, ἀρχίζει δὲ νὰ γίνεται μία ἀπέραντος μεταφραστικὴ ἐργασία ἐλληνικῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων, δπως εἶγει πρότερον ἐν Βουλγαρίᾳ. Ἄλλα τῆς μὲν ἀκμῆς τῆς βουλγαρικῆς γραμματείας, μετὰ τὴν τελείαν καταστροφὴν αὐτῆς, δὲν ἐσώθησαν εἰμὶ ἔμμεσα μόνον μῆδρόν της, τῆς ρωσικῆς δύμας χριστιανικῆς γραμματείας τὰ κυριώτατα προϊόντα περιεσώμησαν μέχρις ημῶν καὶ δυνάμεθα ἐξ αὐτῶν νὰ κρίνωμεν πόσον θαυμαστὴ ὑπῆρξε παρὰ τῷ βαρβάρῳ ἐκείνῳ λαῷ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης ἡ ἐπίδοσις ὑπὸ τὴν ζωογόνων πνοὴν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τούτο δὲ διότι δὲν συνέβη ἐν Ρωσίᾳ δοτι συνέβανεν ἐν τῇ Δύσει,

* Τέλος. «Παναθηναϊα» 31 Δεκεμβρίου 1905.

ένθα ή ἐπιβληθείσα λατινική γλώσσα καὶ γραμματεία κατέπνιγε πᾶσαν ἐν τῇ ἔθνικῇ γλώσσῃ ἑνὸς ἑκάστου ἔθνους πνευματικὴν ἀνάπτυξιν. Τὸ Βυζάντιον εἶχεν ἀπομεῖνε τὸ τελευταῖον ἀσύλον τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, η δὲ Ρωσία ἔνεκα τῶν στενῶν αὐτῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν σχέσεων, προηγήθη ὡς πρώτης εἰπεῖν κατὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴν μόνησιν τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἔθνων, πρὸ πάντων ὡς πρὸς τὰ γράμματα¹. Οἱ ἐν Κιέβῳ περὶ τὸ 1050 έτον μητροπολίτης Ἰλαρίων ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ περὶ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης περιέλαβεν ἔγκωμιον τοῦ Ἀγίου Βλαδιμήρου, τὸ δόποιον μὲ δῆλην τον τὴν ἀφέλειαν ὑπενθυμίζει δὲ τὸν ὡς πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοὺς ἐπικηδείους λόγους τοῦ Βοσσούντου, οὐδὲν ἄλλο δὲ εἶναι η δητορεία τοῦ Ἰλαρίωνος εἰμὶ ἀπήχησις τῶν διμιλιῶν τῶν Πατέρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν ιβ' αἰῶνα η εἰς τὸν μοναχὸν Νέστορα ἀποδιδομένη χρονογραφία περιέχει μέρη ἐπικὰ ἀξιόλογα καὶ δυνάμενα νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ ἀριστα τῶν μεταιωνικῶν ἐπῶν τῆς Δύσεως, κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν ὁ διατελέσας ἐπειτα μέγας ἡγεμὼν Κιέβου μέχρι τοῦ 1125, Βλαδιμῆρος δομονάστης Μονομάχος, ἔγραψε πρὸς χρῆσιν τῶν τέκνων του Διαδασκαλίαν, ὡς τινος εἶναι βραχεῖα καὶ ἔγκεκομιμένη η φρασεολογία, τὸ δὲ ὑφος σχεδὸν δομοιον πρὸς τὸ τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Οἱ ἡγούμενος Δανιήλ, σύγχρονος τοῦ Βλαδιμῆρου, συνέταξε περιγραφὴν τῆς εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν ἀποδημίας του, ἔνθα ἐπορεύθη ὡς προσκυνητὴς κατὰ τὸν ιβ' αἰῶνα, καθ' οὓς χρόνους ἐβασίλευε τῆς Ἱερουσαλήμ Βαλδουνίνος ὁ ἀδελφὸς Γοδοφρείδου τοῦ Βονιλλῶνος. Ἐν τῇ σωζομένῃ ταύτῃ περιηγήσει ὑπάρχουσι καὶ αἱ θαυμασταὶ σελίδες, ἐν αἷς περιγράφει τὸ γνωστὸν θαῦμα τοῦ ἀγίου φωτὸς τοῦ καταβαίνοντος ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὴν χαραγὴν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Η περιγραφὴ εἶναι τόσον συγκινητικὴ καὶ τόσον ἔχει χρῶμα, ὡς τε εἰνε ἔφαμιλλος πρὸς τὴν εἰκόνα, τὴν δοπιάν εἶχει περὶ τοῦ αὐτοῦ δέματος εἰς τὸ περίφημον περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ βιβλίον τοῦ δ Πιέρ Λωτῆ. Πρὸς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ αἱ δομίλαι τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυριλλου τοῦ Χρυσοστόμου (ἀποθανόντος κατὰ τὸ 1185), οἵτινες ἐπίσης εἶναι ἀπηχησεις τῆς Ἱερᾶς δητορείας τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

¹ E. Denis. *Les États Slaves du VI au XII siècle*, παρὰ E. Lavisson καὶ A. Rambaud. *Histoire Générale t. I p. 739* (Paris 1893).

Ἐπῆλθε δὲ δὴ η γραμματειακὴ αὐτὴ ἀνάπτυξις ἐντὸς διακοσίων ἑτῶν, εἶναι δὲ τὰ ἔργα πάντα συντεταγμένα εἰς πεζὸν λόγον, ἔχουσι διλ. τὸν κύριον χαρακτῆρα ἀκμαίας λογοτεχνίας. Εἴς ἐναντίας αἱ γραμματεῖαι τῆς Δύσεως, ἐν φημὶ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου εἶχεν ἡδη συντελεσθῆ κατὰ τὸν πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνας, δὲν ἔγνωρισαν τὰ πρῶτα τῆς πεζολογικῆς γραμματείας ψελλίσματα εἰμὶ κατὰ τὸν ιγ' καὶ κατὰ τὸ πλειστὸν κατὰ τὸν ιδ' αἰῶνα.

Ἄλλη η θεματικὴ τῶν γραμμάτων ἀνάπτυξις ἐν Ρωσίᾳ κατεπνίγη, ὡς γνωστόν, κατὰ τὸν ιγ' καὶ κατὰ τὸν ιδ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν ταραρικῶν ἐπιδρομῶν, τῆς δὲ πρωτογόνου ωστικῆς γραμματείας τὸ κύκνειον ἄσμα εἶναι τὸ θαυμαστὸν πεζὸν ἐπος τὸ ἐπιγραφόμενον Ζαδοστένια, ἐν φημὶ περιγράφεται η ἐν ἔτει 1380 περίφημος διὰ τὴν καταρόπωσιν τῶν Ταρτάρων μάχη τοῦ Κουλίκοβο. Ἄλλη δομως τὸ γεγονός, διτι ἔνεη λειτουργικὴ γλώσσα δὲν κατεπίεσεν ἐξ ἀρχῆς τὴν γλώσσαν τὴν ἔθνικήν, ἀπέδωκε καὶ πάλιν βραδύτερον ταὺς καρποὺς αὐτοῦ, διότι δὲ πλέον ἥρθησαν τὰ ἔξωτερικὰ κωλύματα, η ἔθνική γλώσσα, ἔψησε διαμιᾶς καὶ μετὰ καταπληπτικῆς ταχύτητος εἰς λογοτεχνίην ὀδυμότητα, ητις ἵνα ἐπιτευχθῇ ἐν τῇ Δύσει ἐχειάσθησαν μακροὶ ἀγῶνες καὶ ἐπανεῖλημέναι ἀπόπειραι. Τὴν δομότητα δὲ τῆς ημετέρας γνώμης τρανῶς ἀποδεικνύει καὶ τὸ ἀντίθετον παράδειγμα τῆς γραμματειακῆς ιστορίας τῶν ἄλλων Σλαύων, εἰς οὓς διέδωκε τὸν χριστιανισμὸν ὅχι η Κωνσταντινούπολις, ἀλλὰ η Ρώμη. Τοὺς Σλαύους τῆς Βοημίας, τῆς Μοραβίας καὶ τῆς Πολωνίας ἐπεχείρησαν μὲν κατ' ἀρχὰς καθὼς φαίνεται νὰ προσηλυτίσωσιν Ἐλληνες ἀπόστολοι, δὲ παράδοσις ἀναφέρει διτι καὶ ἔκει ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον δο Κύριλλος καὶ δο Μεθόδιος¹, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπῆλθον ἄλλοι ἀπόστολοι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, δομηθέντες συγχρόνως ἐκ τοῦ Ρήνου καὶ ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν τοῦ Πασσάου, τοῦ Σαλτζβούργου καὶ τῆς Ρατισβόνης, οἵτινες ὑπεσκέλισαν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ προσήρησαν δοιστικῶς τοὺς Τσέχους καὶ τοὺς Πολωνούς πρὸς τὴν Ρώμην. Εὐθὺς δὲ τότε τῶν ἔθνων τούτων η γραμματεία ὑπέστη τὸν

¹ Vatroslav Jagic, Zur Entstehungsgeschichte der Kirchenslavischen Sprache ἐν τοῖς Denkschriften der Kaiser Akademie der Wissenschaften, philos. histor. Classe, τῆς Βιέννης, 1902, XLVII σελ. 4 εξ.

ζυγὸν τῆς λατινικῆς, η δὲ ἀνάπτυξις αὐτῆς κατεπνίγη. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον δργανον πάσης θρησκευτικῆς, διανοητικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ γραμματειακῆς κινήσεως εἶναι η λατινική γλώσσα, οἵ δὲ καθολικοὶ οὗτοι Σλαύοι δὲν κατορθώνουσι νὰ ἀποκτήσωσι καὶ αὐτοὶ ίδιαν λογοτεχνίαν εἰς τὴν μητρικήν των γλώσσαν εἰμὶ μετὰ τὰ γραμματικὰ καὶ τὰ γερμανικὰ ἔθνη.

Ἄλλα τὴν ὑπόθεσιν ήμων ὑποστηρίζουσι καὶ ἄλλα παρεμφερῆ παραδείγματα ἐκ τῶν ἔθνων γραμματεῶν τοῦ ἀνατολικωτέρου μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Η Συριακή γραμματεία πηγάδει ἐκ τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ. Η Ἐδεσσα κατέστη μετ' οὐ πολὺ μέγα κέντρον θρησκευτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μελετῶν. Η ἀραμαϊκὴ γλώσσα τῆς Μεσοποταμίας ἀνυψώθη εἰς γλώσσαν γραμματειακήν, τὴν δοπίαν παρεδέχθησαν πάντες οἱ Σύροι ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου μέχρι τῆς Ἀραβίας καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Η Συριακή γραμματεία ἤκμασεν ἀπὸ τοῦ β' μέχρι τοῦ ιγ' αἰῶνος, περιελάμβανε δὲ πλήν τῶν ιερῶν βιβλίων καὶ τῶν θρησκευτικῶν συγγραμμάτων, τῶν δοπίων τινὰ μετεφράσθησαν ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς, πολὺ πλῆθος πρωτοτύπων ἔργων ἐπιστημονικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ιστορικῶν, δοπίαι εἶναι λόγου χάριν αἱ περίφημοι χρονογραφίαι τοῦ Ἰακωβίδον πατριάρχου Μιχαήλ (1170) καὶ τοῦ Βάρος Ἐβραίου (ιγ' αἰῶνα), Διεσθήσαν μάλιστα μέχρις ήμων ἐν Συριακῇ μεταφράσει καὶ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ συγγράμματα καθὼς καὶ αἱρετικὰ χριστιανικά, δὲν δὲν ἔσωθησαν τὰ πρωτότυπα¹. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι, διτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μετεχειρίσθη ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολεως καὶ τὴν Αἴγυπτον, ητις ἱδη ἐκδώει τὴν Ἀγίαν Γραφὴν εἰς πλείστας ἐκ τῶν ἀριθμώτων διατάξεων τῶν εἰδών την Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Λονδίνῳ Βιβλικῆς Ἐταιρείας, ητις ἔχει ηδη ἐκδώει τὴν Ἀγίαν Γραφὴν εἰς πλείστας ἐκ τῶν ἀριθμώτων διατάξεων τῶν εἰδών την Εὐαγγέλιον προσαγομένων γραμματειακὰ φαινόμενα ἀνάλογα πρὸς ἔκεινα, τὰ δοπία αἱ μεθοδοὶ τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Βυζαντίου ἐπήνεγκον εἰς τὴν Δύσιν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Οπωρδήποτε δομως, νομίζω ἀναμφίλεκτον διτι δο τρόπος, καθ' ὃν διέδωκε τὸ Εὐαγγέλιον η Ρώμη, ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν κινητάτων ἀριθμῶν, δι' αἱ πολὺ βαθέως ἔξελληνισμένη. Καὶ ἔκει η Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἔσκεψθη νὰ ἐπιβάλῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλώσσαν εἰς τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς κατωτέρως κοινωνικῆς τάξεως, οἵτινες ἔξηκολούθουν νὰ διμιλῶσι τὸ ἔγχωριον κοπικὸν ίδιωμα. Η κοπικὴ γραμματεία δὲν εἶναι μὲν πλουσία δον καὶ η συριακή, περιλαμβάνει δομως πολυάριθμα θρησκευτικὰ συγγράμματα καὶ μεταφράσεις Ἑλληνικῶν βιβλίων².

Ἐρχεται ἐπὶ τέλους η ἀριθμητικὴ γραμματεία,

¹ Herzog καὶ Hauck Real-Enzyklopädie ἐν λέξει Armenien. Επὶ τῆς συριακῆς καὶ ἀριθμητικῆς γραμματείας εἶλκουσ τὴν προσοχήν μου δο σοφὸς συνδελφός μου κ. I. Τιμόπ.

² Λέγων Κωνσταντινούπολιν καὶ Βυζαντίον, πρὸς δῆλων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δὲν λησμονῶ διτι τὰ πατριαρχεῖα τῆς Λεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας μετέσχον μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινούπολει τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀνατολικοῦ χριστιανισμοῦ, ἐν φημὸδος τῆς Ρώμης θρόνος ηρχε μόνος ἐπ τῇ Δύσει.

ἥτις ἀνεπτύχθη κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης τρόπον. Εἰνε δέ, ὡς γνωστόν, σπουδαιοτάτη. Καὶ ἔκει η Ἑλληνικὴ δὲν παρεκάλωσε καθ' δῆλον τὴν ἔθνικήν γλώσσαν καὶ γραμματείαν, ἔξεναντίας μάλιστα εἰεδχθη πρὸς αὐτὰς εὐμενής διότι συνετέλεσεν δπως ἀμφοτεραι σηματικῶν ἀναπτυχθῶν διὰ τῶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μεταφράσεων¹.

Η συμφωνία δὲν τούτων τῶν μαρτυριῶν δὲν ἀποδεικνύει τρανδος πόσον αἱ δύο διάφοροι μέθοδοι, τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Βυζαντίου², ἐπενήργησαν ἐπὶ τῆς γενέσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἔθνων γραμματεῶν;

Καὶ σήμερον ἀκόμη, πρὸ τῶν διφθαλιῶν ήμων, οἱ καθολικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι θεραπόστολοι οἱ ἐπιχειροῦντες τὴν εἰς τοὺς ἀγρίους διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀκολουθοῦντες τὰς δύο διότιας μεθόδους. Οἱ καθολικοὶ εἰσάγουσι τὴν λατινικήν γλώσσαν λειτουργικήν καὶ δὲν μεταφράσουσιν εἰς τὰ ίδιαματα τῶν ἀγρίων εἰμὶ μόνον τινὰ προσευχητάρια καὶ τὰ ἀπαραίτητα κατηγορικά βιβλία. Τούναντίον δὲ οἱ διαμαρτυριῶν σπεύδουσι νὰ παραδίδωσιν εἰς τὰς χειραρχίας τῶν προσηγορίων τοῦ Αγίου Γραφήν. Η συριακή γραμματεία ἤκμασεν ἀπὸ τοῦ πληθυσμοῦ φιλοσοφικῶν καὶ ιστορικῶν, δοπίαι εἶναι λόγου χάριν αἱ περίφημοι χρονογραφίαι τοῦ Ιακωβίδον πατριάρχου Μιχαήλ (1170) καὶ τοῦ Βάρος Εβραίου (ιγ' αἰῶνα), Διεσθήσαν μάλιστα μέχρις ήμων μεταφράσεις την Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Λονδίνῳ Βιβλικῆς Εταιρείας, ητις ἔχει ηδη ἐκδώει τὴν Ἀγίαν Γραφὴν εἰς πλείστας διατάξεων τῶν εἰδών την Εὐαγγέλιον προσαγομένων γραμματειακὰ φαινόμενα ἀνάλογα πρὸς ἔκεινα, τὰ δοπία αἱ μεθοδοὶ τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Βυζαντίου ἐπήνεγκον εἰς τὴν Δύσιν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν.

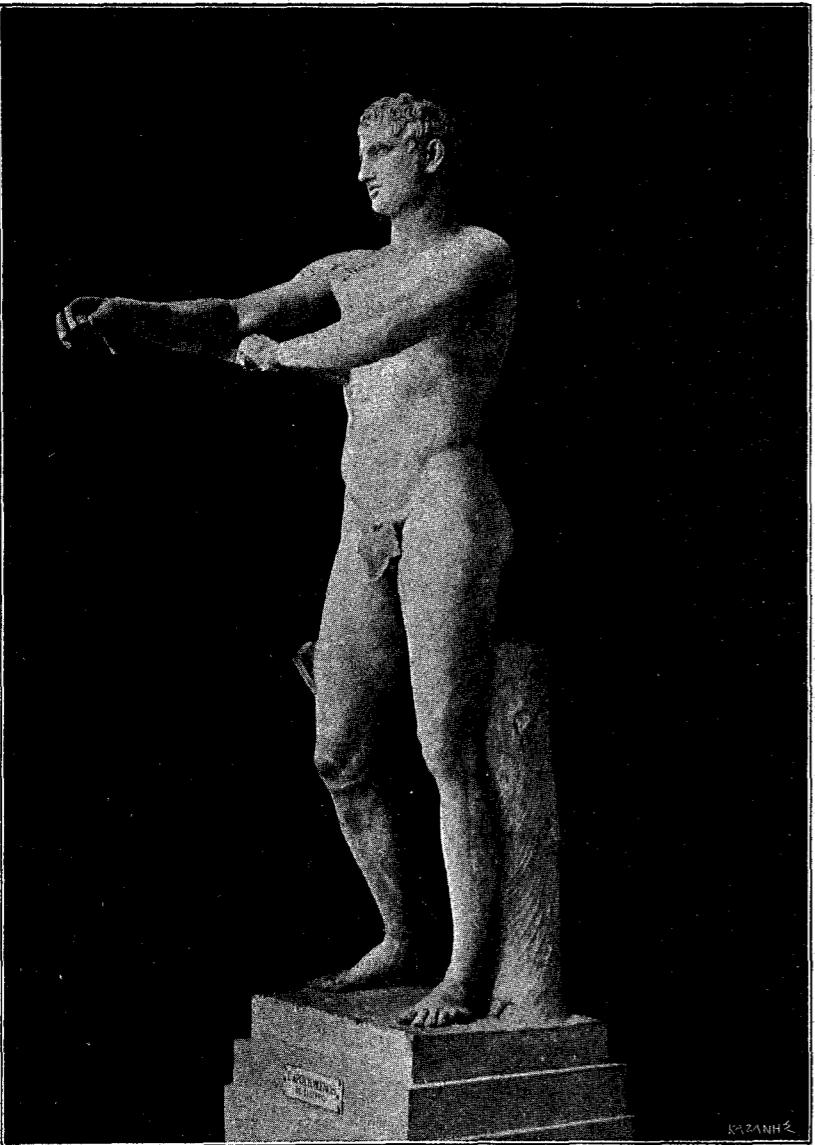
Οπωρδήποτε δομως, νομίζω ἀναμφίλεκτον διτι δο

ἀνάπτυξιν τῶν σλαυϊκῶν γραμματειῶν, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἀπέβαινον ἵσως ἐκτάκτως λαμπραί, ἂν οἱ Σλαῖνοι δὲν εἶχον τὸ ἀτύχημα νὰ ὑπομείνωσι μόνοι σχεδὸν αὐτοὶ δλον σχε-

δὸν τὸ βάρος καὶ ὅλην τὴν κατάραν τῶν ἀσιατικῶν ἐπιδομῶν, ἀπὸ τῶν ὄποιων προεφύλαξαν τὴν Δύσιν διὰ τῆς ἴδιας αὐτῶν προσκαίρου καταστροφῆς.

[Μετάφρ. Σ. Κ. Σ.]

ΠΑΥΛΟΣ ΦΡΕΔΕΡΙΚ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» — Ο ΑΠΟΕΥΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΠΠΟΥ

— BATIKANON — ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ

ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ*

Ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ Φώσκολος, ποτὲ δὲν ἐγκατέλειψε τὴν ἴδεαν νὰ μεταβῇ εἰς Ζάκυνθον. Τὸν Σεπτεμβρίον τοῦ 1826 ἔγραφε πρὸς τὸν ἐν Ζάκυνθῳ καθολικὸν ἱερέα Reinaud¹. «Οπως δήποτε καὶ ἀν μέλλη ν' ἀποβῆ ἡ διαμονή μου ἐν Ζάκυνθῳ, ή ἀναχώρησίς μου ἔχει ἀποφασισθῆ καὶ δρισθῆ παρ' ἐμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε μόνον διάνατος θὰ ἥδυνατο πλέον νὰ μὲ ἐμποδίσῃ. Ἐντὸς τῆς πόλεως δεν δύναμαι καὶ δὲν θέλω νὰ κατοικήσω ἐπὶ μακρόν, δῆν πρέπει πρὸ παντὸς νὰ μοῦ εὑρετε μίαν μικρὰν ἔπαντλιν ἢ ἔξοχικὸν οἰκίσκον, ὅχι μακρὰν τῆς πόλεως. Ή κατοικία μοῦ χρειάζεται ἀπομονωμένη, μὲ κῆπον φυτευμένον μὲ ἀμπέλους, καρποφόρα δένδρα καὶ λαχανικά νὰ ἔχῃ δὲ ἀρκετὴν ἔκτασιν διὰ νὰ δύναμαι νὰ περιδιαβᾶσω. Ἀν ἡ οἰκία ἡτο τοποθετημένη εἰς τὸ Ἀργάσι, εἰς τὸ Ἀκρωτῆρι ἢ εἰς κάνεν ἄλλο ὕψωμα, ἀπὸ τοῦ ὄποιου νὰ βλέπω τὴν θάλασσαν, τοὺς λόφους καὶ τὴν πόλιν, θὰ ἐνόμιζον δτι εὑρίσκομαι εἰς τὸν παράδεισον...». Μεταξὺ ἄλλων, εἰς τὴν ἐπιστολήν τον ταύτην, ὁ Φώσκολος ζητεῖ νὰ πληροφορηθῇ ἀν ὑπόρχη ἀνάγκη νὰ παραλάβῃ μαζὶ του ἕνα Ἰταλὸν εἰδικὸν εἰς τὴν ἀγρονομίαν καὶ οἰνοποίαν πρὸς δφελος τῶν ἀγρῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν οἴνων τῆς Ζακύνθου.

Ο Φώσκολος ἔγραψεν ἐπίσης εἰς τὴν Ζάκυνθον πρὸς τὸν ἔξαδελφόν του Βοῦλτσον δτι εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μεταβῇ εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του ὅπως ζήσῃ ἐντίμως πρὸς δφελος τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος του. Καὶ ἐπειδὴ ἡτον ὑποπτος εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν διὰ τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς του, ὑπέσχετο καθ' ὅλον τὸν χρόνον ποῦ θὰ ἔμενεν εἰς τὴν Ἐπτάνησον νὰ μὴν ἀναμιχθῇ εἰς ζητήματα ἀφορῶντα τὴν πολιτικὴν καὶ νὰ μὴ δεχθῇ παρὰ τῆς κυβερνήσεως οὔτε ὑπηρεσίας οὔτε ἀξιώματα καὶ πληρωμάς, ἄλλα μόνον νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς νέους συμπατριώτας του φιλοσοφίαν καὶ γραμματολογίαν. «Ἀν ὅμως καὶ τὸ σχέδιόν μου τοῦτο ἀποτύχῃ, ἐγὼ θὰ ἔλθω εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ θὰ προσπαθήσω νὰ ζήσω μὲ τοὺς κόπους μου δσον δυνηθῶ καλλίτερον, καὶ ἀν ὅχι ἄλλο, τούλαχιστον θὰ μὲ θάψετε κάτω ἀπὸ τὰ χώματα τῆς Ἑλλάδος, τῆς μητρικῆς μου γῆς»². Ατυ-

χῶς ὅμως οὔτε ἡ σταθερὰ αὔτη ἀπόφασις τοῦ ποιητοῦ δὲν ἔμελλε νὰ πραγματοποιηθῇ, διότι μετ' ὀλίγους μῆνας δι ποιητῆς ἀπέδηνησκε καὶ ἐθάπτετο εἰς ἀγγλικὰ χώματα. Τοσος τὸ προησθάνετο ἐνδομύχως, δταν ἔγραφε τὸ ἀπαραίλλου καλλονῆς καὶ ἐντελείας σονέτον του εἰς τὴν Ζάκυνθον, εἰς τὸ ὄποιον ζωγραφίζεται ὅλη ἡ στυγνὴ λύπη, τὴν δποίαν ἐστάλαξαν εἰς τὴν ψυχήν του τὰ ἀτυχήματα τῆς ζωῆς.

*Nè più mai toccherò le sacre sponde
ove il mio corpo fanciulletto giacque,
Zacinto mia, che ti specchi nell' onde
del greco mar, da cui vergine nacque
Venere, e fea quell' isole feconde
col suo primo sorriso, onde non tacque
le tue limpide nubi, e le tue fronde
l'inclito verso di Colui che l' acque
cantò fatali, ed il diverso esiglio,
per cui, bello di fama e di sventura,
baciò la sua petrosa Itaca Ulisse.
Tu non altro che il canto avrai del figlio,
o materna mia terra, a noi prescrisse
il fatto illacrimata sepoltura.*

Οι στίχοι οὗτοι, πλημμυρισμένοι ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Φωσκόλου, περιβάλλονται ἀπὸ μίαν σιγηλήν ἀπελπισίαν. Η διάφευσις τῶν ἐλπίδων τοῦ ποιητοῦ καὶ τὰ δυστυχήματά του συνέτελοσαν εἰς τὴν βαθμιαίαν διαμόρφωσιν τοῦ παραπόνου τούτου. Ελευθέρα ἡ μεγάλη ψυχή του ἐπτερούγιζε πάντοτε εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἢ εἰκὼν τῆς ὄποιας ζῆι εἰς τὸν νοῦν του ὡς μία μακρινὴ ἀνάμνησις ποῦ τὴν ἀναζωπυρεῖ ἡ ἀγάπη.

Εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Φωσκόλου πρὸς διαφόρους ἐπτανήσους, τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, τὸν Ἀλοΐσιον Κουρότσολαν, τὸν Μιχαήλ Τσιτσιλιάνην, τὸν Διονύσιον Ρώμαν, τὸν Διονύσιον Βοῦλτσον καὶ ἄλλους, διαλάμπουν τὰ δύο μεγάλα ιδανικά τῆς εὐγενούς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ, ἡ πατρὶς καὶ ἡ οἰκογένεια.

Ο Φώσκολος δπου καὶ ἀν εὑρίσκετο, εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν Ἐλβετίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, είχε πάντοτε ἐστραμμένην τὴν σκέψιν του εἰς τὴν Ἐπτάνησον καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Δὲν ἐπεδύμει μόνον τὴν Ἰταλίαν νὰ ἰδῃ μίαν καὶ μεγάλην, ἄλλα εἰργάσθη καὶ πρὸς τὸ

* «Πάναθηναία» 15 - 31 Λεκεμβρίου 1905.

¹ Epistolario di Ugo Foscolo, vol. III, σελ. 240.

² Epistolario, vol. III, σελ. 225.

καλὸν τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐπειθάρουντες τοὺς Ἑπτανησίους νὰ γνωστοποιοῦν τὰς καταχορήσεις τῶν ἀγγικῶν ἀρχῶν. Παρώρμησε τοὺς Ζακυνθίους εἰς τὴν ἵδρυσιν μᾶς «Πατριωτικῆς Ἐταιρίας» μέλη τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ ἀγαπῶντες τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Ὁ Οὐρανὸς ἐπενδύμει τὴν σύστασιν τοιούτων ἑταιριῶν καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἰονίους νήσους.

Ο Φώσκολος εἶχεν ὑψηλὰ καὶ γενναῖα αἰσθήματα, εἴχε ψυχὴν ἑλληνοπρεπῆ. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας δὲ νοῦς του ἐνεπλήσθη τῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων, καθὼς γράφει δὲ ἕδος. «Ἐγεννήθην εἰς τὴν Ἐλλάδα... ἐσυνήθισαν ἀκούων νὰ διμιզεῖν περὶ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης... Ἐμαθα τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον. Τὰ πρῶτα βιβλία τὰ δοποῖα ἀνέγνωσα ἦσαν δὲ Ξενοφῶν καὶ δὲ Πλούταρχος ἐν τῷ πρωτοτύπῳ»¹. Ἐλυπεῖτο δταν ἔβλεπεν δτι οἱ ἀπόγονοι τῆς Ἐλλάδος, τοῦ ἔθνους τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων, ἦσαν ἄδοξοι. «Μόλις ἐθεωροῦντο ἄξιοι ἀναμνήσεως ἐκεῖνοι οἱ Ἑλληνες, οἱ δοποῖοι ἐπαπτοισμέντες μετὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, εἰς τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Τοσκάνην, ἐφερον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα»².

Αἱ σκέψεις τοῦ Φώσκολου συχνάκις ἐστρέφοντο πρὸς τὴν ὑπόδουλον Ἐλλάδα. «Οταν δὲ γνωστὸς διπλωμάτης καὶ ἔχθρος τοῦ Ναπολέοντος, Βαρθόληδης Μένδελσον, συνέγραψε τὸ πάντειόν του εἰς τὴν Ἐλλάδα, δὲ Φώσκολος, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1808, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἐκ Μιλάνου, ἐν σχέσει μὲ τὸ βιβλίον του ἐκεῖνο. «Οποῖοι εἰνεοὶ οἱ σῆμερινοὶ Ἑλληνες, κρινόμενοι πολιτικῶς, καὶ ποῖοι ἡδύναντο νὰ εἰναι, δὲν τὸ ἡξεύρω, οὐδὲ δύναμαι νὰ τὸ προφητεύσω. Ἰσως δὲ διαπρεπῆς Κοραῆς ἔξι ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα μεγαλοποιεῖ πολὺ τὰς ἐλπίδας τῆς Ἐλλάδος, Ἰσως σεῖς ἔξι ἀγάπης ἐνδὲ συστήματος θέλετε νὰ τὴν σύρετε εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Ἐγὼ προτιμῶ νὰ παρηγοροῦμαι μὲ μακρινὰς καὶ Ἰσως ματαίας ἐλπίδας.... Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ δτι ἐγεννήθην ἐκ μητρὸς Ἐλληνίδος, δτι μὲ ἐθήλασε τροφὸς Ἐλληνὶς καὶ δτι εἰδα τὸ πρῶτον φῶς εἰς τὴν διαυγὴν καὶ δενδρώδη Ζάκυνθον ἀντηχοῦσαν ἀκόμη τοὺς στίχους τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Θεοκρίτου ποὺ τὴν ἀνύμνησαν.... Ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Πλουτάρχου, δτε τὰ μαντεῖα ἐσίγων, διότι οἱ χρη-

¹ Epistolario, vol. II, σελ. 15.

² Prose e Poesie di Ugo Foscolo, ordinate da Luigi Carrer. Venezia MDCCXLII. La chioma di Berenice, discorso II. σελ. 12.

σμοὶ των ἔχανοντο, εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ἀκατοικήτου Ἐλλάδος, οἱ ταξιδιῶται εὔγνωμονες πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς ἀνθρωπότητος κατηρχοῦντο εἰς τὰς ἐρήμους ἀκτὰς καὶ διηρώτων κάθε ἐρείπιον, κάθε λίθον, κυριευμένοι ὑπὸ ἐροῦ δέοντος, διὰ τόσας ἀπολεσθείσας δόξας, δὲν ἐτόλμων δὲ νὰ κατηγορήσουν τὴν ταπεινὴν κατάστασιν τῶν Ἐλλήνων ἀλλὰ ἐθρήνουν τὴν ἀστάθειαν καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐγκοσμίων. Καὶ δὲ Πλίνιος, σύγχρονος τοῦ Πλούταρχου, ἔγραψε πρὸς τὸν Μάξιμον, δτις ἐστάλη νὰ κυβερνήῃ τὴν Ἐλλάδα· «reverere gloriam veterem et hanc ipsam senectutem, quae in homine venerabilis, in urbibus sacra est... Habe ante oculos hanc esse terram quae nobis miserit iura» κλ.¹.

Ο ποιητὴς δπως ἥγαπτα τὴν Ἐλλάδα ἐμίσει τὴν Τουρκίαν καὶ πάντοτε ἔξεφραζετο ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς πατρίδος του. Μίαν φορὰν ἔγραψεν ἐκ Μιλάνου πρὸς τὸν Ιωάννην Κωλέττην, δταν οὗτος ἦτο Ιατρὸς τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ εἰς τὰ Ιωάννινα, καὶ τὸν ἐκατηγόρει διὰ τὴν ἀναλγησίαν τῶν νέων Ἐλλήνων ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, τὸν συνεβούλευε δὲ νὰ φονεύσουν τὸν Ἀλῆν. Ο Ἀλῆς ἐπληροφορήθη τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Φώσκολου καὶ ἐκάλεσεν εὐθὺς τὸν Κωλέττην, δὲ οὐδοῖς διὰ νὰ σωθῇ ἡ ναγκάσθη νὰ παραστῇ τὸν φιλελεύθερον ποιητὴν εἰς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν, ὃς ἔνα ἀνισόρροπον τὸν δοποῖον πετροβολοῦν τὰ χαμίνα εἰς τὸν δρόμους τοῦ Μιλάνου².

Η δλίγον μυθικὴ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ φυσιογνωμία, τὴν δοποῖαν περιέβαλλεν δὲ πέπλος τῆς παραδόσεως, εἶχεν ἐμποιήσει ἐντύπωσιν πάντοτε εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ. «Οθεν τὸν Αὔγουστον τοῦ 1810, ἔγραψε πρὸς τὸν Μιχαὴλ Τσιτσιλιάνην. «Ἀν ζοῦν εἰς τὴν μνήμην σου αἱ ἐντυπώσεις τῆς ζωῆς μου καὶ τῶν ἔργων μου, θὰ διμιῆς κάποτε περὶ ἐμοῦ μὲ τὸν Ἑλληνας τοὺς δοποῖους ἀγνοῶ καὶ γνωρίζω διότι τοὺς ἀγαπῶ ὃς εὐγενεῖς δυστυχισμένους δοποῦ αἰσθάνονται τὴν δόξαν τῶν προγόνων των.... . Εἰς σὲ δὲ ἐνδειξις τῆς ζωηρᾶς καὶ ἀγαπητῆς ἀναμνήσεώς μου θὰ εἶναι τὸ βιβλίον τὸ

¹ Epistolario, vol. I, σελ. 158.

² Ο Κωλέττης μὲ τὸν Φώσκολον συνεδέοντο διὰ στενῆς φιλίας. Συνέζησαν εἰς τὴν Παβίαν δπου ἐπούδαζεν Ιατρὸς δὲ Κωλέττης καὶ διετήρησαν πάντοτε ἀλληλογραφίαν, δὲ οὐδοῖς ἀτυχῶς δὲν διεσώθη. Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ἤκουσεν ἀπὸ τὸν ίδιον Κωλέττην δὲ ζακύνθιος ποιητῆς Γεώργιος Τερτσέτης, δὲ οὐδοῖς τὸ διηγεῖται εἰς τὸν «Ἄργον τῆς 25 Μαρτίου τοῦ 1872. Αθῆναι, τύποις X. N. Φιλαδελφέως».

δποῖον σκέπτομαι νὰ γράψω ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν¹. Καὶ τοῦ ἐξήτερη δὲ Φώσκολος διαφόρους πληροφορίας περὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἀλβανίας, περὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ καὶ περὶ τῆς θέσεως καὶ τῶν περιστάσεων τῶν ἀνδρείων Σουλιωτῶν.

Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, δταν ὅλη ἡ Εὐρώπη εἶχεν ἐστραμμένα τὰ βλέμματά της ἐδῶ, δὲ Φώσκολος εὑρίσκετο ἐν Λονδίνῳ. Ἡ ἀδάμαστος καὶ ἀνύποροτος φιλοπατρία τὸν, καὶ ἡ εὐγένεια τῶν αἰσθημάτων του δὲν τὸν ἀφήσαν ποτὲ νὰ λησμονήσῃ τὴν Ἐλλάδα. Ἡ ψυχὴ του τότε ἐπληρώθη ἐνθουσιασμοῦ, ἐσυνηγόρησεν δὲν τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας καὶ ὑπεκίνει τὰς φιλελληνικὰς ἑταῖροις. Τότε δὲ Φώσκολος ἐσκέφθη νὰ κατέλθῃ καὶ ν' ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς Ἐλλάδος. Αἱ ἐπανειλημμέναι νικαὶ τῶν Ἐλλήνων τὸν ἔκαμαν ν' ἀποφασίσῃ δριστικῶν νὰ λαβῇ μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ ἔγραψε πρὸς ἐν μέλος τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Παρασέτομεν ἐδῶ τὴν ἐπιστολὴν ταῦτην, διότι ἐκ ταύτης καταφαίνεται πόσον τελείως ἐγνώριζε νὰ γράψῃ τὴν μητρικὴν του γλώσσαν². Χρονολογεῖται ἐκ Λονδίνου τὴν 21 Απριλίου 1824.

«Τιμώτατε Κύριε μου

Πολλὰ εὐάρεστον ἥθελεν εἶναι εἰς τὴν ψυχήν μου γὰρ πάγω εἰς τὴν Ἐλλάδα· διότι διὰ πολὺν καιρὸν δαπανῶ τὴν ἀνδρικήν μου ἡλικίαν ἐνασχολούμενος εἰς βιβλία, καὶ εἰς σπουδάς, οὐχὶ τόσον δπως ἀποκτήσω φήμην τοῦ δόνομάτος μου, μήτε δι' ὀφέλειαν τῆς ἐλευθερίας ἢ τῆς πατρίδος, δσον μόνον διὰ νὰ κερδίσω τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Στρατεύσας μὲ τὸ Ιταλικὸν στράτευμα ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα καὶ δημοσιεύσας ἐν βιβλίον περὶ τῆς τέχνης τοῦ πολέμου καὶ ἐπειτα κρηματίσας καθηγητῆς εἰς τὴν Ακαδημίαν τῆς Παβίας, καὶ διὰ πολλῶν περὶ τῆς τέχνης τοῦ πολέμου καὶ ἐπειτα τὸ ὀφέλιον μὲ τὸν πορίσματα τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Διὰ τοῦτο δὲ δὲν ἥθελε δυνηθῶ νὰ ἀναχωρήσω εἰμὶ δταν βεβαιωθῶ δτι ἡ Ἐλληνικὴ Διοίκησις ἥθελε μοὶ δώσῃ δκαια πολίτου, καὶ ἀμα μετὰ τὸ ἔκει φθάσιμόν μου μοὶ προβλέψῃ ἐπαγγέλμα εἰς τὸ δοποῖον νὰ δυνηθῶ νὰ δουλεύσω τὴν Ιταλίαν, μήτε δὲ τὴν Ελλάδαν τὴν μεγάλην καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν, ἥθελε παραπτήσω ἐκούσιως καὶ τὰ εἰς τὰς Ιονίους νήσους φυσικά μου πολιτικὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀποτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριψῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε δὲ μεταρρεψήσῃ νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Άλλα καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν, ἥθελε παραπτήσω ἐκούσιως καὶ τὰ εἰς τὰς Ιονίους νήσους φυσικά μου πολιτικὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀποτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριψῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε δὲ μεταρρεψήσῃ νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Άλλα καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν, ἥθελε παραπτήσω ἐκούσιως καὶ τὰ εἰς τὰς Ιονίους νήσους φυσικά μου πολιτικὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀποτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριψῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε δὲ μεταρρεψήσῃ νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Άλλα καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν, ἥθελε παραπτήσω ἐκούσιως καὶ τὰ εἰς τὰς Ιονίους νήσους φυσικά μου πολιτικὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀποτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριψῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε δὲ μεταρρεψήσῃ νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Άλλα καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν, ἥθελε παραπτήσω ἐκούσιως καὶ τὰ εἰς τὰς Ιονίους νήσους φυσικά μου πολιτικὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀποτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριψῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε δὲ μεταρρεψήσῃ νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Άλλα καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν, ἥθελε παραπτήσω ἐκούσιως καὶ τὰ εἰς τὰς Ιονίους νήσους φυσικά μου πολιτικὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀποτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριψῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε δὲ μεταρρεψήσῃ νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Άλλα καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν, ἥθελε παραπτήσω ἐκούσιως καὶ τὰ εἰς τὰς Ιονίους νήσους φυσικά μου πολιτικὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀποτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριψῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε δὲ μεταρρεψήσῃ νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Άλλα καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν, ἥθελε παραπτήσω ἐκούσιως καὶ τὰ εἰς τὰς Ιονίους νήσους φυσικά μου πολιτικὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀποτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριψῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε δὲ μεταρρεψήσῃ νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Άλλα καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν, ἥθελε παραπτήσω ἐκούσιως καὶ τὰ εἰς τὰς Ιονίους νήσους φυσικά μου πολιτικὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀποτηθέντα προνόμια τῆς πολυχρονίου διατριψῆς μου εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μήτε δὲ μεταρρεψήσῃ νὰ πωλήσω μὲ μεγάλον χαμόν. Άλλα καὶ οὐτως, διὰ νὰ συνεισφέρω εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς Ἐλλάδος, καὶ νὰ ἔγινω καὶ ἀποθάνω εἰς ἐκεῖνην τὴν ιερὰν γῆν

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τούτην εἶναι καταφανῆ τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τοῦ Φώσκολου. "Αν δὲ τὸν βλέπωμεν ν' ἀσχολήται καὶ δίλγον μὲ τὰ οἰκονομικά του καὶ νὰ ζητῇ δπως προηγούμενως τοῦ ὑποσχεθῶσιν ἀσφαλῆ πόρους ζωῆς, διὰ νὰ κατέληῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν πρέπει νὰ τὸν κατηγορήσωμεν. Ο ἀτυχῆς ποιητὴς πολλὰ ὑπέφερε καί, δταν ἔγραφε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐν Λονδίνῳ, ενδίσκετο εἰς οἰκονομικὰς δυσχερίεις.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πιθανὸν νὰ ἔγραψε πρὸς τὸν Κωλέττην, δ ὅποιος δὲν γνωρίζομεν ἀν ἀπήντησε, διότι οἱ ἀγωνισταὶ δὲν ενδίσκοντο τότε εἰς δμόνοιαν.

Ο Φώσκολος ἥνοιγε τὴν ἐλληνικὴν ψυχὴν τοῦ πρὸς δλους τοὺς φίλους τῆς ὑποδούλου πατρίδος του. Ο φιλέλλην Σαντόρρε Σανταρόζας, δ ἥρως καὶ τὸ θῦμα τῆς Σφακτηρίας, ἔγραψε πρὸς τὸν ποιητὴν τὸν Μάρτιον τοῦ 1824. «Εἴθε δ Θεός νὰ μᾶς ἔνωῃ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τῶν δύο μόνων τόπων τοῦ κόσμου, τοὺς ὅποιους ἀγαπῶ, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας, αὶ δοποῖαι ὑπῆρξαν τροφοὶ τῶν ἀγνωμόνων λαῶν τῆς Εὐρώπης»¹.

Βλέπων δ Σανταρόζας δτι δ ποιητὴς διαιρκῶς ἀνέβαλλε τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα κάθιδον του, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἐκ Γοττίγγης τὸν Ἰούνιον τοῦ 1824. «Συλλογίζομαι δτι δὲν θὰ σκέπτεσθε πλέον τὴν Ἑλλάδα. Μοῦ ἡρεσε τὸ σχέδιόν σας, ἀλλὰ νὰ ὑπάγῃ κανεὶς χωρὶς ἀρκετὰς λίρας στερλίνας μοῦ φαίνεται δχι συνετόν. Ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ λόρδου Στράγγφορδ πρὸς τὴν Ὁθωμανικὴν Πύλην καταφάνεται δτι οἱ Ἑλληνες φοβούνται ἀκόμη. Είναι φανερὸν δτι δημοκρατία δὲν δύναται νὰ είναι ἀνεκτή...»².

Αδίκως δ Σανταρόζας γράφει πρὸς τὸν Φώσκολον δτι ἐλησμόνησε τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο δ ποιητὴς ἔγραψε πρὸς τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν ἔξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας λόρδον Βάθουρστ, ζητῶν νὰ τοῦ διευκολύνῃ δι' ἔνδος διαβατηρίου τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα κάθιδον του. «Ο ὑποφανόμενος, γράφει δ Φώσκολος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ἀποτείνεται πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, δπως λάβῃ διαβατήριον, διότι οὐδέποτε ὑπῆρξεν οὔτε de jure οὔτε de facto αὐτοριακὸς ὑπῆρκος καὶ ἔχει ἀναμφισβήτητον δικαίωμα νὰ

θεωρῆται Ἰόνιος. Καὶ ὑπόσχεται νὰ μὴ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Ἐπτανήσου, διατηρῶν δμως τὸ δικαίωμα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς περιηγητής ἢ ὡς στρατιώτης ὑπέρ τῆς ἐλληνικῆς ἔλευθερίας»³.

Αλλὰ δ ποιητὴς δὲν κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὸ διαβατήριον διὰ τὴν Ἑλλάδα. Συνήντησε παταχὸν ἐμπόδια. «"Οταν εἶπον δτι ἐσκόπευον νὰ μετέρχωμαι εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸν διδάσκαλον, δπως διδάξω τοὺς συμπολίτας μου δτι δύναμαι, μὲ ἀπέτρεψαν διότι θὰ ἐθεωρούμην ὡς διαδίδων τὸν ἵκανωντας μόνον, δως ἐμπνέων ταραχὰς εἰς τὸν νέον καὶ διεγείρων δυσαρεσκείας καὶ στάσεις... Καὶ δ ἄγγιλικὴ κυβέρνησις συμπεραίνει δτι ἀν μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ μεταβῶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ νὰ κάμω χρῆσιν τῆς ἔλευθερίας μου, θὰ ἐλάμβανον θάρρος ἐκεῖνοι (καὶ εἶναι οἱ πλεῖστοι) οἵτινες καταφέρονται κατὰ τὴς δεσποτικῆς ἔξουσίας τοῦ ἀρμοστοῦ σιρ Θωμᾶ Μαϊτλανδ...". Ενταυτῷ αὶ προσπάθειαί μου νὰ μεταβῶ τοῦλάχιστον εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, χωρὶς τὸν φόβον νὰ κακοποιηθῶ, ἐματαιώθησαν ἐπίσης. Οἱ κύριοι τοῦ ἐλληνικοῦ κομιτάτου² ἴσχυροίζονται δτι εἶμαι εὐπειθής εἰς τὰ ρωσικὰ συμφέροντα». Οὕτω παρεπονείτο δ ποιητὴς εἰς μίαν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν λόρδο Dacre³.

Η μετάβασις τοῦ Φώσκολον εἰς τὴν Ζάκυνθον εὗρισκεν ἀντίδρασιν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν νήσον τῆς γεννήσεως του. Οἱ ἄγγλοφρονες; οἱ Ἀγγλοι καὶ οἱ ἔχθροι πάσης συνταγματικῆς μεταρρυθμίσεως δὲν ἐπειθύμουν ἐν τῷ τόπῳ ἄνδρα φιλελεύθερον δως τὸν Φώσκολον, ἵκανον νὰ διαδῶσῃ τὰς ἀρχὰς του καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ίδεας του.

Η ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Ὁθωμανικὴν κυριότητα γενομένη παραχώρησις τῆς Πάργας ἔχει καρακτηρισθῆ ὑπὸ τῆς ιστορίας δως δτιμος ἀγοραπωλησία. Τὸ δνειδος τοῦτο δμως ἀπομένει δχι μόνον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν.

Απὸ τῆς 21 Μαρτίου 1800 εἶχε συνομολογήθη συνθήκη μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας δι' ής τὰ πρώην ὑπὸ τὴν Βενετικὴν πολιτείαν μέρη τῆς Προβρέζης, Πάργας, Βονίθυμῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους,

¹ Epistolario, vol. III, σελ. 144.

² Τὸ φιλελληνικὸν τοῦτο κομιτάτον ἥτο ἐν Λονδίνῳ, δ δ Φώσκολος εἶχεν ἔλθει εἰς διάστασιν μεταύτου, συμπλακεὶς μάλιστα μεθ' ἔνδος μέλους, διότι ἐπέμενον νὰ τὸν θεωροῦν φωσσόφυλον καὶ δργανὸν τῆς ωσιακῆς κυβερνήσεως, δ ἐκ τῆς φιλίας ἥτις τὸν συνέδεε μετὰ τὸν Καποδίστρια, ὑποτιγοῦ τότε τῶν ἔξωτερικῶν τῆς Ρωσίας.

³ Epistolario, vol. III, σελ. 456.

τσης καὶ Βουθρωντοῦ θὰ παρεχωροῦντο εἰς τὴν Ψυηλὴν Πύλην. Παρ' ὅλα ταῦτα δμως ἡ Ἀγγλία οὐδόλως ὑπερχεοῦτο νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν παραρισινὴν συνθήκην δι' ής «αὶ Ἰόνιοι νῆσοι καὶ τὰ ἔξαρτηματα αὐτῶν» ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν της.

Οταν δὲ ἐκηρύχθη δ παραχώρησις τῆς Πάργας, οἱ Πάργοι ἀπέστειλαν εἰς τὸ Λονδίνον τρεῖς ἀντιπροσώπους δπως διαμαρτυρηθῶσιν ἐνώπιον τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου καὶ τοῦ βασιλέως, ἐδόθησαν δὲ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα εἰς τὸν Οὔγγον Φώσκολον δπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα καὶ συντάξῃ ἀναφοράν¹.

Καθὼς δὲ προκύπτει ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Φώσκολον πρὸς τὸν Γρηγόριον Μαυρογιάννην, ἔνα ἐκ τῶν Παργίων ἀντιπροσώπων εἰς τὸ Λονδίνον, δὲν ἥδυνατο νὰ κάμῃ ἀλλο, μὴ δων ἄγγλος ὑπῆρκος, εἰμὶ νὰ γράψῃ τὸ ίστορικὸν τῆς Πάργας, δπερ καὶ ἔπρεπεν².

Ο ποιητὴς δμως συνέστησε κατόπιν τὸ ζήτημα τῶν Παργίων εἰς τὸν φίλον του καὶ πολιτικὸν ἄνδρα Ιωάννην Ρώσσελ, δστις ἡγωνίσθη δην τοῦτο ἀποτελέση ἀντικείμενον συζητήσεως ἐν Λονδίνῳ, δως εἶναι πιθανόν, ὑψώσατε τὴν φωνήν σας καὶ παρακινήσατε τοὺς ἀρμοδίους νὰ συνηγορήσουν ὑπὲρ δμῶν δπου πρέπει. Η πατρὶς μας θὰ σᾶς εὐγνωμονῇ...».

Εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν του δ Καποδίστριας ἔγραψε πρὸς τὸν ποιητὴν τὸν Πετρουπόλεως τὸν Ιανουάριον τὸν 1820.

«Αὶ ἐπιστολαὶ σας μ' εὐχαριστοῦν πολὺ... Μανθάνω δτι ἀπεστάλη ἐπίτηδες ταχυδρόμος εἰς Κέρκυραν διὰ νὰ ληφθοῦν διασφήσεις περὶ τοῦ Μαϊτλανδ, καὶ δτι κατὰ τὰς ἡμεραργίας τῶν Χριστουγέννων τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτόρούλιον θὰ ἔξετάσῃ ἐπισταμένως τὸ Ἰόνιον ζήτημα... Ως πρὸς τὰς ἀλλας Δυνάμεις νομίζω δτι καμμία δὲν ἀπετόλμησε νὰ δμιλήσῃ μὲ παροησίαν περὶ τῶν ἔπιστελνται τὰς Ἰονίους συντάγματος.

Ο Καποδίστριας ἔτρεφε μεγάλην ἐκτίμησιν πρὸς τὸν ποιητὴν. Μετὰ τὴν πτῶσιν Ναπολέοντος τοῦ Α', δτε ή ίερὰ συμμαχία παρέδιδε τὴν Ιταλίαν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Αύστριας, δ Καποδίστριας παρευρίσκετο εἰς τὴν ἐν Βιέννη σύνοδον, δπο ημιφισθήτε πρὸς τὸν Μεττερνίχον τὰς Ἰονίους νήσους, τὰς δμοίας ἀπήτει δ Αύστρια

¹ Η Χιώτη, Ιστορία τοῦ Ἰονίου Κράτους, τόμ. α', σελ. 187.

² Epistolario, vol. II, σελ. 373. καὶ Prose Politiche di Ugo Foscolo, εἰς σελ. 287 - 484 τὴν Narrazione delle fortune e della cessione di Parga. Τὸ ίστορικὸν τοῦτο ὑπόμνημα δ Φώσκολος ἔγραψε κατ' ἀρχὰς γαλλιστί. Ήδημοσιεύθη ἄγγλιστι, ἀλλὰ δὲν ἔκπλωσης. Ή δὲ ἔκδοσις Le Monnier τῶν ἀπάντων τὸν ποιητοῦ τὸ ἐδημοσιεύσεν ίταλιστι μεταφρασμένον.

μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Βενετίας. Ο Φώσκολος τότε ἔγραψε πρὸς τὸν Καποδίστριαν δτι ἔμελλε νὰ ἔγκαταλείψῃ τὴν Ιταλίαν διὰ παντός. Κατὰ τὸ έτος ἐκεῖνο δὲ (1815) τὸν ἔγραφεν δ Καποδίστριας ἐκ Βιέννης.

«... Ἐδείχθητε πάντοτε ἀξιος τοῦ ὄντοματος φιλελευθέρου ἀνδρός, τέκνον ἔλευθέρας γῆς, γόνος τῆς Ἑλλάδος...». Υπάγετε εἰς Λονδίνον, ἀπέλθετε ἐκεῖ τὸ ταχύτερον. Εν Λονδίνῳ μὴ λησμονήσετε τὴν πατρίδα μας. Μόνον εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς θὰ δυνηθῆτε νὰ ἡσυχάσετε...». Εν τούτοις τὰς Ἰονίους νήσους ἀπειλεῖ δ αὐτοριακὸς ζυγός. Ο, τι ἥτο κατορθωτὸν διὰ ν' ἀπαλλαγῆσι τοιαύτης συμφορᾶς, ἔγινεν ὑπ' ἐμοῦ. Ελπίζω δτι αἱ προσπάθειαί μου θὰ εὑδοκιμήσουν. Εξήτησα δι' ἡμᾶς δτι δικαιούμενα, τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πολιτείας μας ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς δλων τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ συντάξῃ ἀναφοράν¹.

Καθὼς δὲ προκύπτει τὸ ζήτημα τῶν Παργίων εἰς τὸν Παργίων αὐτὸν θὰ διακονώσῃ διαμαρτυρηθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Λονδίνου, δως εἶναι πιθανόν, ὑψώσατε τὴν φωνήν σας καὶ παρακινήσατε τοὺς ἀρμοδίους νὰ συνηγορήσουν ὑπὲρ δμῶν δπου πρέπει. Η πατρὶς μας θὰ σᾶς εὐγνωμονῇ...».

Εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν του δ Καποδίστριας ἔγραψε πρὸς τὸν ποιητὴν τὸν Πετρουπόλεως τὸν Ιανουάριον τὸν 1820.

Τὸ ὑφος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης δεικνύει δτι δ Καποδίστριας εὑδίσκετο εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ ἀποχωρισμοῦ του ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Αλεξάνδρου, προαλειφόμενος ηδη εἰς τὸν εὐγενῆ

¹ Epistolario di Ugo Foscolo, vol. II, σελ. 393.

καὶ ὑπέροχον ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους εἰς τὸ διπότον ἀνῆκεν.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπήντησεν ὁ Φώσκολος τὴν 11 Φεβρουαρίου 1820.

« . . . Διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἐπτανησίων ἀπαιτεῖται ἡ πρὸς ἐμὲ πληρεξουσιότης, ἡ νὰ παρευρεθοῦν ἀπεσταλμένοι μετ' ἔγγραφου πληρεξουσιότητος . . . »¹

“Αν ἐντόνως καὶ λογικῶς ὑποστηρίξουν τὰ δίκαιά των, ἐγὼ ὑπόσχομαι ἀπὸ σῆμερον ὅτι θ’ ἀποβούν νικηταί. Αν βραδύνουν δμως, τὴν μὲν ὑπόληψίν των ἐγὼ θὰ προφυλάξω, ἀλλὰ δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ πειραφρουρήσω τὰ συμφέροντά των . . . Πᾶσα ἀργοπορία θὰ εἶναι ἐπικινδυνός, καθότι, ἀν κατὰ τὰς πρώτους ἔξι μῆνας τοῦ παρόντος ἔτους ἡ ὑπόθεσις αὐτῇ δὲν τελειώσῃ, ἡ ἀπόνομὴ τῆς δικαιοσύνης πρὸς ἡμᾶς τὸν ἀτυχεῖς Ἐλληνας θὰ ἀναβληθῇ διὰ τὰς Ἑλληνικὰς καλένδας . . . Περιμένω τὴν συναίνεσίν σας καὶ ἐπιδοκιμασίαν περὶ τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν ὑπουργείων, αἱ δποῖαι θ’ ἀρχίσουν ἀμα φιλάσῃ ἡ ἔγγραφος πρὸς ἐμὲ πληρεξουσιότης ἐκ τῶν Νήσων ἡ ἄλλος πληρεξούσιος ἔκειθεν . . . »¹

Τὰ παράπονα τῶν Ἐπτανησίων κατὰ τοῦ Μαΐτλανδ εὗρον θεομοὺς καὶ ὑπερόχους ὑποστηρικτὰς τὸν Καποδίστριαν καὶ τὸν Φώσκολον, ἵνα διπλωμάτην καὶ ἔνα ποιητὴν. Οἱ μὲν Καποδίστριας παρεῖχε τὰ πειστήρια ἔγγραφα καὶ τὸν ἀκριβῆ ὑπολογισμὸν τῆς πολιτικῆς του διανοίας, δὲ Φώσκολος τὴν θέρμην καὶ τὴν ὁρμὴν τῆς ζωηρᾶς καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς του, τὴν δύναμιν τῶν ἐπιχειρημάτων του καὶ τὴν εὐφάνταστον ὑπεράσπισίν του συγχλονίζουσαν τὸν ψυχρὸν ὑπολογισμὸν τῶν Ἀγγλῶν πολιτευομένων. Οἱ δύο μεγάλοι ὄντες ὑπερήσπιζον τὰ ιερώτερα τῶν δικαιωμάτων τῆς κοινῆς πατρί-

¹ Epistolario vol. II, σελ. 395 - 399.

δος των. «Ο Φώσκολος, καίτοι μὴ περιβεβλημένος ἐπίσημον χαρακτῆρα δυνάμενον νὰ προσδώσῃ κύρος εἰς τὰ λεγόμενά του, ἔξηκολούθει νὰ ὑπερασπίζῃ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν πιεζομένους Ἐπτανησίους.

Κατὰ τὸ 1826 ὁ Φώσκολος ἐσκόπευεν ν’ ἀπευθύνη εἰς τοὺς Ἐλληνας καὶ τοὺς Ἰταλοὺς σύγχρονα ἀπολογητικὸν ὑπὲρ ἕαντοῦ. Ἐκρινεὶ δὲ εὔλογον νὰ προσφωνήσῃ αὐτὸς εἰς τὸν Καποδίστριαν δῖστις ἔγνωρίζει καλλιοπαντός ἄλλου τὰ ὑπὲρ τῆς Ἐλλάδος αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ καὶ τὰς πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἔδοιτεύσεις του.

Εἰς ἕν σωζόμενον ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς ὁ ζακύνθιος ποιητὴς γράφει πρὸς τὸν κερκυραῖον διπλωμάτην.

«Ἐν ἔργον περὶ Ἐλλάδος τὸ δποῖον ἑτοιμάζω θὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μακρὰν σιωπῆν μου καὶ τὴν ἀπόφασίν μου δπως διμιήσω εἰς τρόπον ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ δύναμαι νὰ σιωπήσω διὰ παντός. Η πραγματεία μου θὰ περιέχῃ ἐπιστολὰς εἰς διαφόρους διευθυνομένους, μίαν εἰς τὸν ἱγέτην τῶν Οὐδίγων, μίαν εἰς τὸν Κάνιγγα, ἄλλην εἰς τὸν λόρδον Βάθουρστ, ἄλλην εἰς τοὺς νεαροὺς ζακυνθίους συμπολίτας μου καὶ τὰς περισσοτέρας πρὸς τὸν Ἐλληνας, περὶ τῆς τωρινῆς καταστάσεώς των, περὶ τῆς τύχης αὐτῶν ἀν περιέπιπτον ὑπὸ τὴν προστασίαν ἔνων ἡγεμόνων, καὶ περὶ τοῦ τρόπου τοῦ κυβερνᾶσθαι ἀν τυχὸν δυνηθοῦν ν’ ἀποκήσουν τὴν ἐλευθερίαν των . . . »¹

Τὸ ὄραιον τοῦτο ἔργον, τὸ δποῖον ὠνειρεύετο ἡ εὐγενῆς ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ, οὐδέποτε ἐγράφη.

[“Ἐπειτα τὸ τέλος]

MARINOS SIGOUROS

¹ Epistolario, vol. III, σελ. 218.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ

Η ΑΜΟΙΡΗ

Μιὰ φορὰ καὶ ἔναν καιρὸν ἦταν ἔνας γέρος φτωχὸς καὶ εἶχε τρία κορίτσια ὥραιότατα, τόσον ὥραια καὶ τὰ τρία, ὥστε ποῦ τὸ βασιλόπουλο τῆς χώρας ἐρωτεύθη τὸ μεγαλείτερο καὶ τὸ ἔγκριτο τὸ πάρη γυναικα του· ἔτσι ἔκαμε πρότασι τοῦ γέρου, ἀλλ’ αὐτὸς εἰξεύροντας ὅτι εἶναι φτωχὸς καὶ τάπεινός, ἐνόμισεν

ὅτι τὸν περιγελάει τὸ βασιλόπουλο. Μὰ τὸ βασιλόπουλο ἐπίμεινε καὶ τοῦ εἶπε νὰν τὸ δῶσῃ μέτρῳ ἀπὸ τὸ κοριμὸν τῆς κόρης του γιὰ νὰν τῆς κάμη φόρια βασιλιὰ γιὰ νὰ κάμη τοὺς γάμους. Αφοῦ λοιπὸν ἐπῆγε ‘ς τὸ μάστορη νὰ κάμη τὰ φόρια, δὲν ἐπετύχαιναν ‘ς τὸ κοριμὸν τῆς κόρης, καὶ πότε στενὰ πότε πλατειὰ

ἐγινόντανε, ὥστε δποῦ τὸ βασιλόπουλο ἐβαρυέστησε καὶ πηγαίνει ‘ς τὸ γέρο καὶ τοῦ λέει: «Γέρο, η μεγάλη σου κόρη εἰν’ ἀινυχη, καὶ γιὰ νὰν τὸ καταλάβης, κύτταξε τὴν νύχτα ποῦ κοιμοῦνται τὰ κορίτσια σου, νὰ ἰδῆς πᾶς πέφτουν καὶ κοιμοῦνται καὶ νὰ μοῦ εἴπης».

Ο δύστυχος ὁ Γέρος μὲ μεγάλη του λύπη ἀκουσε τὰ λόγια τοῦ βασιλόπουλου καὶ εἶχε τὸ νοῦ του νὰ ἰδῇ τὴν νύχτα μὲ ποιὸν τρόπο τάχα κοιμοῦνται τὰ κορίτσια του. Ετσι, βλέπει ὅτι τὸ μεγάλο του κορίτσι ἐκοιμώταν τάνασκελα καὶ εἶχε τὰ χέρια του τάπιστομα, ἐνῷ τὰ ἄλλα ἐκοιμοῦνταν τὸ ἔνα ‘ς τὸ δεξῖ του πλευρὸν καὶ τὸ ἄλλο ‘ς τὸ ζερβὶ πλευρό. Τὴν αὐγὴ λοιπὸν πηγαίνει καὶ λέει τοῦ βασιλόπουλου, πῶς εἶδε καὶ ἐκοιμῶνταν τὰ κορίτσια. Τότε τὸ βασιλόπουλο τοῦ εἶπε: «Γέρο, η μεγάλη σου κόρη εἶναι ἀμοιρη καὶ θὰ κακομοιράνῃ καὶ τῆς ἄλλες δυό, μόνον, νὰν τὴ διώξῃς αὐτὴ ἀπὸ τὸ σπίτι σου· νὰν τὴ στεῦης ‘ς ἔνα μοναστήριο, καὶ ἐγὼ τότε θὰ πάρω τὴ δεύτερη γυναικα». Ο δύστυχος ὁ Γέρος ἀμα ἀκουσε τὰ λόγια τοῦ βασιλόπουλου, ἔμεινεν ἀφονος ἀπὸ τὴ λύπη του καὶ ἐπῆγε ‘ς τὸ σπίτι του καταλυμένος· σὰν τὸν εἶδαν τὰ κορίτσια του ἔτοι λυπημένον, τὸν ἔρωτον τί ἔχει, ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν ἐλεγε τίποτε· καὶ μὲ τὰ πολλὰ, ἀναγκάσθη νὰν τὸ φανερώσῃ τῆς μεγάλης. Τότ ἐκείνη τοῦ εἶπε: «Μά, πατέρα μου, καὶ γι’ αὐτὸν λυπᾶσαι; ἀφοῦ ἐγὼ εἶμαι ἀμοιρη, δὲν πρέπει ἔξι αἰτίας μου νὰ δυστυχήσουν καὶ η ἄλλες μου ἀδερφές κι’ αὐτὸς σου· μόνο νὰ μοῦ δώκῃς ‘λίγα χρήματα, γιὰ νὰ πάρω μαζῆ μου καὶ μιὰ ἀλλαξιὰ καλλογῆστικα δοῦχα καὶ μιὰ σιδερομαγκούρα, νὰ πάω δπου μὲ δίξη ἡ τύχη μου ἡ σκοτεινή».

Ἐτσι ὁ Γέρος τῆς ἔδωκε ἀρκετὰ χρήματα, ποῦ τοῦ εἶχε δομένα τὸ βασιλόπουλο, τῆς ἔφτειασε καὶ τὴν ἀλλαξιὰ τὰ καλογρήστικα καὶ τὴ σιδερομαγκούρα, τῆς ἔδωκε καὶ τὴν εὐκή του, τὴν ἔβριγαλε ἔως δέξιο ἀπὸ τὴ χώρα, καὶ κλαίγοντας τὴν ἀποχωρίστηκε. Τὸ λοιπὸν ἡ Κόρη, ἀφοῦ ἐπεροπάτησε οὐλην τὴν ἡμέρα, τὸ βράδυ πῆγε καὶ ἐκόνεψε ‘ς ἔνα χωριό ‘ς ἔνδος λαγηνᾶ τὸ σπίτι καὶ τὸν ἐπαρακάλεσε νὰν τὴν ἀφίσῃ νὰ ἔνευχτήσῃ ‘ς τὰργαστήριο του πλωτειανε τὰ λαγήνια· ὁ λαγηνᾶς τὴ σπλαχνίστηκε, ὁσὰν καλόγρηγα καὶ τὴν ἄφηκε νὰ κοιμηθῇ· τὴν αὐγὴ, δηνας ἐπῆγε ‘ς τὰργαστήριο καὶ βλέπει τὰ λαγήνια του οὐλα σύντριμμα, ἔμεινε ξερὸς καὶ μὲ θυμὸ μεγάλονε τῆς λέει: «Τί κακὸ ητανε τοῦτο ποῦ μάκαμες, καλόγρηγα, γιατὶ μοῦ σύντριψες τὰ λαγήνια μου, ποῦ γὰρ ἀπ’ αὐτὴ ἐδιάβασε τὴ μεμβράνα

καὶ ἀναστήθηκε καὶ ὁ λαός του κι' αὐτός, καὶ κατὰ τὴν ὑπόσχεσι τῆς γραφῆς τὴν πῆρε γυναικα, καὶ ἀφοῦ ὅρτησε καὶ γιὰ τὴν καλόγρηα, εἶπεν ἡ Ἀράπα ὅτι εἶνε σκλάβα τῆς καὶ τὴν ἔκαμε χηνοβοσκοῦ. Κ' ἔτοι μὲν δύστυχη ἔβοσκε τῆς χῆνες καὶ καταριώτανε τὴν σκοτεινή της μίδα, ποῦ ἀκόμη τὴν κατάτρεχε καὶ δὲν ἀπόστασε.

Μίας τῶν ἡμερῶν ἦρθε μήνυμα ἃ τὸ βασιλόπουλο, νὰ πάρῃ ὃς ἐν ἄλλῳ βασιλόπουλο, γιὰ νὰ τηρᾶξουν κάποια ὑπόθεσι τοῦ βασιλείου τους, ἐπειδὴ ἥτανε γειτόνοι. Τότε ἐρώτησε οὐλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ παλατιοῦ του, τί χάροις ἥθελαν νὰν τοὺς φέρῃ ἀπὸ τὸ ταξεῖδι καὶ, ἀφοῦ καθένας τοῦ εἶπε τὴν παραγγελιά του, ἐκάλεσε καὶ τὴν δύστυχη τὴν χηνοβοσκοῦ νὰν τὴν οὐρῆσῃ τί ἥθελε νὰν τῆς φέρῃ· ἡ βασιλίσσα τὸν ἀμπόδιζε ἀπ' αὐτό, γιατὶ πάντα ἐφοβότανε, νὰ μὴν τύχῃ καὶ μάθῃ, ὅτι κείνη ἐδιάβασε τῆς σαράντα ὠρες καὶ τῆς τέσσερες ὠρες κι' αὐτὴ μόναχα τῆς τρεῖς μαντζαρώλες. Ἀλλὰ τὸ βασιλόπουλο ἐπίμενε νάρθη, νὰν τὴν ωρτήσῃ τί θέλει. Κι' αὐτῇ ἀποκρίθη: «Μιὰ πέτρα τῆς ὑπομονῆς κ' ἔνα μαχαῖρι τῆς σφαγῆς· κι' ἀν δὲν τὰ φέρῃ, τὸ καράβι του νὰ μὴν κινάῃ». Τὸ βασιλόπουλο λοιπὸν ἐπῆγε ὃς τὸ μήνυμα, καὶ ὅντας ἥτανε καιρὸς νὰ γυρίσῃ, ἐψώνισε δλονῶνε τῆς χώρας, ἀλλὰ τῆς χηνοβοσκοῦς τὴν παραγγελιά τὴν ἀλησμόνηκε· μὰ καὶ τὸ καράβι δὲν ἔκιναγε· πολεμᾶνε οἱ ναύτες, ἀγωνιῶνται—πονθενὰ νὰ κινήσῃ. Τότε λέει ὁ καραβοκύρης τοῦ βασιλόπουλου: νὰ μὴν τύχῃ κι' ἀλησμόνηκε καμιὰ παραγγελιά, καὶ γι' αὐτὸ δὲν κινάει τὸ καράβι; Ἀμέσως θυμήθηκε τὸ βασιλόπουλο τῆς χηνοβοσκοῦς τὴν παραγγελιά, τὴν εἶπε τοῦ καραβοκύρη, καὶ τὸν ἔστειλε νὰ πάρῃ μιὰ πέτρα τῆς ὑπομονῆς, κ' ἔνα μαχαῖρι τῆς σφαγῆς γιὰ τὴν χηνοβοσκοῦ, κι' ἀφοῦ τὰ πῆρεν, εἶπε τοῦ βασιλόπουλου νὰ τὴν προσέξῃ, γιατὶ κάτι κακὸ θάχη ὃς τὸ νοῦ της ἡ χηνοβοσκοῦ ποῦ τὰ ζήτησε αὐτά.

Ἐτοι, ἔγρυσε ὃς τὰ παλάτια του τὸ βασιλόπουλο κ' ἐμοίρασε σὲ οὐλους τοῦ παλατιοῦ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ παράγγειλε νὰ ἔρθῃ καὶ ἡ χηνοβοσκοῦ νὰγ τῆς δώσῃ τὴν χάρι της, γιὰ νὰν τὴν προσέξῃ νὰ ἰδῇ τι μὰ κάμη μὲ τὸ μαχαῖρι τῆς σφαγῆς καὶ μὲ τὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς· κι' ἀφοῦ ἦρθε, τῆς τάδωκε καὶ τῆς εἶπε νὰ καθήσῃ μέσα σ' ἔναν ὄντα τοῦ παλατιοῦ καὶ νὰ μὴν πάγι μὲ τῆς χῆνες καὶ τὴν ἐδιάταξε νὰ λουστῇ καὶ ν' ἀλλάξῃ. Αὐτὴ ἀμέσως ἔκαμε τὴν γνώμη του κ' ἐκλείστη μέσα ὃς τὸν ὄντα, ποῦ τῆς ἔδωκε, καὶ αὐτὸς τὴν παραφύλαγεν

ἀπὸ μιὰ τρούπα, ἀπ' τὸν ἄλλον κοντινὸν ὄντα, νὰ ἰδῇ τι μὰ κάμη. Ἐτοι αὐτή, ἀφοῦ ἐμπήξε κάμω τὸ μαχαῖρι τῆς σφαγῆς, ἔβαλε ὃς τὴν καρδιά της τὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀρχισε νὰ μοιρολογάῃ καὶ νὰ λέη: «Δὲν ἔμουν ἐγώ, ποῦ μὲ ἐζήτησε τὸ βασιλόπουλο νὰ μὲ πάρῃ γυναικα, ἀλλὰ μὲ μοῖρα μου ἡ κακὴ μ' ἐμπόδισε καὶ μὲ ἐδιωκέ ὃς πατέρας μου μὲ φορεσιὰ καλόγρηας; Ἀκουγέ τα πέτρα τῆς ὑπομονῆς καὶ σὺ μαχαῖρι τῆς σφαγῆς:

—Δὲν ἔμουν νὰ γώ, ποῦ περπάταγα
καὶ παράδερνα
τῆς ἐσημάς,
χωδίς νὰ ξέρω ποῦ πηγαίνω,
χωδίς νὰ ξέρω τί νὰ γέρω,
μὲς ὃς τὰ θερζά, ὃς τάχριμα,
μὲ πεντα καὶ μὲ γδύμα,
καὶ κανεῖς δὲν μὲ ἐμπαζε,
ἔνας δὲν μὲ γρώμιζε,
μόνον ἔνας λαγράς
μ' ἐμπασε ὃς τὸ σπήτη του,
μὰ κ' ἔκει
ἡ μοῖρα μου ἡ κακή,
τοῦσπας τὰ λαγήνια του,
γιατὶ μὲ κατάτρεχε
κι' οὐλό μὲ κυνηγαγε...

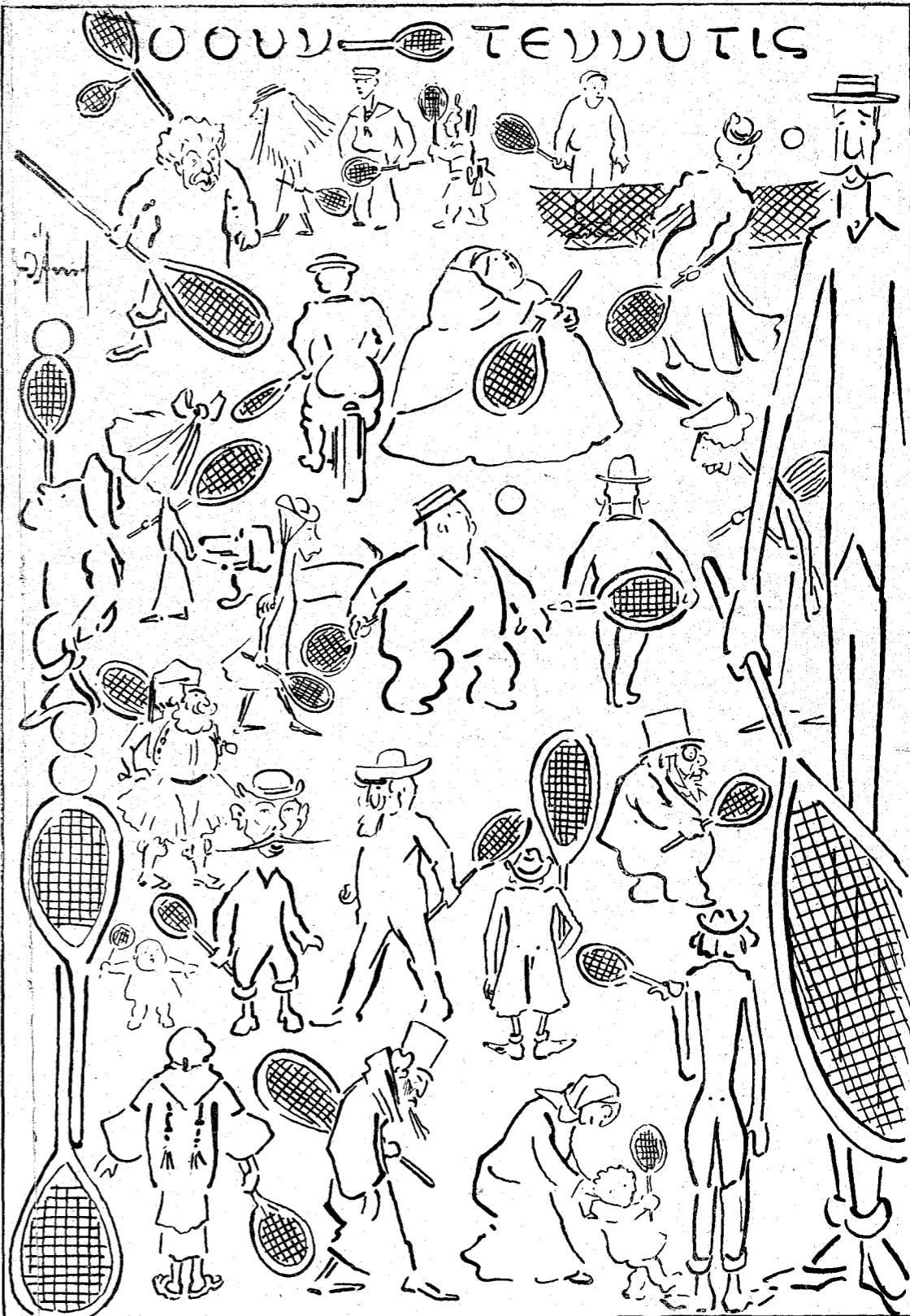
“Ακουγέ τα, πέτρα τῆς ὑπομονῆς καὶ σὺ μαχαῖρι τῆς σφαγῆς!

Δὲν ἔμουν νὰ γώ,
ποῦ νυχτοτερπάτησα
καὶ νυχτοτσακίστηκα
κι' ηδὸν δῶ σὲ τούτη τὴν χώρα
οὲ μὰ μαύρη κακή ωρα.
ποῦ ἥταν οὐλοὶ πεδαμένοι
καὶ ὃς τὴν σοράτες ἔσπλωμένοι,
κι' ἔκατσα κι ἐδιάβασα
μαῦρα δάκρυα ν ἔχνσα,
οὐλες τῆς σαράντα ὠρες
καὶ τῆς τέσσερες ἀκόμη.
Μὰ ὃς τοὺς τῆς ματζαρώλες
ἥρθεν ἡ κακή μου μοῖρα,
καὶ μοῦ ἔκλεισε τὰ μάτια
κι' ἔφτασε μὰ μαύρη Ἀράπα,
διάβασε τρεῖς ματζαρώλες
καὶ μὲ ἀμπρόλαμψη τὴ δόλια,
κι' ἔγινε αὐτὴ βασιλίσσα
κι' ἔγω χηνοβοσκοῦ;
Μαχαιράμι τῆς σφαγῆς
ὃς τὴν καρδούλα μου νὰ μπῆς !...

Ἐκεῖ ποῦ ἥταν ἔτοιμη ἡ χηνοβοσκοῦ νὰ μπήξῃ τὸ μαχαῖρι ὃς τὴν καρδιά της, ἄνοιξε ὃς βασιλιάς τὴν πόρτα τοῦ ὄντα κι' ἐτρεξε καὶ τῆς ἐκράτησε τὸ χέρι, τὴν παρηγόρησε, τὴν ἔντυσε βασιλικὰ φορέματα, τὴν ἐκάθισε ὃς τὸ βασιλικὸ θρόνο, καὶ τὴν ὀνόμασε γυναικα του, καὶ τὴν Ἀράπα τὴν ἔκαμε χηνοβοσκοῦ κι' ἔτσι κάτσαν κείνοι καλά καὶ μεῖς καλλίτερα.

I. Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

[Ἄπο τὸ Σπαρτιατικὸν Ἡμερολόγιον]

σοκέψιν, εἰς τὴν φαντασίαν. Χρώματα μόνον καὶ γραμμαί, ἀς εἶναι δύσον θέλουν πιστά βαλμένα, δὲν ἡμποροῦν νὰ συγκινήσουν. Καὶ δ. κ. Μποκατοιάμπης μᾶς παρουσιάζει, χρόνια τώρα, μίαν πιστοτάτην ἐκτέλεσιν, πουν ἀπόδοιει τὰ ἀντικείμενα μὲ τὴν ἔξω τερικήν των μόνον μορφήν, χωρὶς φαίνεται ὁ ἴδιος νὰ ἔχῃ συγκινηθῆ ἀπὸ τὴν θέσαν των. Τὸ καῦμένον αὐτὸ τὸ *Κυναρίσσαι*, ἀνοίγει ἔνα κόσμον. Κάτι εἰδεῖ μέσα του δὲ ζωγράφος καὶ τὸ ἀτέδωσε.

Καὶ δι' αὐτὸν ἐπιμένω εἰς τὸ Καραϊσίσιον αὐτό, διὰ νά
ἐπαναλάβω ἐκεῖνο ποῦ ἐλέχθη καὶ θά λέγεται πάντοτε
διὰ τὴν τέχνην, ὅτι ὁ κόσμος ποῦ πηγάζει ἀπ' αὐτήν,
δὲν εἶναι ὁ κόσμος ποῦ βλέπουμεν, ἀλλὰ ὁ κόσμος ποῦ
βλέπεται καὶ αἰσθάνεται ὁ καλλιτέχνης καὶ τὸν ὅποιον
ὑποβάλλει διὰ τού τῷ ζηγου του καὶ εἰς τὸν θεατήν. Τὰ
ἄλλα είνε κολοκύθα.

Καὶ ὅμως δὲ καὶ Μποκατσιάμπης, δια τὴν ἐπῆγα διὰ
δευτέραν φροφάν, μοῦν ἔδειξε ὡς τὸ καλλίτερον ἔργον
τῆς ἐκμέσεώς του τὴν Κορακοφωλιά, τὴν δποίαν καὶ
δημοσιεύμενην.¹ Ἐγὼ μένω πιστός εἰς τὸ Κυπαρόσι τὸ
Κορακοφωλί εἰναι ἐλαυγραφία. Καὶ ὅσον καὶ ἂν τὴν
ἄγαπτὸν ὅ ζωγράφος, ἐμένα μὲν ἀφίνει μᾶλλον ψυχρόν.
Ἐνα μέρος ὅμως, τὸ βάθος τοῦ λιμένος, ποῦ εἰνε
συναγμένα πυκνά πυκνά τὰ καΐκια, εἰναι πολὺ εὐ-
μορφο. Αὐτὸ μόνον. Η θάλασσα ἔξαφνα εἰνε πολὺ²
στερεά. Τὰ καῦμένα τὰ καΐκια δὲν φοβοῦνται τιτοτε,
εἰναι καλὰ ἀσφαλισμένα ἀπὸ τοὺς θυμούς της.
Αρκετά φωτίσεις μὲν ἐπιτημένους κυαλίσεις τόνου

Αρκετα αρδιως με επιτυχημένους κυανους τόνους δ Παρασσός του.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Tὸ πρῶτον μωαμεθανικὸν τέμενος ἐν Κων)πόλει

ΕΓΤΘΥΣ μετά τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ μέγας ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὃ ὀποῖος τοσάκις ἀντήχησεν ἀπὸ αἰνούς θριμμῶν, μετεβλήθη εἰς τουρκικὸν τζαμίον. Ἀλλὰ καὶ ὁδοτερον ὥριζε κωμαθεμανικὸν τέμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ ἰδούμενον ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ καὶ αὐκόμη προγενεστερον ἐπὶ τοῦ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου δόμῳ προνόμιον εἰς τὸν ἵπποτικὸν Σαλαδίνον, ὁ ποῖος ἔκτισε προσκυνηματικὰ παρά τὴν ἐκκλησίαν τῆς Αγίας Ἰιωνίης. Τὸ τζαμίον μάλιστα τούτο εἶνε τὸ νωστότερον εἰς τὴν Ἰστροῖαν διότι ἔγινεν ἀφορμὴ γὰρ υἱούευσσον οἱ σταυροφόροι τὴν πόλιν τὸ 1294 διότι ὅτι επετέμησαν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων μετά ὧν τελευταῖον τούτων συνεμάχησαν οἱ Ἑλληνες, καὶ ἡ σταυροφόροι εῖδον καιρὸν νὰ βάλουν πῦρ εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀσπασθῶσι εἰς αὐτὴν.

τῶν πολὺν καὶ να εἰσορμῆσσον εἰς αὐτήν.
Οὐ π. Παρολίδης εἰς πολὺν ἐνδιαιφέρουσαν ἀνα-
ίνωσιν του ἐν τῷ Παρανασσών την 5 Δεκεμβρίου,
ἄς ἔκαμε γνωστὸν τὸ ἀλληθινόν πρῶτον μουσουλμα-
κὸν τέμενος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὐ Ἀραφ
οιητῆς τῶν ἄνθρων του Σαΐτ - Πατάλ παριστάνει τὸν
ρωά του, ὁ διποῖος ὅμοιωζει πρὸς τὸν Ἀκρίτην τῶν
εσαιωνικῶν μας παραδόσεων, εἰσερχόμενον εἰς τὴν
κωνσταντινουπόλιν, προσκυνοῦντα εἰς χριστιανικὸν
ἴδιον καὶ ξητούντα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος γὰρ τοῦ
τόπου δόσις ἡδύνατο νὰ περιληφθῇ εἰς ἐν δέρμα
φου ἀλλ ὁ τόπος αὐτὸς ἦτο ἀπέραντος διότι τὸ
ρεμα ἐκόπη εἰς λωρίδας, καὶ ἐντὸς τῆς περιοχῆς αὐτῶν
τισσεν δ Σαΐτ - Πατάλ δχι μόνον τξαμίον, ἀλλα καὶ ἀλλα
ρύματα. Τὴν παραδόσαν ταῦτην πιστοποεῖ ὁ περί-
λογος Ἀραφ ίστορικὸς Ταβάρης, καὶ μάλιστα μία
ταγενεστέρα τουρκικὴ μετάφρασις τῆς ίστορίας
ν, ἡ ὄποια προσθέτει καὶ πεισσοτέρας λεπτομε-

είας ἀπὸ τὸ ἀραιβικὸν κείμενον. Κατὰ ταῦτην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσῆλθεν ἔφιπτος ὁ Μασλαμᾶς, ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ ἀραιβικοῦ στρατοῦ. — διότι ταῦτα συνέβαινον κατὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν τῶν Ἀρά-
δον ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Λέοντος
οὐ Ισαύδου. Κατὰ τοὺς Βυζαντίνους χρονογράφους,
Ἴ "Ἄραβες ἔταθον κατὰ τὸν κειμῶνα τούτον τοῦ 716-
17 πανόλεθρίουν δὲν φαίνεται ὅμως ἡ καταστροφή
ων νὰ ἦτο τὸσον μεγάλη, δῆη κοινώς νομίζεται τοῦ-
αντίον πυθανὸν εἶναι, διτὶ διὰ συνηθρῶν οἱ "Ἄραβες ὑπε-
ῳδησαν, ἀφοῦ μάλιστον ὁ Μασλαμᾶς κατὰ τὸν "Ἄραβα
στροικὸν ἔξενίσθη εἰς τὰ παλάτια τοῦ αὐτοκράτορος
αἱ τοῦ ἐδόθη τόπος πρὸς ἴδρυσιν τέξαμιν. Τὸ περί-
ργον εἶνε διτὶ καὶ ὑπὸ βυζαντίνου χρονογράφου ἐπι-
εβαίνεται ἡ εἴδησις, ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου
Ιορδρυογεννήτου, ὁ δόπιος ἥντλησεν ἀπὸ τὰ βασιλικά
χρεῖα καὶ ἐπομένως δὲν δύναται ἡ νά λέγει ἀλληθῆ
ράγματα. Οἰστὸν ὁ αὐτοκρατορικὸς οὗτος χρονο-
γάφος εἰς ἐν χωρίον, εἰς τὸ δόπιον δὲν ἐπόρσεξεν οἱ
υζαντινολόγοι, λέγει διτὶ ὁ Μασλαμᾶς ἔλλαβε τὸ
ρούνομον νά ἴδρυση εἰς τὸ πρωτότον μασγίδιον, δηλ.
καὶ τίση μικρὸν τέξαμιν, — τὸ μασγίδιον εἶνε ἀραιβικὴ
ἔξις, — μέσα σε εἰς αὐτὴν τὴν περιοχὴν τοῦ παλατίου
ὑπὸ βυζαντίνων βασιλέων.

Ἇτα γαμήλια σύμβολα ἐν τῇ ἱερᾱͅ ἀκολουθίᾳ
τοῦ στεφανώματος.

ΙΣ ἐπισημοτάτας περιστάσεις τοῦ βίου, δόπως εἰς τὴν γέννησιν, τὸν γάμον καὶ τὸν θάνατον, διαφορούμεν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἔθιμα καὶ δοσίας, τὰς δύοις συνηθίζουσαν διότι οὕτω τὰς παρεμβομένης, μᾶς φάγονται δὲ ἀπλούσταται καὶ φυσικά· τῶν δύοις ὅμιλος ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται εἰς καρδιῶν παμπαλαίσους. Σήμερον τὰ ἔθιμα ταῦτα εἴναι πλάνη σύμβολα καὶ ὅχι μόνον δὲν ἔχουν καρμαίλιαν σημείων, ἀλλ’ εἶναι καὶ ως διόλου ἀσυμβίβαστα εἰς τὰς ίδεινς μας καὶ μὲ τὴν θρησκείαν, τὴν δύοις προενόμουν. Παμπαλαίσων ἔθιμαν λείφαντα, καὶ αὐτῆς της πρωτογενοῦς περιοίδου τῆς ἀνθρωπότητος, παρεμβολαίνων ἔως σήμερον εἰς κοινάς καὶ ἐπισήμους περιστάσεις τοῦ βίου, καὶ εἶναι ὡς κάποια τῆξις μακρούσμενην πρωτογενῶν προπατορῶν μας, ἡ δύοις ἡττή καὶ μερον μέσος μας, χωρὶς νὰ τὴν αἰσθαγώμεθα, κατά τα νόμον, ὁ δύοις ὀνομάσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων θρωποτόλων νόμος τῆς ἐπιβιώσεως. Ο κ. Ν. Γ. Πολίτης μὲ τὴν εὐδύναμείαν καὶ ἀσφαλείαν ἐρεύνης, η οἵα διακρίνει πᾶσαν ἔργασίαν του ήριμηνευόντα εἰς πλέξιν ἐν τῷ φιλολογικῷ τμήματι τοῦ Παρνασσοῦ, την 19 Δεκεμβρίου, τὰ σπουδαιότατα τῶν γηγενήλιων ιτων ἔθιμων, ίδιως δῶσαν περιελήμφησαν εἰς τὴν ἀνάκοινησίαν του στεφανάματος καὶ ἔθεωρήθησαν ὑπὸ τῆς διορθοδόξου ἐκκλησίας ἀπαραίτητη πρὸς αναντίνοις.

Από παλαιότατών χρόνων ή ἐκκλησία ἐθεώρησε
ιεροτελεστίαν ἀπαραίτητον πρὸς σύναψιν ἐγκύρου
ιου, στηριζόμενος δ' ὁ κ. Πολίτης εἰς μαρτυρίας
ἀντινῶν συγγραφέων ἀπέδειξεν, ὅτι εἶναι παλαιο-
α τῶν χρόνων, εἰς τοὺς ὅποιους τάσσουσιν αὐτὴν
ἥμετεροι σύγχρονοι νομοδιδάσκαλοι. Εἰς κείμενα
ς'. αἰῶνος τὸ ὄγημα εὐλογοῦμαι σημαίνειν νυμφεύο-
ν, ἀναφέρεται δὲ ἡ ιεροτελεστία προκειμένου περὶ¹
ουν ἐπιφάνειαν ἀρδών. Παλαιὰ νομοθετικὴ διάταξις
ι καὶ οὗτοῦ Ἀναστασίου τὴν σ' ἔκ., δὲ Λέων ὁ Σο-
τῆν θ'. ἔξεδωκε νεαρὸν ἐπιβάλλονταν τὴν ιερο-
εστίαν ὃς ἔχει δὲ σήμερον ἡ ἀκολουθία συνετά-
μεταξὺ τοῦ ια'. καὶ ιβ'. αἰῶνος, καὶ τὸ παλαιόν
γνωστὸν εἰς τὸν κ. Πολίτην χειρόγραφον τῆς
λοιουδίας εἶναν τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἁγίας Λαύ-
του "Ἀθωνος τεσς ιβ'. ἔκ. Η ἐκκλησία ἔκαμεν ἐκλο-
τῶν ἔθιμων. ὅσα ἐνόμισε σπουδαίωτεσσι, ἤτω

προσδώσουν κῦρος εἰς τὸν γάμον καὶ περιέλαβεν αὐτὰ
ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ στεφανώματος. Ἡ ἀκολουθία
παρέλιπεν ἔθιμα κοινά, ὅπως τὸν τύπον τῆς ἀγορᾶς
τῆς γυναικός, τὸν τύπον τῆς ἀρσανῆς αὐτῆς, τὸν νυμ-
φικὸν πέτλον· ἡρμῆνευσε δὲ οὐ πολίτης τοὺς σπου-
δαιοτέρους ἐκ τῶν τύπων, τοὺς δὲ ποιόνις περιέλαβεν ἡ
ἀκολουθία, διποιοῖ εἶναν οἱ δακτύλιοι, τὰ στέφανα, δὲ
οῖνος, τὸν δὲ ποιὸν πίνονταν οἱ νυμφευόμενοι, καὶ ἡ ὅρ-
χησις.

^κ Ταῦτα πάντα εἶναι παλαιότατα ἔθιμα, εἶναι λεί-
ψανα τύπων, οἱ ὅποιοι ἐσύνθεζοντο καθ' ὅλον τὸν
βίον τοῦ ἔθνους μας, ἀπὸ τῶν ταπεινῶν
ἄγριών κατοίκων τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς πολιτισμέ-
νης κοινωνίας τῶν κλασσικῶν χρόνων, καὶ ἀπὸ ταύ-

της μέχρι τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν σημερινῶν χρόνων.
Οἱ δακτύλιοι τοῦ ἀρραβώνος εἰναι παλαιὸν λέγμα-
νον συνηθείας ὅλων τῶν λαῶν, οἱ δοποὶ δὲ τοῦ δα-
κτύλου ἐστημαντον τὴν δουλείαν ἐν τῷ γάμῳ οἱ δα-
κτύλιοι, — ἐκ τῶν δοποίων δὲ τῆς γυναικὸς πρέπει νὰ
εἰναι σιδηροῦς κατὰ τ' ἀργακα κείμενα τῆς ἀκολου-
θίας, — εἰναι σύμβολον τῆς ὑποταγῆς καὶ δουλείας τῆς
γυναικὸς εἰς τὸν ἄνδρα. Ὑπῆρχε δὲ δοξασία, ὅτι δὲ
δακτύλιος τίθεται εἰς τὸν παράμεσον τῆς ἀριστερᾶς
κειρός, διότι λεπτότατον νεῦρον ἀρρέψιον ἀπὸ τού-
τον διητήνετο πρὸς τὴν καρδίαν.

Τά δέ στέφανα ἥσαν ἐν χρυσοῖς καὶ κατὰ τοὺς γάμους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται στεφάνους πρὸς στολισμὸν τῶν οἰκιῶν τῶν νεονύμφων, εἰς δὲ μηνῆμα τέχνης ενόρισκόμενον ἑστεμένον τὸν Ὑμέναιον.

Ἐτερος σπουδαιος τύπος του γάμου είναι η μετάδοσις όποιο τοις ιερέως είς τοὺς νεονύμφους οἶνον ἐκ τοινοῦ ποτηρίου, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἀρτον. Είναι τοῦτο παγκόσμιον ἔθιμον, τὸ διόποιον ἐμφανίει τὴν ἀφομοίωσιν τῶν συγνόνων πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς μεταλήψεως κοινῆς τροφῆς· τὸν ιερώτατον τούτον τύπον τοῦ γάμου εὐδίσκουμεν εἰς τοὺς ἄρχαιοντς Ρωμαίοντς (confarreatio), καὶ Μακεδόνας, οἱ διόποιον ἔκποτον εἰς δύο ἀρτον διὰ τοῦ ξιφους καὶ ἔδιδον εἰς τοὺς νυμφίους νᾶ φάγων τὸν ἥμιον ἑκάτερος; διαβλέπει δὲ αὐτὸν ὁ βαθύς ἐφευνητής εἰς τὸν παλαιότατον μῆνθον περὶ τοῦ γάμου τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης, οἱ διόποιοι ἐμιόρασαν καὶ ἔφαγον κόκκους οῳδίου.

“Η δέ κυκλική στροφή περὶ τὴν τράπεζαν, φαλλο-
μένου τοῦ Ἡσαΐα χόρευε, εἶναι ἡ κυκλικὴ δργησις
τῶν ἀρχαίων ἱδίων κατὰ τὸ ἀμφιβόλμα, ὅτε «τὸ βρέ-
φος περὶ τὴν ἑστίαν ἔφερον τρέχοντες κύκλῳ καὶ ἐπε-
τίθεσαν αὐτῷ ὄνομα». Τὰ καταχύματα δηλ., τὸ ἀνθῆ
καὶ οἱ σπόροι καὶ τὰ τροφάλια, διὰ τῶν ὅποιών φαί-
νουν τοὺς νυμφίους κατὰ τὴν γαμήλιον τελετὴν, ἐσυνη-
θίζοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς
νυμφῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νυμφίουν. Τὰ καταχύματα,
ἡ γαμήλιος δργησις, ἀκόμη καὶ ἡ κοινὴ τροφὴ τῶν
νυμφίων δεικνύουν τὴν εἰσαγωγὴν νέου μέλους, εἰς
τὴν οἰκογένειαν, τὸ ὅποιον, κατὰ τὰς παλαιοτάτας
θρησκευτικὰς δοξασίας, πρέπει νὰ ὑποβληθῇ εἰς τύ-
πους τινάς οἱ διετηρήθησαν κατὰ τὴν τελετὴν
τοῦ γάμου, διὰ νὰ γίνῃ δεκτὸν εἰς τὴν λατεσίαν τῶν
ἐψευστιών θεῶν.

Καὶ ἄλλα πολλά εἰναι τὰ λείφαντα ἐθίμων παλαιοτάτων κατὰ τὴν γαμήλιον τελετήν, τὰ δποῖα εἶναι ἀκόμη ἄγγωστα μολονότι ἀναφέρονται εἰς σπουδαιοτάτην περιστάσιον τοῦ βίου μας. Διὰ τοῦτο ὥνχήθη ὁ Πολίτης, ν' ἀναλαβῆ σύλλογος τις, — ἢ Ἰστορική καὶ Ἐδυνολογική Ἐπαιδεία, ἔχει εὐθύτερον σκοπόν. — καὶ μάλιστα ὁ Παρονασσός, τὴν περιουσιαλογήν τῶν ἐθίμων τούτων, τὰ δποῖα εἶναι σύμβολα, διατηρηθέντα διὰ τῶν αἰώνων, παλαιῶν καὶ σεμινῶν θρησκευτικῶν πράξεων τῶν προτογενῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν σημερινῶν νοικιῶν τῶν βιονύμων μας.

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὡφελίμων Βιβλίων.

ΝΑ ἀπόγευμα ἀνέβαινα τὴν δόδον Ἀκαδημίας. Ο
ἥλιος ἐφέρετο πρὸς τὴν δύσιν τοι καὶ αἱ τελε-
υ ἀκτίνες του ἔχονταις τὰ μαραζένα φύλλα τῶν
δρυῶν τὰ δόποια συνεκδάστουν ἀσύνη τὰς σταγόνας
παωΐης βροχῆς. Ἔνα ἀπὸ τὰ θελκτικώτερα φρί-
ωρινά δειλνά ποῦ βυθίζουν τὴν ψυχὴν εἰς ἀτε-
τητον ρεμβασμόν.

άποιο λησμονήμενον ὄντειρον ἐτάραστε τὴν μνή-
μου, ὅταν ὅπισθεν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τὰ
μματά μου ἔπεσαν ἐπάνω εἰς ἑνα κομιψόν
τὸ δυνούν, μιλονότι δὲν ἔχει τὰς μιαστάσεις τῆς
αδημίας ταῖς ὅπισταις αἰωδούνται τὰ τερατουρ-
γαῖς ταῖς ὅπισταις αἰωδούνται τὰ τερατουρ-

ατα του Δρόση, ἐν τούτοις στεγάζει ἔνα ἀπὸ τὰ
ον μεγαλοφάνταστα ὄνειρα ποὺ ἀνέλαβε νὰ πραγ-
οποιήσῃ διάνοια ἐλληνικῆ. Τὸ οἰκοδόμημα, τούτο
ἐπὶ τῆς προσόψεως του τὴν ἐπιγραφὴν «Σύλλο-
πός διάδοσιν ὁφελίμων βιβλίων». Ἀπλοῦν ἔξ-
ικῶς καὶ ἀπλούστερον ἐστερικῶς, ὅπως ὁρμόζει
ἔνα κτίριον ἐντὸς τοῦ ὅποιου περιγγίζουν οἱ εὐ-
στέτεροι τῶν πόθων καὶ σφυρηλατοῦνται βραδέως
μεθοδικῶς τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς τὰ ὑψηλότερα

10

ύνο ἐκ τῶν συμπαθεστέρων φυσιογνωμιῶν τῆς νεολαίης λογοτεχνίας μὲν ἔξεναγήσαν ἀνὰ τὰς διαιρόσεις αἰθούσας τοῦ Συλλόγου. Οἱ κ. κ. Βικέλας καὶ σύνιης. Ὁ πρώτος πρόσδρος τοῦ Συλλόγου, ὁ δεύτερος γραμματεὺς. Ἀλλά καὶ οἱ δύο ἡ ψυχὴ τοῦ σωτηρίου τούτου. Καὶ οἱ δύο ποιηταὶ μὲν ὅλανοικα τὰ ποίηματα τοῦ πνεύματος καὶ ἀπὸ τῶν ὅπιών την συνεργίαν καὶ ἀφοίσιων δὲν ἦτο δυνατὸν πάρον νά προστηῇ κατὰ τι ὀρθοῖον, ἐπωφελές καὶ μέγα. Καὶ ὅμως ἐρχονται πολλοὶ οἱ ὅπιοι δὲν παραδέχονται ὅτι οἱ ποίηται εἴνει οἱ πρακτικώτεροι τῶν ἀνθρώπων εἴτε φυντοίς στίχονσι εἴτε ἰδρύοντες τοιούτους συλλόγους. Εἰ οἱ ἄνθρωποι ποῦ ἐκφράζονται τοιουτοδόπιως τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς καλλιτέχνας τοῦ λόγου, σᾶς αὐτοί, δὲν γνωρίζουν τι λέγοντι διότι δὲν ἔμαθαν νά πτωνται. Κατά πᾶσαν πιθανότητα ἥξενδρον νά ναυαριζουν. Ἀλλά κοινό τοῦ δὲν εἴνει ὀλιγώτερον φερελεῖς εἰς τὴν ικανοτάταν ὅταν δὲν κάμηνον καχρήσιν τοῦ πλούτου των. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ποιηταὶ είνει οἱ ἐπωφελέστεροι διλον ἀφοῦ διατίζουν τοὺς θησαυροὺς τῆς διανοίας των ὅπως ἐξουν εἰς τὸν λαὸν κατέ πολυτιμώτερον: Τὸ μάντινης καὶ τοῦ πνεύματος

φημις καὶ τὸν λεύκωμα.

Διπλὸ τὸ πνευματικόν μάτα μ' ἔνα ὡραῖον ἀλτρουσίν,
διφειλόμενον εἰς τοὺς δύο ποιητὰς ποῦ ἀνέφερα,
εται νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὁ «Σύλλογος πρός διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων», ὅστις δὲν
ἀδυνε νὰ καταστῇ τὸ κεντρόν μᾶς φλόγας πνευματικῆς,
ἡ ἐστία μᾶς θυμασίας διανοητικῆς δριμῆς
συγχρόνως ἔνα ἀπὸ τὰ διδακτικήσ ταραδοφία
τῆς «δυνάμεως τῶν ἰδεῶν». Ἡ ἴστορία τοῦ
λόγου αὐτοῦ μᾶς διδάσκει τί δύναται νὰ κάμῃ
ἡ ἀνθρωπος ποῦ γνωρίζει νὰ λέγῃ «Θέλω». Ἄλλο
ν θέλει μὲ μέθοδον χραὶς νεῦρο καὶ παροξυσμούς,
πει εἰς τὴν Ἐλλάδα, τὴν κατ' ἔξοχην χώραν τῆς
νοίας, ἡ μεθοδικὴ ἐργασία εἰνε γνωστος. Ἔσυ-
νίσαμεν νὰ λέγωμεν πολλὰ καὶ ποάττομεν ὀλίγα ἡ
λον, διὰ νὰ εἴμαι ὄκριβέστερος, ἀπολύτως τίποτε.
τυχῶς οἱ περὶ τὸν Σύλλογον εἰργάσθησαν ἀντι-
φώφως. «Ἐλεγαν ὀλίγα καὶ ἐκαπνών πολλά καὶ τό-
πολλά ὅπε σήμερον νὰ προκαλούν τὸν εἰλικρινῆ
μασμόν τοῦ ἐπισκέπτου ν ἢ μακρόθεν παρακο-
θοῦντος τὴν δρᾶσιν των.

A. A.

Τὴν ἐνδιαιρέσουσαν ἵστορίαν αὐτὸν τοῦ Συλλόγου τὴν βλέπει κανεὶς εἰς τὰς ἑτησίας λογοδοσίας τοῦ προέδρου. Εἶναι ό καθηρέπτης τῆς δράσεως καὶ τῆς καταληκτικής προδού τοῦ σωματείου. Οὐλοκληρος ἡ ἔξελιξις του. Από τὸ ταπεινὸν καμαράκι τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς ὁδοῦ Ακαδημίας, τὸ διτοῖον πρός μεγίστην ἀνακούφισιν παντάς ἀγαπῶντος τὸ βιβλίον είνε καὶ κτῆμα του 'Αλλ' αἱ λογοδοσίαι αὐτοῦ μᾶς διμιλοῦν τὰ μετα τὴν ἰδρυσίν τον ἐπακολουθήσαντα διότι τὴν πρὸ τῆς ἰδρύσεως του ἴστορίαν δὲν ἥθελησεν ἀκόμη ὁ Σύντλογος ἐκ μετοιφοροῦσύνης τοῦ προέδρου του νὰ μᾶς ἀφηγηθῇ. Εἶναι ἀφοτεῖτα δύμως χρόνια ποὺ εἰς μίαν γωνίαν τῆς «Πόλεως τοῦ Φωτὸς» είλα τὴν ευηγίαν νὰ τὴν ἀκούσω ἀπὸ τὰ χειλὶ τοῦ κ. Παντελῆ Ψύχα. Τὴν αἰτίαν τῆς διηγήσεως τὴν ὄφειλο εἰς ἔνα ἄρρενο τοῦ κ. Ψυχάρη περὶ τοῦ Συλλόγου πρός διάδοσιν ὀψευλίων βιβλίων. Τὸ ἄρρενος ἡτο μία θαυμασία σάτυρα τοῦ διαπρεποῦς γλωσσολόγου κατά τον κ. Βικέλα ώς ἰδρυτοῦ του Συλλόγου. Τὴν ἐνθυμεῖσθε βεβαιώς. «Ητο σάτυρα ἀπὸ ἐκείνας ποὺ γράψει δο μεγαλοϊδεάτης σιγγραφεὺς τοῦ 'Ονείρου τοῦ Γανάζη» δταν τὸν πιάνουν τὰ μπορίνια του. Καυστική, γιομάτη ἀπὸ σαρκασμῶν καὶ δρμήν. Καὶ δύμας ἡτο ἀδικος καὶ δεν εἴχε τὸν τόπον της 'Ο κανγάς διὰ τὸ γλωσσικὸν ξήτημα. Ο κ. Ψυχάρης, τοῦ δοποὶον τοὺς ἐπιστημονικοὺς ἀγῶνας σέβομαι καὶ ἔκτιμοι εἰδιαζόντως. δώμιλεις δηποτεῖς οἱ αἰδεσιάρχαι. Καὶ ἐν τῇ δομῇ τοῦ δὲν εἴλεν ἀντιληφθῆ τὸ ἔργον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου. Δὲν ἐρόκειτο περὶ τοῦ ποιῶν γλωσσαν πρόπετο νὰ γράψῃ δὲ Ἐλληνικὸς λαὸς ἀλλὰ περὶ τοῦ πώς θὰ μάθῃ νὰ διαβάζῃ. Ως ἐκ τούτου τὸ ἔργον τον κ. Βικέλα ἡτο ἀσυγκρίτως δυνσχερέστερον. Καὶ αὐτὰς τὰς δυσχερείας τὰς σχεδὸν ἀνυπερβλήτους μοῦ διηγήθη δ. κ. Ψύχας. Τοὺς σιωπηλοὺς ἀγώνας, τοὺς παρατεταμένας παρακλήσεις πρός γνωστοὺς καὶ φίλους, τοὺς ἀτρότους μόχθους του ὑπέρ τοῦ ἔργου

Καὶ ἡ διήγησις αὐτῇ ἥτο ἔνας υἱός τὸν κ.
Βικέλαν, δὲ διποίος πρὸ εἰκοσιτέτεντε ἐτῶν ἀκόμῃ εἶχε
ρίψει τὴν εὐεργετικὴν ἰδέαν περὶ ἴδρυσεως ἑνὸς τοιού-
του σωματείου. Εἰς τὸ βιβλίον του «Διαιλέξεις καὶ
Ἀναμνήσεις» ὑπάρχει μαρκότατή μελέτη ἐπιγραφο-
μένη «Περὶ βιβλίων καὶ τῆς ἔξεως τοῦ ἀναγνώσκειν»
τὴν διοίαν τολμῶ καὶ τῷρα ἀκόμη μετὰ τὴν πραγ-
ματοποίησιν τοῦ πόθου τοῦ συγγραφέως τῆς νὰ συ-
στήσω εἰς κάθε «Ἐλληνα. Οἱ ἀναγνώστες θὰ ἤδη ἐν-
τὸς αὐτῆς πᾶς προποασκευάζονται οἱ λαοὶ εἰς τὴν
πνευματικὴν των ἀναγέννησιν. Δηλαδὴ πᾶς μετατρέ-
πονταί οἱ ἀνθρώποι διὰ τῆς κατ’ ἡδίαν μελέτης ὀφε-
λίων βιβλίων εἰς ἀληθῆς ἀνθρώπους διότι πάως
ἐνεργεῖται σήμερον ἐν Ἐλλάδι η διδασκαλία εἰς τὰ
σχολεῖα μας, τὰ Ἑλληνόπουλα γίνονται κατὶ τὰ ἄλλο
ποὺ διαφέρει σημαντικῶς ἀπὸ τὰ δίποδα δύνται.

Καὶ αὐτὴν τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησον ὄντειροπόλησαν οἱ ἴδρυται τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὀφελίων βιβλίων». Όταν δὲ Ἐλληνικὸς λαὸς μάθῃ ν' ἀναγνώσκῃ καὶ ἀγαπήσῃ μὲν ὅλην τους τὴν ψυχὴν τὸ βιβλίον, τότε θὰ μάθῃ καὶ νὰ σκέπτεται καὶ συνεπῶς νὰ ἔκλεγῃ μετέπειτα μόνος τους τὴν διανοτικήν τους τροφήν. Σήμερον δὲ Ἐλλην εὑδίσκεται τὴν ψυχὴν του ἀπόλαυσιν εἰς τὰς πολιτικὰς λογοκοπίας. Οὐ διδάσκαλος εἰς τὸ σχολεῖον δὲν τὸν ἐσυνείδησε παιδιόθεν εἰς τὴν σπουδὴν ὀριάνων ἔχον, διότι δὲ διδάσκαλος δὲν εἶδεν διάδαχθό ἀπὸ τούς διδασκάλους τους τὴν ἀγάπην τὸς ἄλλο βιβλίον μὴ σχετιζόμενον μὲν τὰ ἔγκεκριμένα ἀπὸ τοῦ διδάσκαλοῦ «Υπουργείον τῆς Παιδείας». Ἐν τούτοις δὲ Κοραῆς λεγεν δὲ «ἔνα ἔθνος πολιτισμένον δὲν είνε τοιούτον ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν πεπαιδευμένων του ἀλλ' ἀπὸ τὰς ὁρθὰς ή ἐσφαλμένας δοξασίας τοῦ λαοῦ» αἱ ὅποιαι

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

O. Iavovaplov 1906.

10 Ιανουαρίου 1906.

Νὰ σᾶς πῶ. Δὲν ἀρνοῦμαι τὴν εὐμορφιὰ τῆς δίμας.

είνε δρυπτέραι ἀναλόγως τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὸ βιβλίον.

* * *

Καὶ δὲ αὐτά, αἱ σκέψεις, οἱ ἐνθουσιασμοὶ καὶ αἱ μεμψιμοιάι φίλων καὶ τοῦ Σωματείου εἰχον μεταρραπή εἰς ψυχὴν ἀνακούφισιν, ὅταν δὲ καὶ Δροσίνης ἔντος τοῦ Ἐπιπαιδευτικοῦ Μουσείου τοῦ Συλλόγου μου ἔζηγει μὲν θελατικὴν εὐγλωτίαν τὸν σκοπον τῶν ἀντικειμένων ποὺ τὸ ἀποτελοῦν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα είνει τριφορφανῆς ἡ ὑπαρξίας ἐνός τοιούτου Μουσείου, τοῦ διοῖν τὸν καταρισμὸν ἐπὶ τόσα ἑταῖρα εἰχε λησμονήσει ἡ Ἐπίσημος Πολιτεία· Ἄλλος δὲ ἐσκεφθῇ ὁ σχολαστικισμὸς καὶ αἱ διάγνωσι τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τὸ ἐπραγματοτοίησεν ἡ θέλησις καὶ οὐ νοῦς μᾶς ὅμαδος φωτισμένων ἀνδρῶν. Οἱ ἀνθρώποι μὲν ὑπερειν τὴν σκέψιν καὶ γαλυβδίνην τὴν ψυχὴν. Καὶ ἐκριθῶσι διότι ἡσαν τοιούτοι, συνέλαβον τὸ γιγάντιον ινεργον τῆς ἀληθοῦς διατίλασεων τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Καὶ ἔβλεπον τὰ διάφρορα ἀντικείμενα καὶ θυσανόηην διτὶ κατὰ θαυμάσιον καὶ μέγα συντελεῖται ἐντὸς τοῦ Συλλόγου αὐτοῦ, κατὰ τι προωρισμένον γρήγορα ἢ ἀργά να λυτρώσῃ τοὺς Ἐλληνόπαιδας ὅπο τα νύχια του σχολαστικισμοῦ. Διότι γνωρίζω ὅτι μόνον ἀπό τὴν σχολικὴν ἀναγέννησην ἔξεσταί το τὸ ἐθνικόν μας ειγαλεῖον. Όταν συντριβῇ ὁ σχολαστικισμός, αὐτὴν ἡ πραγέδαινα ποὺ μᾶς σιγοπίνει τὸν διανοητικὸν μας χυμόν, τότε ἡ ζωὴ θὰ πρασινασθῇ ἐνώπιον μας περιστερέων ὧδαίν καὶ τὸ βαθὺ τὸν διεύριον τῆς περιοχῆς, τοῦ καθεῖται Ἐλληνόπουλο ἐγκλείει εἰς μίαν γωνίαν τῆς νοτιότητος τοῦ. Θὰ γίνη ἀληθινὴ πομπατικότης

Αλλ' οπως ἐργάζεται ὁ Σύλλογος, πολλὰ πρέπει νὰ φοιδοκῶμεν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ κεραμόχροα βι-
λαισάκια του κατὰ χλιιάδας συφριτέομένα ἀνὰ τὸν
Ελληνισμόν, φέρουν πανταχοὶ τὴν παρήγορον τῆς
λπίδος πνοήν. Μαζὶ μὲ τὴν εἴδων καὶ ὀφελιμον
νῶσιν, κομιζούν καὶ ἔνα τεμάχιον τῆς ἐργάζομενης
Ἐλληνικῆς ψυχῆς Διότι περισσότερον παντὸς ἄλλου
Ἐλληνικὸς λαὸς ἔχει ἀνάγκην τοιούτων γνῶσεων
οησίμων ὅπως διαπλάσουν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὸ
οργόν του πνεύμα "Ἀλλώς τε ἄν, δπως λέγει ὁ Μπερ-
έλω, οἱ σοφοὶ ἀδυνατοῦν νά παρακολουθήσουν τὰ
υμπερεάσματα πέραν τριῶν ἢ τεσσάρων συλλογισμῶν
ού ἀντιπροσωπεύουν τὸ μέτρον καὶ τὸ ὅριον τοῦ ἀν-
ωπάνιον πνεύματος, φαντάζεονται τί εἰμιπορει νά
μηβῇ δι' ἐκείνους ποδὸπτεροφόρονται τὴν ἀνάγνωσιν
εἰνε βυθίσμενοι εἰς τὸν σχολαστικισμὸν. Τὸ σκότος
ἀ εἰνε τὸ μόνον κτήμα των, καὶ εἰνε ὁδονηρὸν νά
έλληση κανεῖς τὴν ζωὴν χωρὶς νά αἰσθανθῇ τὸ θάλ-
ιδα τῶν ἀκτίνων τού πνευματικού ήλιουν. Διὰ τὴν Ἐλ-
λίδα τὴν στημήντην ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν
φελιμον βιβλίων» μ' ἔνα τοιοῦτον ἥλιον ὀνειροπολεῖ
φωτισή τὸν Ἐλληνικὸν λαόν.

δταν ή δύμα ἔρχεται φυσικά, ὅπως ὁ ἀφρός ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἀποθηκοντα κύματα. Καὶ ἂς διμήλησεν ὁ Κάλβος περὶ τῶν βιαζάρων «διμοικαταλήξεων», καὶ ἂς ἀγνοῦσ Τὸ μεγαλύτερον μέρος καὶ τὸ διώμαλεωτερον τῆς δημοτικῆς ποιῆσεως τὴν δύμαν. Καὶ ἂς τὴν ἀφρόδεσσν ἀπὸ τὸ σχέδιά του τῶν «Ἐλευνθέρων πολιορκημένων» Διονύσιος Σολωμός. Διότι ἡ γλώσσα μας ἔχει καὶ μίαν ἐνδύναμεταν ματιπάθειαν πρὸς αὐτήν ἀντιπάθειαν τὴν δποίαν δι μακαρίτης Γεώργιος Καλοσηγούδος, δι μεταφραστῆς του Φωσκάλου καὶ καὶ μαθητῆς του Πολυλᾶ, ὅχι βέβαια προσφυῶς ὠνόμας πτερωχειαν. Ωρισμένως ὑπάρχουν στίχοι μὲ δύμαν ποὺ μόνον ἔτοι ἐπέρειν νὰ ἔχουν γραφῆ. «Οπως ὑπάρχουν στίχοι ποὺ ἔχουν γραφῆ μόνον διὰ τὸ χατίρι τῆς δύμας. Νεοελληνικοὶ δὲ πάρα πολλοὶ

Ἐχ· ή δίμα κάποτε ἀφορμὴν οὐσιαστικήν. Κ' ἔχει κάποτε — κάποτε δίκαιον ὁ Ἐγελος ἀποκαλῶν αὐτῆν ἀντίλαλον τῆς ψυχῆς ἐπιστρεφούσης εἰς τὸν ἑαυτόν της, καὶ δὲν ἔχει ἄδικον ἡ κυρία Στάτελ, ὅταν λέγῃ «εἰνε ἡ εἰκὼν τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀναμήνησεως». Ἔνας ἥχος μᾶς κάμνει νὰ περιμένωμεν τὴν ἀντήχησίν του, καὶ ἡ ἀντήχησίς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὸν ἥχον ποτὸν ἐφυγεῖ. **Ρ**ομαντικὸν καὶ ὑποκειμενικὸν σημεῖον, ὅπως τὴν ὠνόμασεν ὁ διδάσκαλος κ. Κωστής Παλαμᾶς

Καὶ ὅμως ὑπάρχει ἔνα εἰδός ποιήματος τοῦ ὅποιου τὴν φυσιολογίαν ἐμελέτησεν ὁ Ἰδιος ὁ Δάντης Ἀλι-
γιέρης. ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων τοῦ Ἰταλικοῦ στί-
χου εἰς ἔνα βιβλιάράκι του « de oda de sonitu », νο-
μίζω, ἐπιγραφόμενον, καὶ ποὺ ὀνομάσθη ἵταλιστὶ
σονέττον. Εἰτήτε μου, ἀν εἰνε δυνατάν νὰ φαντασθῆτε
σονέττον χωρὶς τὴν ὄμιμαν ποὺ τὸ δένει. καὶ ἡ ὅποια
τὸ κάμνει « ἐνότητα ἐν ποικιλίᾳ καὶ ποικιλίαιν ἐν ἐνό-
τητῃ »; Καὶ αὐτὸν τὸ ἐλευθέριον σονέττο, ποὺ μετε-
χειοισθῇ ὁ Βωδελαῖος καὶ ἐπολέμησεν Ὁ Γκωτάλε, δὲν εἰνε
ἡ ἀρνήσις τῆς ρίμας. Παραδεχόμενοι καπτοτε τὴν
ἐπανάληψιν εἰς δύο διαφόρους στίχους ἔνδος σονέ-
ττον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν δομοικαταληκτοῦσαν λέξιν,
δὲν ἔπειτα ὅτι ἀρνούμεθα τὴν ὑπόστασιν τοῦ σονέ-
ττον, οὔτε δῆ συναρμόζωμεν ἔνα. δεκαπεντασύλλαβον
με ἀλλον διόδορυθμον στίχον ὀλιγωτέρων συλλαβῶν.
Προσθέτομεν λαυρικὴν κίνησιν, πλειοδοτοῦμεν εἰς πιθα-
νότητα, ἀποδίδομεν περισσότερον τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευ-
θερίας τὴν ἔγγενη εἰς τὴν τέχνην.

Τὰ σονέττα τοῦ κ. Ερμονά, δὲ ὅποιος ἔχει τάλαντον, παρὰ τὴν γλώσσαν περὶ τῆς ὅποιας ἑραρχύνθημεν πᾶσαν συζήτησιν, — εἰνε ἡ γλώσσα τοῦ κ. Ψυχάρη μὲ δῆλους τῆς τούς ὑπερθεματισμούς, — ἔχουν καὶ τοῦτο: τὴν ἐλλειψιν τῆς ρίμας. Μήπως διότι τὸν μηδέποτε; ἀλλὰ τότε διατί νά τα ὄνομάζῃ σονέττα; Καὶ νά γράφῃ μὲ δεκατέσσαρας — δεκατέσσαρας στίγματα;

Ἐνας δπαδὸς τοῦ Κομφουκίου. — Εἰς τὴν περί-
ηρμον δίκην τῶν τελευταίων ἡμερῶν ἔνας καθηγη-
τῆς ἔξινων γλωσσῶν ἡρῷην νά δοκισθῇ εἰς τὸν Χρι-
στὸν καὶ τὸ Ἑνναγέλιον, ἐποτιώνει νά δοκισθῇ εἰς
τὸν ἥικιν τοῦ βιβλίου τοῦ Κομφουκίου Ἐνας ἔξυπνος
χρονογράφος ἀμφισβήτησε τὴν ἀκριβειαν τοῦ γεγο-
νότος. Ἐβεβαιώσεν, ὅτι ὁ Κομφουκίος, ποι ἐπρό-
βαλεν ὁ καθηγητῆς ἡτον ἡ μέδοδος τοῦ Ὀλλεγ-
δόρφου... Κ' ἔτσι το πρᾶγμα θὰ ἦτο φυσικώτερον
καὶ πιμανώτερον. Διότι πώς είπεν ὁ Ἀριστοτέλης
καὶ δο Boileau — Despréaux — ὁ Υδροπότης Λειμω-
νίος μεταφρασμένος ἀπὸ τὸν κ. "Ἄγγελον Βλάχον —,
τὸ ἀληθινὸν δὲν είνε πάντοτε πιθανόν".

Δυρική ὑπερεργοφία.—Παρετηρήθη πώς οι νέοι

τίχους, καὶ οὐτε δραματικούς, οὐτὲ ἐπικούς. Ἀλλως εἰ οἱ δραματικοὶ στίχοι τριμετροὶ ἴστιβικοὶ — ἀπετέλλοντα εἰς τὸν Λασσάνειον καὶ θ' ἀποστέλλωνται εἰς τὸν Παντελίδειον. Ετοι, οὐτε ἥρχοντα οὐτε θάρχωνται μέχοις μῆδαν. Αὐτοὶ δέ πλεοτροφίᾳ λοιπόν. Κάποιοι θέλουν νὰ την ἀποδώσουν εἰς τὴν νόσον, ἄλλοι εἰς τὸ κλῖμα καὶ τὸ νοσηρόν μας κλῖμα. Άλλοι διατί; Στίχοι αἰσθηματολογικοὶ τοῦ γλυκοῦ νεοῦ εἰνε δύσκολοι. Δημοσιεύνοντα ἀντί πενήντα λεπτά μιας δραχμῆς εἰς τὴν τελευταῖναν στήλην τῆς εταρτῆς σελίδος τῶν ἐφημερίδων. Καὶ θὰ δίλγοστεύουν, ἂν αὐξηθῇ τὸ τίμημα. Ἀπίθανον δικαῖος.

Μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν *Βαλαωρίτην*. — Μία ἐπαρι-
ακή ἐφημερίς, ἡ, ὅπως εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ
αξιότερου του τὴν ἐλέγουν ὁ καὶ *Ψυχάρης* γαζέετα, ὡμί-
ησθε δοῦ ἑνα πατριωτικὸν ποιητήν ποῦ ἀπῆγγειλεν
κεῖ εἰς μίαν σάλαν στίχους του, ἀνώτερον τοῦ *Βα-*
ωρίτη.

Πάρδος ἐν γωνίᾳ. — Τὸ νὰ νοιμῖσουν, ὅτι, ἐπειδὴ φθάσαμεν εἰς τὸ ὀμέγα τῆς παρακμῆς πρόπει νὰ ερμηνεύων ἀναγέννησιν, διὰ τὸν λόγον ὅτι, καθε ναγενήσεως ἐπροηγήθη παρακμή, εἶνε ὅπως « ὁδὸς ἐν γωνίᾳ, ἀρὰ βρέχει ». Ή διλή διὰ τὸν φόνον ὃν μακαρίου Δεληγιάννη μὲ τὴν σαφῆ εἰκόνα ποὺ ἦται ἔδωκε τῆς νεοελληνικῆς καταντιᾶς, ἔδειξε φῶς - φάνερό τὴν παρακμὴν. Και ἡ αὐτοσχέδιος φιλοσοφία τῶν καφενείων μᾶς ὑπενθύμισε τὴν παροιμιάν, ἀπὸς ἔλεγον δὲ κ. Αγγελος Βλάχος εἰς τοὺς πρό- δυγούς του τὸν παλαιόν καιρὸν « οἱ ἐπαΐστοντες κοι- ντῶντων ». Κοντὸς ψαλμός, ἀλληλούγια.

"Εχομεν φιλολογιαν; — **"Οσο περισσότερο συζητούν διά τὸ ζήτημ αὐτὸ τόσον δλιγώτερο πράγματι διαφέροντα. "Αν καὶ διά τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ καθέτων τῶν ἡμιπορεῖ καὶ πρόπεται νὰ συλλογίσθῃ, ἀνθετός του λέγην ὁ Επίκτητος: «Σωκράτης νὰ είνει», ἐν οίδα οὐδὲν οἶδα. Διότι εἰς τὴν συζήτησιν αὐτήν τὸ μόνον θετικὸν είνει ή ἄγνοια.**

Via Francia. — Τίποτε χειρότερον από τας εταφράσεις διά μέσου τῆς γαλλικῆς γλώσσης Και αυτούς ὑπάρχουν ἵταλομαθεῖς, ἀγγλομαθεῖς, γερμανομαθεῖς, δ. κ. Βικέλας γνωρίζει ισταντιά, δ. κ. Κωνσταντινιδής ἔωσινά δ. κ. Χ. Χατζόπουλος νορθρά κά “Ωστε δὲν είνε και τόσον ἀναπόφευκτος ἀνάγκη αι τὸ λέγω πρὸ πάντων δι’ δ. τι βιβλίον ἔχει ἐνα ποτο ποσὸν δημιουργικῆς ζωῆς Και φαντασθῆτε, οι Γάλλοι μεταφραστας μεταφράζουν τοὺς Σκαννανικοὺς συγγραφεῖς ἀπὸ γερμανικῆς μεταφράσεις. Οι θά μείνη ὑστερῷ ἀπὸ τὴν δυπλῆν μετάφρασιν — ράμιαξτην, δὲν είνε πολὺ... ὑποθέτουμεν.

Εμεῖς συνητοῦμεν — Ἐμεῖς συνητοῦμεν κ' ἐκείνοις οὐ φέρουσιν. Καὶ τί νὰ τοὺς ἀντιτάξωμεν ἄλλο ἀπὸ τὴν σιωπὴν; «Οὐ λαφρόδος ντε Βιγύν εἶτε: «Seul le silence est grand, tout le reste est faible» Καὶ θεωρήσωμεν παντοδύναμον τὴν σιωπὴν.

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΙΟΔΑΣ

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Tῆς πρωτοβουλία τῶν «Παγαθηταίων»

= ἀδεία τοῦ Υπουργεῖου =

κ προηγουμένων είσφορῶν Δρ. 2.031.40
εώργιος Σ. Ζουφέρες..... » 5.—

ΕΠΙΕΡΑΣΑΝ τοιάμισυ χρόνια ἀφ' ὅτου τὰ «Παναθήναια» ἀπήρθησαν ἔκκλησιν διὰ νὰ στήσουν-δι' εἰσφορῶν τὴν προτομὴν τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὰς Ἀθῆνας, τιμῶντα τὸν μεγαλείτερον ποιητὴν τῆς νέας Ἑλλάδος. Δὲν ἥθελήσαμεν, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ποιητήν, νὰ περιέλθωμεν τὰ σπίτια καὶ τὰ γραφεῖα ἕνα-ἕνα. Σχεδὸν ἀφήσαμεν τὸ κοινὸν εἰς τὴν διάθεσίν του. Ἐσχηματίσθη οὕτω τὸ ἀνωτέρω ποσὸν τῶν 2000 δραχμῶν. Χρειάζονται δῆμος ἀκόμη τούλαχιστον 1500 δραχμαί. Ἐπαναλαμβάνομεν τὴν ἔκκλησίν μας καὶ σήμερον μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι δύσι δὲν ἐπρόσεξαν ἵσως τότε, θὰ σπεύσουν τώρα νὰ συντελέσουν εἰς τὴν περάτωσιν τοῦ ἔργου. Εἶνε καιρὸς ἡ πρωτεύουσα νὰ δεῖξῃ εἰς τὸν ποιητὴν τοῦ *Τύμου* εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων ὅτι γνωρίζει νὰ τιμᾶ τὰ τέκνα ποῦ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΜΙΑ ἀπικόνισματα στοιχηγῆς και ὑπεροχφανείας ἐγέ-
μινε τὸ θέατρον τὴν βραδυάν τῆς συναυλίας
τῶν ἀδελφῶν Καζαντζῆ, διότι ποιὸς λίγο, ποιὸς
πολὺ, ἡσθάνετο κρυψήν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν νεα-
ρόν καλλιτέχνην τὸν ὅποιον ἔκει εἰς τὴν χώραν τοῦ
Βορρᾶ ὅπου ἔζη και ἐργάζεται, τὸν δείχνουν οἱ δια-
βάται ὃ ἔνας εἰς τὸν ἄλλον, και φιλοθεῖζουν σιγά «Ο
Ἕλλην». Και ὁ νεαρός Ήλλην ὃ ὅποιος ἐτίμησε τὴν
πατρίδα του εἰς ξένας χώρας, ἥλθε νὰ δώσῃ δείγμα
τῆς τέχνης του και εἰς τοὺς συμπολίτας του, οἱ ὅποιοι
είχαν ἀκούσει πρὸ χρόνων τῆς ποδῶντος δειλὲς δοξα-
ριές του. Ἡ δειλὲς δοξαριές ἔγιναν τολμηρές, λεπτές
και ὠραίες, ἔχοχως λεπτές και ἔχοχως ὠραίες. Τίδιως
λεπτές.

“Η ‘Αρια’ τοῦ Μπάχ, ἐπὶ μᾶς χορδῆς, ἦτο μία ἐκτέλεσίς — πῶς νὰ τὴν εἰπῶ; — Παρονασική ‘Ἐνθυμοῦμα διάλογον τούς γάλλους Παρονασικοὺς ποιητὰς μὲ τὰς ἀπάθεις ἐμπνεύσεις των, τὰς λαξευμένας ἐπάνω εἰς διαμαντένιους στίχους. Παρονασικὸς καὶ Καζαντζῆς μὲ τὴν διαμαντένιαν τελειότητα τοῦ ὥχου του. Εἶνε στιγμὲς διού που εἰδοφαίνει αὐτὴν ἡ διαμαντένια ἀπάθεια. Κάποτε δώμας — καὶ πόσον συγχάν! — ποθεῖ κανεὶς μὲ λαχτάρων μίαν εἰλικρινῆ λυρικὴν ψοφήν· ‘Ἄς ἀπολαμβάνωμεν τὸ ὄφατον ὅπως τὸ εὐδάίσκομεν, καὶ μὲ δοπούσιν δήποτε μορφήν ἀρκεῖ νὰ εἰνε ὡραῖον. Καὶ ἦ καμέλιες είνε τόσον ὕδατες ποὺ σχεδόν εἰωδιάζουν ἀπὸ τὴν εὐμορφιά τὴν πολλήν. Καὶ ὁ Καζαντζῆς σχεδὸν μᾶς συγκινεῖ μὲ τὴν τελειότητα τῆς δοξαριῶν του.

"Εχει δημος και κατι το δημοσιον, εινε εν απο τα σπανιωτερα προσόντα δι- ενα μουσικόν. "Εχει ουθμόν. Είς έκεινο το Caprice του Παγανίνι, ήτο άριστον γρήμα ουθμού ή έκτελεσις του. "Αν κατορθώσῃ ο Καζαντζής

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Γερμανική Σχολή. Συντεδοία τῆς 21 Δεκεμβρίου — Ό
κ. Δαιροφελδ ἔξεδεσε τὰ κατά τὸ παρελθόν ἔτος
ἀποκαλυψθέντα κτίρια ἐν Περγάμῳ, ἐνθα ἀπὸ πολ-
λῶν ἑτῶν ἐκτελεῖ ἀνασκαφὰς ἡ Γερμανικὴ Σχολὴ. Ἀ-
πεκαλύψθη κατ' ἀντὰς μέρος τοῦ γυμνασίου, ὅπερ δὲν
εἶχεν ἀκόμη ἀνασκαφῇ, μέρος μεγάλου ἰδιωτικοῦ οἰκή-
ματος καὶ τύμβιος κολοσσιος, δοτις ἐνομίζετο μὲν
ὅτι ἦτο βασιλικός, ὅλλα ἀπεδείχθη διτις ἀνήκει εἰς ὁμ-
αικοὺς χρόνους. Ἐξηρευνήθη ὁσάντας κάλλιον καὶ

ἡ σκηνὴ τοῦ ἥδη ἀνεσκαμένου θεάτρου. Τὸ κινητὰ εὐόρματα τῆς αὐτῆς ἀνασκαφῆς περιέγραψε κατὰ τὴν προθηγούμενην συνεδρίαν ὁ π. Επίδηχ. Κάτοπιν δὲ κ. Κούρτιος μῶλησε περὶ τινων ἀρχαῖκων γλυπτῶν ἔργων, ἀτίνα ἐπονέδας κατὰ τὴν τελευταῖαν αἵτοις περιήγησαν Ἐμίρος Ἀσία καὶ Κωνσταντινουπόλει, διαγράψας ἐπισταμένως τὸ χαρακτηρίζοντα τὴν ιωνικὴν ἀρχαῖκην γλυπτικὴν ἰδιόματα κατ' ἀντίθεσην πρὸς τὴν σύγχρονον γλυπτικὴν τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν αἰγυπτιακὴν, πρὸς τὴν δόπιαν ἡ ιωνικὴν φαίνεται ὅμιλαζοντα, ἐνῷ πράγματι εἰνε ὑπερτέρᾳ καὶ ἀνθυπόστατος. Ἰδίως δὲ κ. Κούρτιος ἐνδιέτριψεν εἰς τὴν περιγραφὴν ἀγάλματος ὁρθίου ὑπάρχοντος ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Σάμου καὶ φέροντος ἐπιγραφῆν δηλοῦσαν διτὶ ἀνέθεσεν αὐτῷ εἰς τὴν Ἡραὶ Ἁλάκης χορηγατίσας ἐπιστάτης τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς.

Συνεδοία τῆς 4ης Ιανουαρίου. — Παρίσταντο αἱ ΑΑ. ΒΒ. ΥΥ. ὁ Διάδοχος, ἡ ποιγκάπισσα Σοφία καὶ ὁ πρίγκιψ Γεώργιος, ὁ ὑπατος ἀρμοστής ἐν Κρήτῃ. Ο καὶ Κάρολος διδόταις περὶ τῆς τέχνης τῶν μεταλλικῶν κοσμημάτων τῆς στολῆς τῶν μυκηναῖκῶν λαῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ κοσμημάτα αἰγαϊτιακῶν μουμιῶν τῆς ΙΙ^{ου} δυναστείας. Λί οὐδιότερος τοῦ θέματος καὶ τοῦ σχεδίου εἶνε τοσοῦτον καταφανεῖς, ὅπεις οὐδεμία ἀμφιβολία διτοι οἱ Μυκηναῖοι τεχνίται ἐγνώρασαν ὅμοια αἰγαϊτιακὰ τεχνουργῆματα καὶ ἀπέμαρτυροσαν ἀντά. Ἡ ἀπομιμήσις ὅμως ἦτο ἐλευθέρα καὶ τελειοτέρα τῶν πρωτοτύπων, μαρτυροῦσσα ὅτι οἱ Μυκηναῖοι κατεῖχον ίδιαν τέχνην ὑπέροχον καὶ ίκανην νὰ μεταπλάσῃ ἔνοντας τύπους κατὰ τὴν ίδιαν ἀντιληψιῶν καὶ καλλισθήσιάν. Ἡ ἀνέξαρτησία δ' οὕτω τῆς τέχνης ἐπιβεβαιοῦ καὶ αὐτῇ καθ' ἕαυτὴν τὸ ὅτι οἱ λαοὶ, οἵτινες ἡσαν φορεῖς τοῦ μυκηναῖκου πολιτισμοῦ, εἰογάζοντο ὑπὸ τὸ αὐτὸν πνεῦμα, ὃς καὶ οἱ κατόπιν Ἐλληνες τῶν ίστορικῶν γρόνων, ἡ μᾶλλον ἵσσαν πρόγονοι αὐτῶν. Κατόπιν δὲ κ. Δαΐζοφελδ ὁμίλησε περὶ τῆς κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ἐνεργθεῖσῆς ὑπὸ αὐτοῦ ἀνασκαφῆς ἐν διαφόροις τόποις τῆς νήσου Λευκάδος, ἡτις κατ' αὐτὸν εἶνε ἡ ὅμηρική Ἰθάκη. Ἰδού θέματαν κατὰ τὸ μέσον τῆς νήσου παρὰ τὸν λιμένα Νυδορί, εἰς βάθος 5—6 μέτρων λείψανα προστοικωμένα τάφων καὶ οἰκήσεων, ὑπάρχει δὲ ἐπίτις νὰ ἀνενερθῶσι καὶ στονδιαιτέρῳ λείψανα μυκηναῖκῶν γρόνων. Σπουδαῖα ενόρηματα ὑπάρχει ἐλπίς νὰ εὑρεθῶσι καὶ ἐν τινὶ σπηλαῖσι πρὸς νότον τῆς νήσου, ὅπου δηποτίθεται ὅτι ἔκειτο ἡ κατοικία τοῦ συβότου Εθναίσιον.

ΝΕΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

ΕΝΤΑΥΘΑ παρὰ τὸν Ἀγ. Ἀθανάσιον Χαλκούρην δι-
τοῦ. Βασιλάκης σκάπτων τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας του
ενδρού ἐν μικρόν μαρμάρινον ἀνάγλυφον Κυρβέλης.
Εἶνε κατεσκευασμένον κατὰ τὸν συνήθη τύπον τῶν
γνωστῶν ναιδοὶσχῆμαν ἀπεικονίεων τῆς Κυρβέλης.
παρισταταὶ δὲ ἡ θεά καθημένη ἐπὶ θρόνου ἄνευ τοῦ
συνυπάρχοντος συνήθως μετ' αὐτῆς λέοντος ἢ ἄλλου
τινός συμβόλου. Ἡ ἐργασία εἶνε κοινὴ, ὁμαίκων
χρόνων.

Ἐκ Κύπρου εἰσήχθησαν καὶ κατέεθησαν προσωρινῶς παρὰ τῇ Γενικῇ Ἐφορείᾳ τῶν ἀρχαιοτήτων πλεῖσται καὶ παντοδαπαὶ ἀρχαιότητες, ως ἀγγεῖα πασῶν σχεδὸν τῶν Κυπριακῶν ἐποχῶν καὶ λίαν περιέργων σημάτων, σπουδαῖα πήγινα εἰδώλια, ἀγαλμάτια ἐπὶ πάροι μετεῖχνα τῶν δποίων διακρίνεται πρὸ πάντων δ Ἡσακῆς ήμίσεως σχεδὸν φυσικοῦ μεγέθους, ἔχων τὴν δεξιὰν χειραν ὑψωμένην καὶ μικρὸν λέοντα ἀναρριχώμενον. ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους· φέ-

φει λεπτὸν χιτῶνα καὶ ἔχει τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην διὰ τῆς λεοντῆς, ἵς τὸ σῶμα καλύπτει ὡς ἐνυμα τὸ νῶτον καὶ τὸ πλείστον τοῦ στήθους τοῦ λιθρώσ: Ιδίᾳζει εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἡ ζωνή, δι’ ἣς πυγρατεῖται ἡ λεοντὶ κατὰ τὴν ὀσφύν, ὡς φέρουσαν μιαφόρους κοσμηματικά γλυφάς. Καὶ ὁ Ήροκλῆς ὑπὸ τοῦ φαίνεται ὅτι εἶνε ὁμοίατος ἐργασίᾳς. Μετὸν πάντων λοιπῶν χυτριακῆς τέχνης ὀρχαιοτήτων εἰσισχθῆσαν καὶ διάφορα μυκηναϊκά ἀγγεῖα καὶ ὅλιγα αλληληγορικά τοιαῦτα. Μία πρόχοις, τοῦ συνήθους κατὰ οὓς Ἐλληνιστικούς χρόνους σχήματος, τῶν ἔχουσῶν πλατεῖαν κοιλίαν καὶ πολὺ ὑψηλὸν κυλινδρικὸν λαιμόν, φέρει ὑπὸ τὸ χειλός τὴν περιέργον ἐπιγραφὴν ΜΗΘΥCIAN. Ἐπίστις εἰδίσκουνται μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων διάφορα χαλκία ξιφίδια καὶ λόγιαι ἀρχαιταῖς ὡς καὶ τίνες χαλκοὶ πελέκεις

Είς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον κατετέθησαν δέκα τέσσαρα κιβώτια πλήρη ἀρχαιοτήτων προερχομένων ἐκ τριῶν τοπικῶν τάφων, οὓς κατὰ τὸ θέρος ἀνέσκαψεν ο Σύνφρος ὁ κύνδιος Κλάων Στέφανος. Τὰ πλεῖστα τῶν ὑφηγμάτων είνε καὶ πάλιν πλήνα ἀγγεια, ὅπου τινα ποντικόπτατα καὶ διὰ τὸ σχῆματα καὶ διὰ τὴν διακόσμησιν. Ἐξοχον ίδιως καὶ ὄλως πρωτοφάνες είνε ἐν αὐκῷ προϊστορικῶν ἀγγειον ἔχον σχῆμα ἀρκτοειδοῦς ζώου καθημένου ἐπὶ τῶν ἀσπισθίων καὶ κρατοῦντος μεταξὺ τῶν ἐμπροσθιών ποδῶν μικρῷ λεκανίνων. Θαυμάσια δὲ είνε καὶ πάλιν τὰ ἀρχαιύκα μαρμάρινα εἰδώλια, ἀτινα εὑρέθησαν μετὰ τῶν ἀγγειών ἐν τοῖς αὐτοῖς τάφοις. Προσεχῶς ἐπιφυλαττόμενα νὰ διδωμεν περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τούτων περισσοτέρας ιδίησεις.

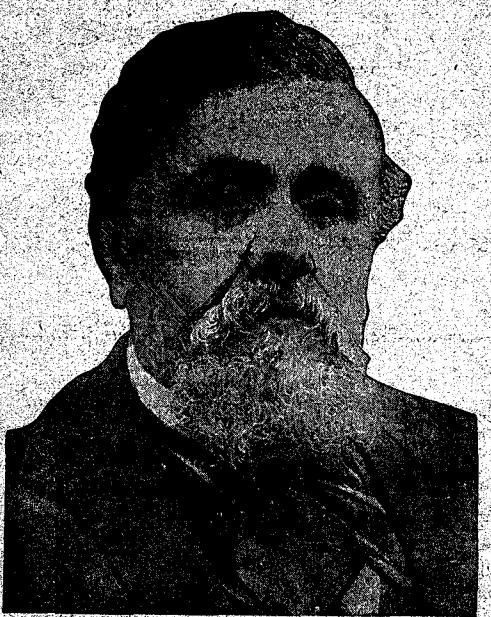
K.

ΑΙΑΦΟΡΑ

ΚΑΤΑ τὴν παράδοσιν τοῦ πρωτανικοῦ ἀξιώματος τὴν 8 Ἱανουαρίου εἰς τὸν νέον πρύτανιν καὶ Χαζεῖδάκιν δὲ τοῦ Σ. Λάμπτρος ἔξεδεσε τὰ τῆς πρωτανείας τοὺς καὶ πατέλημε μὲ τὴν ὡραίαν ἀπόστροφήν πρὸς τοὺς φοιτητὰς: «Μὴ πάνετε συνασθανόμενοι πόσα ταράθμοι πρόσδοκῷ ή Πατρίς. Αφοσιωθῆτε εἰς τὴν Επιτῆμην. Γίνετε παραδείγμα τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς εἰς τοὺς νόμους ὑποταγῆς. Μη λησμονήσετε τὰ μεγάλα καθηκόντα τὰ όποια ἔχετε πρὸς τὸν Ὀλληντούμον. Ἀντιτροσωπεύετε τὸ χρονοῦ ἔαρις ἐκεῖνο, ὅπερ εἶδοι πρόσδοκῶμεν εὐδίωνοι νὰ παρασκευάσῃ καὶ ἐπαγγελμάτη τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἐλληνικῆς πατριδός».

Κατόπιν δὲ καὶ Χατζιδάκις περιβλήθεις τὴν πρυτανίην ἄλλουσσον ὠμίλησε «περὶ τῆς ἐνεστώσης μεθύδον ταῖς γλωσσικαῖς ἔρεναις» καὶ ἔξεφρασε τὸν φόρον ὃν διτὶ ἐπέταμεν τὸ λεχθὲν εὐφυῶς διτὶ «Ἄγωνις ὁ μενοὶ ἀεὶ περὶ τοῦ πᾶς. Ἐλησμονήσαμεν καὶ παρελπόμεν τὸ τί νὰ γράψωμεν». Εἰς τὸ τέλος δὲ νέος πρύτανις θεωρεῖ ὡς καθῆκον ἐπιβεβίημένον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πολιτείαν, τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον καὶ ὅλους τοὺς λογίους «Ἑλληνας, τὴν σύνταξιν λεξικοῦ τῆς μετέστις καὶ νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὴν γραμματικὴν αὐτῆς μελέτην.

Ο νέος πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας Άρμάνδος Φαλλιέρο, πρόεδρος της Γερουσίας έως ότε, κατάγεται από απλούς αστούς. Ο πατέρας του ήταν σιδηρουργός. Σώζεται άνοικοδομηθεῖσα η οικία δύποι εγεννήθη διαμερινός πρόεδρος εἰς τὸ Ἀγέν. Επέρασε τὰς διαφόρους βαθμίδας τοῦ πολιτικού σταδίου από δημιαρχος, νομαρχιακὸς σύμβουλος, βουλευτῆς τὸ 1876, υπουργός, πρωθυπουργός. Ή πρωθυπουργία του ήταν διάλγων ήμερῶν μόνον. Τὸ 1892 γε-

**Ο νεος πρόεδρος της Ραλλινής Δημοκρατίας
Αρμάνδος Φαλλιέρ**

ρουσιαστής, τὸ δὲ 1899 πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἀντὶ τοῦ Λουμπέ Θείγορα ἐξεδήλωσε τός δημοκρατικάς του ἀρχας ὑπέρ τῶν δοπίων εἰργάσθη διοψύχως. Ἀπλοὺς τοὺς τρόπους, ζῇ καὶ ἀπλῆν οἰκογενειακὴν ζωὴν τὸν περισσότερον καιρὸν εἰς τὰ κτήματά του. Εἰς τὸ προεδρικὸν ἀξιωμα ἀνέρχεται ἔξηντα πέντε ἔτῶν.

Ο ΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εἰς τὸν «Παρνασσόν» ἤνοιξε ἔκθεσις τῶν ἔργων τοῦ κ. Σ. Βικάτου.

Διάφοροι δῆμοι τοῦ Κράτους ἐψήφισαν διάφορα ποσά ὑπὲρ τῶν Ολυμπιακῶν Ἀγώνων.

Κατ' απόφασιν τῆς ἐπιτροπῆς εἰς ἔκαστον ἀγώνισμα ὅταν μετάσχωσιν ἀνά δύο Ἑλλήνες τοῦ ἑσωτερικοῦ καὶ δύο τοῦ ἔξωτεροικου ἐκ τῶν ἀντροντῶν εἰς συλλόγους, καθὼς καὶ τρίτος ἀν ἡ ἐπίδοσις αὐτοῦ κριθῇ ἀξια λόγον. Ἔκτος αὐτῶν ὅταν μετάσχωσι καὶ οἱ ἐκτὸς συλλόγων φίλαθλοι δοσο προσφιθουν κατὰ τοὺς Πανελλήνιους ἡ κατὰ τοὺς τοπικοὺς ἀγῶνας ἐν τῷ ἔξωτεροικῷ ἔλληνικῶν συλλόγων.

Κατὰ τοὺς Ολυμπιακοὺς Ἀγῶνας οἱ νικηται τῶν προηγουμένων Ολυμπιαδῶν θὰ ἔχουν ὀδησμένας θέσεις.

Μελετᾶται ἡ Ἰδρυσις Ἑλληνικῆς Ἀρχαιογυικῆς Σχολῆς, με τὸ ἐπόμενον πρόγραμμα: Ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις. Διαλέξεις εἰς τὰ Μουσεῖα. Ἐκδοσις περιοδικοῦ με ὅλην ἐξ ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας, με γενικωτέρας πραγματείας καὶ με πλήρη βιβλιογραφίαν. Ἰδρυσις παραδριμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιογυικῆς Σχολῆς εἰς Κων/πολιν, Σμύρνην καὶ Ἀλεξανδρειαν.

Η Βασιλικός τῆς Ιταλίας Μαργαρίτα θὰ δώσῃ

προσεχῶς εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς καλλιτεούς Ιταλικοὺς θιάσους ἕνα δρᾶμα τῆς. Τὸ ἔργον θὰ δοθῇ ὑπὸ ἡμεδωνυμον. Η συγγραφένες ἐργάζεται εἰς τὸ δρᾶμα τοῦτο ἀπὸ 2 ἔτῶν.

Ἐξελέγησαν ἀκαδημαϊκοὶ ὁ Ριμπώ πολιτευτής καὶ ὁ Μώρις Μπαρόες φιλόλογος με πολὺν τάλαντον καὶ πρωτοτυπίαν.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΝΕΑ ΖΩΗ εἰκονογραφημένον ἡμερολόγιον Νικολάου Χατζηδάκη ἔτος Α. Αθηναὶ σχ. 16ον σελ. 261 δρ.—φρ. 4.

Οι συνδρομηταὶ τῶν «Παναθηναίων» οἱ ἀποστέλλοντες δρ.—φρ. 3 λαμβάνοντι τὴν Νέαν Ζωὴν ἐλευθέρων ταχ τελῶν Ἡ «Νέα Ζωὴ» τοῦ κ. Ν. Χατζηδάκη τυπωμένη μὲ καλαυσθησίαν εἶνε πραγματικῶς κατὶ νέον εἰς τὸν δρῖζοντα τὸν ἡμερολογίων, τὰ δοπιαὶ ἀπὸ ἔτος εἰς ἔτος πληθυνονται. Εἶναι κατὰ τούτο νέον, δτι εἰς τὰς 260 σελίδας τον εἰκονίζεται, δσον είναι δυνατόν ἡ ἔνη φιλολογικὴ κίνησις καὶ πολλαὶ ἔγκυκλοπαιδικαὶ γνώσεις.

ΠΟΙΚΙΛΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ εἰκονογραφημένον τοῦ ἔτους 1906 Κατίνας Γ. Ἡλιακοπούλου τόμος Β. Αθηναὶ σχ. 16ον, σελ. 313, δεμένον, δρ. 5. Μία προσπάθεια διὰ κατὶ καλόν, τὴν δοπιάν δὲν ἡμποροῦμεν νὰ παριδωμεν καὶ διὰ τὴν ὅποιαν ίσως εἰς τὸν προσεχῆ τόμον θὰ ἔχωμεν κατὶ καλὸν νὰ σημειώσωμεν.

ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ἔτος Ζ' 1906 ύπο Σ. I. Θεοδωροπούλου δρ. 1, χρυσόδετον δρ. 2.

Τὸ Σπαρτιατικὸν Ἡμερολόγιον παρουσιάζει ἕνα ἴδιαιτερον χρονικήρ, δτι είναι ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένον εἰς μιαν Ἑλληνικὴν γωνίαν. Καὶ ἡ γωνία αὐτῇ παρέχει πλουσιωτατὴν καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ὅλην, ἵτορικήν, καλλιτεχνικήν, λαογραφικήν καλτ. Μαζὶ μὲ αὐτήν, καλλιτεχνικήν, πολὺ ἔκλεκτόν, δς ἔξαρωμεν καὶ τὴν φιλοκαλίαν μὲ τὴν δοπιάν εἰνε ἐκδεδομένον.

ΘΡΑΚΙΚΑ ἡ μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἴδιωματος τῆς πόλεως Σαράντα Ἐκκλησῶν ὑπὸ Σταμ. Β. Ψάλτου δ. φ. (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ ἀρ. 306). Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Λ. Σκαμπιτσέφσκη, κατὰ μετάφρασιν Θ. Βελλιανίτου. Τόμος Αος. (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ ἀρ. 307 - 310). Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ύπο τῆς χαροτροφικῆς ὑπηρεσίας ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς μεχρι σήμερον (1889 - 1905). Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1906.

SUR LE BRONZE PRÉHISTORIQUE par C. Zenghelis. Extrait des «Mélanges Nicols». Genève, Jmp W. Kündig et fils 1905.

ΛΟΓΟΛΟΣΙΑ ΣΗΡΟΤΡΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ἀπὸ τοῦ 1902 μέχρι Δεκεμβρίου 1905.

Διαθωσις:

Εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος, σελὶς 191, στήχος 18 ἀντὶ ἀφομοιώσασα νὰ γραφῇ ἀφοκοιωθεῖσα πρός.